

Підсумки року: об'єднані спільною метою

Ось і добіг кінця такий важкий для всіх нас рік. Другий напружений рік війни, пронизаний болем, непоправними втратами та неймовірною вірою у світле, мирне майбутнє.

Утім, як це не парадоксально, кожного з нас ця війна щодня робить сильнішими. Адвокатура, нотаріат, судова та правоохоронна системи зуміли вчасно й швидко згуртуватися, адаптуватися до нових обставин та підлаштувати закони до воєнних реалій.

Сьогодні вся юридична спільнота України об'єдналася та намагається усіма силами допомагати українцям відстоювати свої права в умовах воєнного стану. Відшкодування втраченого житла та майна, визволення наших Героїв з полону, захист прав військовослужбовців та їхніх сімей — не повний перелік справ, які сьогодні домінують у юристів. Своєю чергою, ми як провідне юридичне видання щодня намагаємося оперативно знайомити вас із актуальними новинами, змінами законодавства, судовою практикою. Неймовірно вдячні за ваші численні листи, запитання, прохання допомогти вирішити нагальні юридичні проблеми та фідбеки у вигляді слів вдячності! Ви надихаєте нас працювати далі, наповнюєте силами та надією.

До зустрічі у новому році!
Разом — до Перемоги!

**Головний редактор
Олена Андрейкіна-Зварич**

Зміст

Олександр Лещенко Адвокат, керуючий партнер Адвокатського об'єднання «Лещенко, Дорошенко і партнери», кандидат юридичних наук	4
Валерія Ілляшик Юрист Українсько-швейцарського Проєкту DECIDE	8
Олександр Князюк CEO Адвокатського об'єднання «Verity Group», к.ю.н	10
Андрій Авторгов Приватний виконавець, к.ю.н.	14
Ігор Фомін Адвокат	18
Дмитро Гальчинський Керівник служби антимонопольного комплаєнсу управління договірної та загальноправової роботи Дирекції з правового забезпечення ТОВ «Метінвест Холдинг»	22
Богдан Буй Практикуючий адвокат, керівник юридичного відділу девелоперської компанії	26
Сергій Заянчуковський Адвокат Адвокатського об'єднання «Лещенко, Дорошенко і партнери»	30
Віталій Джуринський Засновник групи компаній VIDІ	34

Денис Терещенко Адвокат, керуючий партнер Адвокатського об'єднання ALERTES	42
Міжнародна конференція Асоціація правників України, Міжнародна асоціація юристів (IBA), Інститут з прав людини Міжнародної асоціації юристів (IBAHRI)	46
Дарина Старовойтова Адвокат, партнер Адвокатського об'єднання «Verity Group»	50
Віталій Беліков Директор департаменту з правових питань АТ «Укрпошта»	54
Ольга Драчевська Директор та засновник юридичної компанії «Інколанс», к.ю.н., керуюча АБ «Ольги Драчевської»	56
Данило Трясов Адвокат Адвокатського об'єднання «Лещенко, Дорошенко і партнери», аспірант Кафедри конституційного, міжнародного права та публічно-правових дисциплін Київського університету інтелектуальної власності та права Національного університету «Одеська юридична академія»	60
Мирослава Сорока Сімейний адвокат, член Комітету захисту прав людини НААУ	64
Допомога родинам захисників	68
Анна Вакуліна Адвокат Адвокатського об'єднання «WinLex»	78

Засновник та видавець:
ТОВ «МЕДІА-БРІДЖ»

Головний редактор:
Олена Андрейкіна-Зварич

Журналіст:
Тетяна Пашковська

Дизайн:
«Speka agency» (ФОП Чулой)

Верстка:
Ірина Киринос

Наклад: 1000 примірників.

Періодичність виходу
6 разів на рік.

Сфера розповсюдження:
загальнодержавна, зарубіжна.

Адреса редакції:
01135, м. Київ,
вул. Полтавська 10, оф. 245

**З питань співпраці,
розміщення реклами
та розповсюдження
звертайтеся:**
тел. (099) 460-20-24
e-mail: office@femida.ua

Свідоцтво про державну
реєстрацію друкованого
засобу масової
інформації:
КВ № 20776-10576 ПР

Видається з 2010 року.
Передрук матеріалів можливий
лише за наявності письмової
згоди редакції.

Думка редакції може не збігатись
з думками авторів.

Відповідальність за зміст реклами
несуть рекламодавці.

Видруковано:
підприємство ФОП Кудіна Г.О.,
на типографії
Товариство з обмеженою
відповідальністю
«Арт Студія Друку»

Адвокат,
керуючий партнер Адвокатського об'єднання
«Лещенко, Дорошенко і партнери»,
кандидат юридичних наук

Олександр Лещенко

ATTORNEYS AT LAW

LESHCHENKO, DOROSHENKO
&
PARTNERS

ПРО СПРАВИ, ПРИНЦИПИ ТА ФІЛОСОФІЮ АДВОКАТСЬКОГО ОБ'ЄДНАННЯ

Пане Олександр, Ви є Керуючим партнером Адвокатського об'єднання «Лещенко, Дорошенко і партнери». Розкажіть про Вашу компанію: як все починалося, на чому спеціалізуєтесь, до яких успіхів прагнете, які основні принципи та філософія АО?

Наше Адвокатське об'єднання було створено у 2015 році, разом із партнером Костянтином Дорошенко. Потім, у 2017 році, до нашої команди приєднався ще один партнер — Олександр Телешевський.

Разом з Костянтином ми навчалися в Одеській юридичній академії, де ще зі студентської лави стали друзями. Втім, у той час наші шляхи розійшлися — Костянтин почав працювати за направленням в органах прокуратури, а я продовжив наукову, викладацьку та адвокатську діяльність в м. Одесі.

Після захисту кандидатської дисертації у 2014 році виникла ідея переїзду до Києва. Життя було розпочато, як кажуть з *tabula rasa*.

Ідея створити об'єднання була спонтанною, але таке рішення відчувалося як доленосне та правильне. Розпочали із маленьких справ, а наразі представляємо і захищаємо клієнтів у справах топ-високопосадовців та бізнесменів.

Наша команда — це десять професійних адвокатів, помічники адвокатів та юристи. Нашою адвокатською практикою охоплено весь спектр юридичних послуг. Ми надаємо і маємо спеціалістів із глибокими знаннями фактично в усіх галузях законодавства — від захисту у справах «white collar crime» до надання консультаційних послуг під час проведення

повних перевірок Національним агентством з питань запобігання корупції, підготовки проектів різноманітних договорів.

До речі, коли я викладав в університеті, був одним із найпопулярніших викладачів, адже мав унікальний як практичний, так і теоретичний досвід.

- Цитуючи напам'ять
- положення
- Податкового
- кодексу України,
- заслужив повагу
- не тільки серед
- студентів та
- викладачів, але
- і серед суддівського
- корпусу

Саме принцип науково-практичних пізнань у вирішенні конкретних справ було запроваджено в роботі нашого об'єднання. У поєднанні з практичним досвідом — це і є секретом нашого успіху.

Усі адвокати, з якими ми працюємо, це або ж наші власні вихованці, або спеціалісти, яких ми набираємо на конкурсних засадах. Але у будь-якому випадку — це спеціалісти у відповідній галузі та професіонали адвокатури.

Моя особиста спеціалізація — справи публічної служби та санкційні справи. На жаль, ці категорії спорів ще не набули значного поширення, ринок у даній галузі доволі вузький, однак вдячний. І це ще раз доводить тезу, що спеціалізація у відповідній галузі — це виклик юридичного ринку.

Наразі найбільше бажання — перемога України та мир, і щоб

дії та рішення держави й органів місцевого самоврядування, їх посадових та службових осіб повернулись у правове русло.

Наша команда постійно розвивається і збільшується. Ми не стоїмо на місці, постійно стаємо кращими. Хочеться побажати і конкурентам, і собі, у першу чергу, — розвитку.

Ви — відомий в Україні адвокат, на рахунку якого безліч виграних резонансних справ. З останніх — це скасовані укази Президента України Зеленського щодо суддів КСУ. Розкажіть про цей кейс.

Наше Адвокатське об'єднання спеціалізується на складних судових спорах, а особисто моя спеціалізація — це публічна служба, де я маю безліч виграних справ. Ці справи були одні з найскладніших та й, мабуть, найрезонансніші.

Пригадайте кінець 2020 року. Тоді, як то кажуть, ледь чи не з кожної праски мовили спочатку про відсторонення від посади судді та Голови Конституційного Суду України, а потім — і взагалі про звільнення двох суддів КСУ, та ще й шляхом скасування указів про призначення суддями. Найскладнішим тоді було обрати стратегію й тактику судових процесів у цих складних справах. Розуміючи помилки, допущені українською владою, у першу чергу хотілось обрати простий, втім вивіреним способом судового захисту. Тому в позові за справою щодо відсторонення від посади судді КСУ були зазначені доволі прості обґрунтування юридичних підстав позову, а саме — при виданні указу про відсторонення від посади судді КСУ відповідно до застосування аналогії закону, що заборонено Кодексом

Судова гілка влади — це совість держави, а не ручний механізм впливу на неугодних опонентів

адміністративного судочинства України, адже норма закону (ч. 3 ст. 154 КПК України) передбачала право на відсторонення «у порядку передбаченому відповідним законодавством». Відтак, оскільки такий порядок у законодавстві відсутній, відповідач не мав права застосовувати аналогію закону при визначенні меж наданих йому повноважень, внаслідок чого Верховним Судом Указ про відсторонення від посади судді КСУ був визнаний протиправним.

В іншій справі, так званій «про звільнення суддів КСУ», нами був зазначений інший простий юридичний аргумент: акт індивідуальної дії, виходячи з його правової природи та юридичних ознак поняття, не може бути скасованим його видавником, адже особливостю акту індивідуальної дії є те, що він вичерпує свою силу внаслідок його виконання, що виключає можливість його подальшого скасування після виконання суб'єктом владних повноважень, який його видав. З цими простими аргументами погодився і Касаційний адміністративний суд у складі Верховного Суду, а в подальшому — і Велика Палата Верховного Суду. Не дивлячись на наявність у ВП ВС низки дещо дивних окремих думок, ці прості, але влучні аргументи повністю були відображені в рішеннях і постановках ВП ВС. Дуже задоволений тим, що цю справу вирішили ще на національному рівні, і не довелося її розглядати в Європейському суді з прав людини, де б були встановлені порушення на кшталт справи «Олександра Волкова проти України». Ну а далі подивимось.

Як на роботу компанії вплинуло повномасштабне вторгнення? Яких справ додалося? Чи багато запитів щодо надання правової допомоги від військовослужбовців, їхніх родин?

Повномасштабне вторгнення, звичайно ж, вплинуло на роботу компанії. Спочатку досить

складно було як організувати діяльність, так і зберегти колектив, відновити роботу та виконувати перед клієнтами взяті на себе зобов'язання.

Втім, окрім докорінної зміни розуміння подій, істотно змінився і юридичний ринок послуг, і потреби самих клієнтів. Зокрема, непоодинокими випадками стали по суті захоплення (за участю правоохоронних органів) низки успішних бізнесів під різними і, як правило, надуманими приводами, а також істотне збільшення кількості справ, які до цього ніколи не існували. З'явилися справи з предметом позову про відшкодування шкоди, завданої військовою агресією російської федерації, а також різноманітні справи, пов'язані з військовослужбовцями. Це такі ж клієнти, які мають аналогічні проблеми — сімейні спори, справи про адміністративні правопорушення тощо.

На жаль, військова агресія збільшила кількість справ, пов'язаних із відшкодуванням шкоди (деліктних спорів).

- Маємо багато справ в Європейському суді з прав людини проти РФ, пов'язані з вимогами про відшкодування шкоди.
- Сподіваємось, що все ж таки буде вироблений дієвий механізм виконання таких рішень ЄСПЛ

Чи є у Вас справи pro bono, пов'язані з нагальними потребами сьогодення?

Справи pro bono у нашому об'єднанні є, проте їх небагато. Зазвичай це справи, які мають якийсь суспільний резонанс або стосуються наших військовослужбовців. Коли ж справи складні,

йдемо на поступки щодо погодження гонорару з такими клієнтами. На жаль, не завжди можемо безкоштовно допомагати людям.

З точки зору адвоката, як можете наразі охарактеризувати роботу нашої судової системи? Що, на Вашу думку, необхідно докорінно змінювати?

Роботу нашої судової системи можна, на мою думку, охарактеризувати як таку, що лихоманить. На жаль, незважаючи на те, що органи виконавчої та законодавчої влади постійно змінюються, слід розуміти, що судді — це досвідчені професіонали, які мають прекрасну теоретичну й практичну підготовку. Ця підготовка триває роками. А отже, їх розуміння законодавства доволі сильно відрізняється від розуміння законодавства як виконавчою, так і законодавчою гілками влади. Більш того, постійна зміна влади змінює обличчя у виконавчій і законодавчій гілці влади, проте не в судовій.

Реформа, яку провели і наразі приводять, призводить до того, що судді просто йдуть із займаних посад. Особливо це дуже негативно відобразилось на судах першої та апеляційної інстанцій. Кількості справ не зменшилось, а от кількість суддів і штат в судах — дуже сильно скоротилися.

Для прикладу: ліквідували відповідним законом Окружний адміністративний суд міста Києва, а чи краще стало громадянам — питання риторичне. Я лиш згадаю про строки розгляду справ... А тому, якщо говорити, що реформа, з точки зору етимології цього слова, у першу чергу, спрямована на «покращення відповідного об'єкту змін», то насправді цього не тільки відбулось, а по факту, як для звичайних громадян, так і для адвокатів, — просто стало гірше. Справи не слухаються роками.

Докорінно потрібно відновлювати судовську гілку влади,

реабілітувати повагу до судів. Слід здійснити набір гідних суддів чи повернути гідних суддів, які звільнились, а не здійснювати набір «потрібних» суддів для влади.

Без судового захисту від свавілля, зокрема й від державного, у країні ніколи не буде інвестицій, адже жоден інвестор не буде впевненим у їх безпеці.

При цьому, наша команда не підтримує цькування і залякування суддів, публічне засудження чи висміювання суддівського корпусу. От і виходить, що закони пишуть і виконують ті, хто ніколи не мав до них відношення, а «погані та винні» лиш судді.

Чи стикалися особисто із корупцією в судовій системі? Чи легко переживаєте поразки у судах?

З корупцією не зустрічався. Хоча в багатьох випадках розумію: коли адвокатам відмовляють у задоволенні обґрунтованих клопотань чи позовах, апеляційних чи касаційних скарг — хіба це не натяки на корупцію?

Поразки переживаємо дуже просто — шляхом написання апеляційної, касаційної скарги чи апікації до Європейського суду з прав людини.

Як навчитися емоційно абстрагуватися від негативних переживань, адже їх у роботі адвоката чимало?

Роки практики змінюють підхід до емоцій. Я вже дуже зрідка маю і проявляю емоції у справах, а якщо ви їх бачите — то це вже мої акторсько-адвокатські здібності.

- Негативні переживання, як свідчить практика, йдуть лиш на шкоду клієнтові, а як наслідок і самому адвокату, тому немає сенсу переживати негатив щодо справи чи клієнта

Чи буде хірургу допомагати хвилювання, тремтіння рук і

пальців при проведенні операції? Точно так і адвокату це буде лиш шкодити. Розуміння цього заспокоює.

Робота адвоката досить складна, а надто у такі нелегкі часи. Як вдається знаходити work-life balance?

Досить складно знаходити такий баланс. Я живу роботою і живу на роботі, що, очевидно, не дуже подобається моїй родині. Робота адвоката — це 24/7, постійно на телефоні, без відпусток, без планів на розмірене й комфортне

життя. Втім, намагаюсь проводити разом з сім'єю вихідні і свята.

Як любите проводити вільний час, коли такий з'являється?

Мандрую з дружиною. А щодо хобі — з моїм прізвищем очікувано, що я затятий рибалка. Також люблю кататись на мотоциклі, ходити в лазню і грати на гітарі (але у останні роки дуже рідко це роблю). Крім того, полюблю готувати смачну їжу, а ще виробляти крафтові напої, але це вже, як то кажуть, зовсім інша історія...

Юрист
Українсько-швейцарського
Проекту DECIDE

Валерія Ілляшик

Пані Валеріє, раніше Ви тривалий час працювали у податковій сфері. Чому вирішили змінити напрямок діяльності? Розкажіть про свій шлях до юриспруденції.

Після закінчення університету Державної податкової служби України я пішла працювати в районну податкову. Як мені тоді здавалося, на один-два роки «для досвіду». Так, досвіду набралася, от тільки, на жаль, не у сфері юриспруденції, як хотілося б. Згодом я перевелася до Головного управління ДПС міста Києва, де працювала спочатку в Управлінні оподаткування доходів і зборів фізичних осіб, потім в Управлінні податкового аудиту фізичних осіб. Пропрацювавши шість років в податковій, я зрозуміла, що вже вичерпала себе енергетично, та головне — мене бентежив той факт, що я не на своєму місці, що «податківець» — це не моя головна справа життя.

І я вирішила почати свій шлях «молодого юриста». Спочатку працювала помічником юриста в компанії, яка займається криптовалютою. Це був не довгий, але цікавий та незвичний досвід. Згодом мені запропонували посаду юриста швейцарсько-українського проекту DECIDE — «Децентралізація для розвитку демократичної освіти», що реалізується через ГО «Розвиток громадянських компетентностей в Україні». Звичайно, я не змогла відмовитися від такої пропозиції, тим паче, це крутий шанс здобути величезний досвід в сфері юриспруденції. І я не помилилася!

Розкажіть детальніше про проект DECIDE, та яка Ваша роль у команді?

Швейцарсько-український проект «Децентралізація для розвитку демократичної освіти» (DECIDE) реалізується в Україні через ГО DOCCU у партнерстві з Цюрихським педагогічним університетом (Швейцарія) за підтримки Швейцарської Конфедерації, представленої Посольством Швейцарії в Україні / Швейцарським бюро співробітництва в Україні.

Проект спрямовано на підтримку двох ключових реформ в Україні — освіти та децентралізації.

DECIDE сприяє посиленню потенціалу тергромад у розробці та практичній реалізації децентралізованих моделей управління освітою, включаючи стратегії розвитку освіти та плани їх впровадження; підвищенню професійного рівня посадових осіб місцевого самоврядування ТГ в цілому та працівників структурних підрозділів, які відповідають за освіту в ТГ; удосконаленню методів та інструментів розвитку громадянського суспільства та залучення громадян до управління освітою.

Також Проект DECIDE реалізує ініціативу «Стаємо сильнішими разом». Дана ініціатива створена задля допомоги і підтримки дітей, що постраждали від війни, та реалізується у партнерстві з Офісом Омбудсмена України, Міністерством освіти і науки України, Міністерством відновлення України та Фондом Президента України з підтримки освіти, науки та спорту.

- Безпосередньо моя
- робота полягає в
- укладанні договорів
- (контрактів), внутрішніх
- документів, розробці
- та внесенні правок до
- договорів, додаткових
- угод, додатків

Також на мені контроль забезпечення додержання вимог законодавства України в діяльності ГО «ДОККУ», складаю та пред'являю претензії при неякісному виконанні контрагентами умов договорів, приймаю участь у претензійній роботі, контролюю виконання ГО «ДОККУ» претензій контрагентів. Представляю інтереси ГО «ДОККУ» в органах державної влади, в підприємствах, установах, організаціях під час розгляду правових питань і спорів, пов'язаних із діяльністю ГО «ДОККУ».

Чому Ви обрали саме цю сферу діяльності?

Чесно кажучи, я взагалі не уявляла себе юристом, навіть коли вступила до вищого навчального закладу. В мене було більше бажання займатися акторською справою та естрадою, одним

словом, мистецтвом. Але згодом юриспруденція мене почала зацікавлювати. І хочу сказати, що в даній сфері інколи теж потрібно проявляти акторські здібності, так що деякою мірою перша моя мрія частково здійснилася.

- Юристи захищають
- інтереси людини,
- її права та свободи,
- інтереси суспільства
- та держави від
- злочинних та інших
- протиправних
- посягань

Так як я завжди була за справедливість, то розуміла, що саме ця професія бере участь у реалізації права, адже юристи кожного дня ведуть боротьбу за справедливість, гуманність, законність та правопорядок.

На початку повномасштабного вторгнення багато наших співвітчизників покинули межі України. Чи не виникла у Вас така думка?

Ні, хоча можливість була, але я чітко вирішила для себе, що покидати свій дім під час війни — неправильно і неприйнятно. Також важливою причиною лишатися вдома для мене було небажання розлучатися з близькими.

Як війна вплинула на роботу організації?

Якихось масштабних змін не відбулося. Деякі колеги виїхали за кордон, але виконують свою роботу у повному обсязі онлайн. У нас дружній колектив, всі один одного підтримують. Ми ще більше почали допомагати громадам та діткам.

Чого б побажали собі та співвітчизникам у новому 2024 році?

Цьогоріч обов'язково лунатиме побажання мирного неба, тому я також цього бажаю. А ще — здоров'я, благополуччя, витримки і сил.

Обов'язково ставити перед собою цілі та досягати їх, не втрачати наснаги та бажання самореалізації.

Об'єктивні реалії лобізму в адвокатурі України

На сьогоднішній день лобізм в тій чи іншій формі існує в будь-якій політичній системі, де має свої етнопсихологічні та історико-культурні відмінності. Характер його функціонування залежить від прихильності традиціям, законслухняності, загальноприйнятих норм поведінки.

Об'єктивна необхідність існування лобізму полягає в тому, що держава сама по собі не може достатньою мірою взяти до уваги інтереси різних соціальних верств, груп, що утворюють суспільство.

Становлення лобізму як явища суспільно-політичного життя відбулося в США, саме там право громадян апелювати до уряду для виправлення несправедливості було вперше закріплено в конституції.

Коли в Україні як молодій державі почався процес формування нової державної еліти, явище лобізму мало свої унікальні форми. Особливість нинішнього періоду полягає в інтенсифікації лобістської діяльності на всіх рівнях.

Неодноразовими є спроби розробити й ухвалити потрібні нормативно-правові акти, що регулюватимуть такий процес.

У 2009 році навіть було схвалено Концепцію проекту Закону

України «Про вплив громадськості на прийняття нормативно-правових актів» та прийнято Закон України «Про засади державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційна стратегія) на 2014-2017 роки», що передбачало, з-поміж іншого, ухвалення законодавства щодо визначення правових засад лобіювання. Але законодавчої бази до сьогодні немає. Наразі увага посадовців, експертів та небайдужої громадськості прикута до двох законопроектів, розробники яких

Олександр КНЯЗЮК,
CEO Адвокатського об'єднання «Verity Group», к.ю.н

поставили собі за мету нарешті перевести лобізм із формальних взаємовідносин у площину легітимності.

Перший — законопроект народних депутатів України Тимошенко Ю.В. та Власенка С.В. «Про державну реєстрацію суб'єктів лобіювання та здійснення лобіювання в Україні» (№ 3059 від 11.02.2020). Другий — законопроект Національного агентства з питань запобігання корупції «Про добросовісне лобіювання в Україні», розроблений на виконання Антикорупційної стратегії до 2025 року та Державної антикорупційної програми на 2023-2025 роки. Законопроект має на меті забезпечення правових засад лобіювання в Україні відповідно до міжнародних практик та стандартів.

Лобізм як феномен є невід'ємною частиною сучасного правового середовища, включаючи адвокатуру. Українська адвокатура як ключовий гравець в системі юстиції не є винятком. Тож розглянемо механізми лобізму в адвокатурі, його сучасний стан та можливі перспективи розвитку.

Вважаю, що лобізм в адвокатурі — це важливий аспект, який визначає взаємодію адвокатів, адвокатських об'єднань та інших гравців у правовій сфері для захисту та просування своїх інтересів. Дослідження об'єктивних реалій лобізму в адвокатурі України дозволяє краще зрозуміти сучасні виклики та перспективи розвитку цього явища в контексті правової системи країни.

Лобізм в адвокатурі — відносно молода категорія. Проте, на мою думку, повинна бути не-

від'ємною складова професійної діяльності, яка впливає на формування правової системи України.

Розуміння об'єктивних реалій лобізму та вирішення пов'язаних із цим викликів допоможе розвинути адвокатуру в напрямку забезпечення ефективного захисту прав та інтересів громадян.

Потрібно стимулювати більшу активну участь адвокатів у лобізмі — для підтримки реформ та вдосконалення правового середовища; сприяти вдосконаленню механізмів взаємодії адвокатів із законотворчими та виконавчими органами, оскільки саме адвокати достеменно розуміють, як на практиці реалізується той чи інший нормативно-правовий акт.

На думку німецького філософа й соціолога Ю. Габермаса, сенс демократичних процедур правової держави в тому і полягає, щоб

Лобізм дозволяє адвокатам впливати на законодавство, щоб забезпечити захист їхніх професійних інтересів. Таким чином, лобізм може сприяти удосконаленню правового середовища та законодавчого поля

Лобізм — одночасно і самостійний інститут політико-правового життя держави, і феномен суспільного життя

інституалізувати комунікативні форми, необхідні для розумного формування волі.

У широкому сенсі лобізм — це сукупність форм і набір методів взаємодії зацікавлених груп із державними органами та органами місцевого самоврядування з метою здійснення впливу на зміст рішень зазначених органів.

Разом із тим, на лобізм не варто дивитися тільки як на «чисто» конституційну цінність. Лобізм — це об'єктивне явище суспільної практики, з яким громадянам доводиться рахуватися.

Ідея просування приватних інтересів за допомогою лобізму як альтернатива системі народного представництва бачиться позитивною у світлі розвитку нових технологій громадської участі. За допомогою лобізму можна постійно «вливати» у владу приватні інтереси.

Однак, лобізм став механізмом створення привілеїв і переваг одних груп тиску перед іншими, способом просування вузькокорпоративних інтересів на шкоду загальнодержавним.

На мою думку, можна виділити наступні інструменти лобізму в адвокатурі.

• **Участь у робочих групах законотворчого процесу:** адвокати, органи адвокатського самоврядування активно взаємодіють із владними органами через участь у робочих групах, які формують та обговорюють проекти законів, для впливу на формування та вдосконалення правових актів.

• **Публічні заяви, виступи та коментарі:** адвокати використовують засоби масової інформації для висловлення своєї позиції з питань, що стосуються адвокатської та правозахисної діяльності, захисту інтересів громадян та формування публічної думки.

• **Лобістська робота:** адвокати займаються активною лобістською роботою для захисту професійних інтересів та прав своїх клієнтів перед владними структурами, здійснюють активну комунікацію з представниками влади, включаючи депутатів, посадових осіб — для забезпечення підтримки конкретних ініціатив.

Проте, існують ризики та виклики лобізму в адвокатурі в Україні:

— **по-перше**, корупційні ризики, які можуть супроводжувати лобізм у правовій сфері;

— **по-друге**, публічна довіра — забезпечення високого рівня довіри громадськості до лобі-

му в адвокатурі для збереження репутації та авторитету професії.

- Лобізм в адвокатурі України є складним та багатограним явищем.
- З одного боку, він дозволяє адвокатам захищати свої та інтереси своїх клієнтів; з іншого — потребує детального вивчення та регулювання для запобігання корупції та збереження високих етичних стандартів

Враховуючи перспективи, важливо надавати адвокатам можливість ефективного впливу на формування правової політики, зберігаючи при цьому прозорість та відповідальність перед суспільством.

Підсумовуючи, можна сказати, що перспектива розвитку лобізму в адвокатурі України полягає у посиленні взаємодії адвокатів з владними структурами, активному впливі на формування правової політики та збереженні високих стандартів законотворення й професійної етики.

Специфіка лобізму така, що він частково розвивається в непідвладних правовому впливу нішах міжособистісних контактів і здатний приростати до корупції. Саме ці вади поки не дозволяють дивитися на лобізм як на «велике благо демократії»

Андрій АВТОРГОВ,
Приватний виконавець, к.ю.н.

Виконавче провадження після Перемоги

Після початку повномасштабної російської агресії законодавцем було запроваджено низку обмежень на виконання судових рішень та рішень інших органів майнового характеру стосовно фізичних та юридичних осіб. Крім того, починаючи з 22 лютого 2022 року на декілька місяців були відключені від Автоматизованої системи виконавчого провадження (АСВП) та відповідно від усіх державних реєстрів органи державної виконавчої служби, а також приватні виконавці — на ще більш тривалий час.

Низка органів державної виконавчої служби та офісів приватних виконавців опинились на тимчасово окупованих територіях та на територіях активних бойових дій.

З огляду на це було втрачено певну частину матеріалів виконавчих проваджень, які зберігались у паперовому вигляді. Відтак, можна обґрунтовано припустити, що за 2022-2023 року в Україні значно впав відсоток як виконаних судових рішень в цілому, так і знизилися показники виконання рішень за сумами стягнення.

Війна поставила перед інститутами примусового виконання нові виклики, при цьому залишилися невирішеними і давні системні проблеми. Яким бути виконавчому провадженню після Перемоги? Це питання постає в контексті як подальшого розвитку інституту примусового виконання так і законодавства, яке регламентує примусове виконання судових рішень.

Шість років тому в Україні розпочали діяльність перші приватні виконавці. Нещодавно Проект ЄС «Право-Justice» презентував звіт за результатами дослідження сфери примусового виконання рішень судів та інших органів¹. 94% опитаних стягувачів / представників стягувачів, які мали досвід взаємодії з приватними виконавцями, зазначили, що «повністю задоволені» та «скоріше задоволені» якістю виконання.

Запровадження в Україні приватних виконавців було дійсно реальним кроком, спрямованим на створення ефективної системи примусового виконання. Нагадаю, як до цього під гаслами реформ Державну виконавчу службу України декілька разів то виокремлювали в окремий орган, то знову повертали до системи органів Міністерства юстиції України².

Тому, на моє глибоке переконання, не потрібно шукати якийсь свій власний, нікому не зрозумілий шлях, а слід переймати кращі з європейських практик у цій сфері. Не потрібно вигадувати «паспорти реформ», «центри виконання рішень», «соціально орієнтоване законодавство про

виконавче провадження» — це все ті нереалізовані та непотрібні ідеї, які свого часу пропонували втілити в життя окремі посадовці Міністерства юстиції України.

Зміни до законодавства мають відповідати міжнародним стандартам і принципам у сфері примусового виконання, особливо варто зосередитися на захисті прав людини, створенні незалежної та справедливої судової системи, а також розвитку неупередженої, підзвітної й ефективної системи примусового виконання.

Без сумніву, надійна система примусового виконання також має основне значення для фінансової системи держави та є наріжним каменем для інвестицій в економіку та її розвитку, а також для соціального добробуту України³.

- Крім того, державі
- потрібно нарешті
- визначитись – рухатися
- до повністю приватної
- виконавчої системи,
- а чи створити
- повноцінну
- рівноправну змішану
- систему виконання
- рішень, якої наразі
- також не існує

Приватні виконавці на сьогодні не мають права виконувати певні категорії рішень, зокрема, за якими боржником є держава, державні органи, Національний банк України, органи місцевого самоврядування, їхні посадові особи, державні та комунальні підприємства, установи, організації, юридичні особи, частка держави в статутному капіталі яких перевищує 25%, та/або які фінансуються виключно за кошти державного або місцевого бюджету.

Натомість статистика свідчить, що результати діяльності приватних виконавців у перерахунку на суму стягнутої заборгованості є кращими, порівняно з результатами Державної виконавчої служби⁴.

На сьогодні держава не має достатньої фінансової можливості

належно утримувати державний інститут примусового виконання, проте необґрунтовано побоюється розвитку приватного. Навряд чи ситуація зміниться і після Перемоги, позаяк і Президент, і Уряд декларують скорочення кількості державних службовців⁵.

Стосовно розвитку законодавства про виконавче провадження Україна є країною-кандидатом на вступ до ЄС. Навряд чи якась країна ЄС має такі ж проблеми з виконанням судових рішень (в тому числі й ЄСПЛ), як Україна, зокрема з виконанням рішень, за якими боржником є держава.

У справах «Жовнер проти України», «Юрій Миколайович Іванов проти України» і «Бурмич та інші проти України» (заяви №№ 40450/04, 56848/00, 46852/13) Європейський суд з прав людини констатував порушення положень Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод у зв'язку з невиконанням або тривалим виконанням рішень національних судів, відповідальність за які несе держава.

Нагляд за виконанням рішень ЄСПЛ, які отримали статус остаточного, здійснює Комітет Міністрів Ради Європи (КМ РЄ). У своїй Проміжній резолюції від 1 жовтня 2020 року та в рішенні №18 від 11 березня 2021 року КМ РЄ наголосив на необхідності без зайвих зволікань розробити комплексний законодавчий пакет для вирішення першопричин системної проблеми невиконання судових рішень, узгоджений із вимогами практики ЄСПЛ, та розробити план дій для його ефективного впровадження.

На 1475-му засіданні КМ РЄ, яке відбулося 19–21 вересня 2023, щодо виконання Україною рішень Європейського суду з прав людини у таких справах (групах справ групи справ «Юрій Миколайович Іванов проти України», заява № 40450/04; група справ «Жовнер проти України», заява № 56848/00; «Бурмич та інші проти України», заява № 46852/13) висловлено глибоку стурбованість тим, що поточний рівень виконання всіх видів національних судових рішень, судячи зі статистичних даних, наданих владою, близький до нуля. Та ще раз

закликано органи влади прийняти повний пакет законодавчих та інституційних заходів для усунення всіх першопричин цієї проблеми, співпрацювати із Радою Європи та іншими міжнародними партнерами, зокрема, з Європейським Союзом⁶.

Серед міжнародних актів, що визначають стандарти примусового виконання: Рекомендації Rec (2003) 16 Комітету Міністрів Ради Європи державам членам щодо виконання рішень адміністративних і судових органів у галузі адміністративного права (ухвалена Комітетом Міністрів 9 вересня 2003 року на 851-му засіданні заступників міністрів)⁷; Рекомендації Rec (2003) 17 Комітету міністрів Ради Європи «Про примусове виконання»; Рекомендації Європейської комісії з питань правосуддя по примусовому виконанню: Керівні принципи до застосування (GuideLines on Enforcement CEPEJ 2009)⁸; Глобальний кодекс примусового виконання⁹, розроблений Науковою Радою Міжнародного союзу судових виконавців та Глобальний кодекс цифрового виконання¹⁰.

Ідея Глобального кодексу примусового виконання полягла у створенні загальних світових стандартів виконавчого провадження, які були б однаково застосовні до держав різних правових систем (загального та цивільного права). У цьому плані проект Кодексу носить характер модельного правового акта (так званого м'якого права), який може дозволити кожній зацікавленій державі побачити спільні орієнтири у цій сфері і використовувати Кодекс у тому числі з метою вдосконалення національного законодавства про виконавче провадження.

Загалом, Кодекс є зібранням рекомендацій щодо того, яким має бути виконавче провадження. Це і вимоги до осіб, які на яких покладено виконання судових рішень, і завдання державі щодо забезпечення швидкого та ефективного доступу до відомостей про майно боржника, і роль суду у виконавчому провадженні й основні принципи його здійснення.

Міжнародні стандарти підкреслюють важливість запобі-

гання зловживанням засобами правового захисту та стримування таких зловживань, які в минулому були основною причиною накопичення незавершених виконавчих проваджень у багатьох країнах.

Рада Європи запропонувала цим державам створити механізми, щоби запобігали процесуальним зловживанням, наприклад, надаючи суддям та/або судовим виконавцям більше повноважень карати сторони, які вчиняють зловживання (наприклад, шляхом накладання штрафів та розширення повноважень на розслідування): «Держави мають створити механізм запобігання випадкам зловживання процедурою примусового виконання однією зі сторін, який не вважається переглядом справи».

Обов'язки та повноваження судового виконавця в усіх країнах стають усе складнішими. Технічний прогрес не стоїть на місці, у наше життя вже увійшло поняття віртуальних активів. Перший крок у регулюванні віртуальних активів український парламент зробив минулоріч, ухваливши профільний Закон № 2074-IX «Про віртуальні активи». Це був обов'язковий етап євроінтеграції. У березні 2022-го його підписав Президент, проте документ так і не набув чинності. Головною умовою для цього були зміни до податкового законодавства щодо оподаткування віртуальних активів, які не були внесені. Від попереднього законопроекту, зрештою, вирішили відмовитися. Причина — обговорення єдиних правил регулювання криптоактивів у Раді ЄС, що почалося рік тому. 20 квітня Європарламент затвердив MiCA — перші у світі зведені вимоги для криптоактивів. «Україна поступово інтегрується в євроспільноту, тому краще одразу синхронізувати законодавство з регулювання криптоактивів з європейським», — пояснював минулої осені заступник Міністра цифрової трансформації України Олександр Борняков.

Між тим, потрібно думати і про те, яким чином звертати стягнення на такі активи.

У грудні 2021 року Міжнародний союз судових виконавців

презентував Глобальний кодекс цифрового виконання. Метою цього документу є визначення універсальних принципів, які держави мають запровадити у своє національне законодавство, аби врегулювати використання цифрових технологій у виконанні судових рішень.

На думку експертів Проекту ЄС «Право-Justice», зазначений Кодекс є кращою із наявних на сьогодні практик у галузі цифровізації виконавчого провадження, на яку також має орієнтуватись Україна під час проведення реформ у сфері примусового виконання судових рішень. Він встановлює підходи до використання технологій для виконання судових рішень та суміжних питань, зокрема етичних аспектів використання таких технологій, ризиків, пов'язаних зі штучним інтелектом, захистом персональних даних та доступом до електронних реєстрів. Це прогресивний документ, який надає значну увагу не лише цифровізації процедур виконання судових рішень, але і самому виконанню судових рішень шляхом стягнення віртуальних активів.

- Згідно з Кодексом,
- держави повинні
- створити такі умови,
- за яких криптоактиви
- можуть бути
- арештовані судовими
- виконавцями та
- використовуватися
- для примусового
- погашення боргу

Крім того, Кодекс передбачає створення реєстру криптоактивів, а у випадку відсутності такого реєстру — обов'язкового декларування наявності криптоактивів. Документ також вимагає забезпечити судовим виконавцям доступ до комп'ютерних систем, де зберігається інформація про криптоактиви. Таким чином, відповідно до принципів, закладених у Кодексі, продовження реформ у сфері виконання судових рішень має включати питання забезпечення можливості стягнення на віртуальні активи.

Поки наші закордонні колеги вже звертають стягнення на криптоактиви, в Україні залишається ряд не вирішених «хронічних» проблем виконавчого провадження. Це, зокрема:

- відсутність повноцінного автоматизованого арешту коштів боржників у банківських установах;
- незахищеність рахунків які використовуються для отримання заробітної плати, пенсії, стипендії;
- неналежний доступ виконавців до відомостей про майно боржника;
- мораторії на стягнення стосовно певних категорій боржників;
- невиконання судових рішень, постановлених проти держави;
- відсутність реальної відповідальності (як громадян, так і державних органів та їх посадових осіб) за невиконання судових рішень та перешкоджання їх виконанню;
- проблеми виконання рішень зобов'язального характеру;
- недосконалість судового контролю за виконанням рішення;
- незалежність приватних виконавців (Міністерством юстиції застосовується «радянська» модель контролю, яка тяжіє саме до каральної функції а не до навчальної).

Ці проблеми потрібно вирішувати, і це не потребує якихось значних фінансових витрат.

- Скасування мораторіїв,
- зрівняння повноважень
- державних і приватних
- виконавців дасть
- позитивний
- економічний ефект

Тому необхідна подальша розбудова ефективної системи примусового виконання рішень із запозиченням кращих європейських практик, зокрема шляхом подальшого удосконалення законодавства про виконавче провадження.

Що потрібно змінити:

- запровадити повноцінний автоматизований арешт коштів боржників у банківських установах;
- скасувати мораторії;
- вирішити питання заборгованості держави перед громадянами;
- надати виконавцям швидкий та повноцінний доступ до відомостей про майно боржників;
- удосконалити судовий контроль за виконанням рішення та визначити роль суду у нагляді за виконанням судових рішень з метою уникнення зайвого формалізму, прискорення процедури виконання, посилення можливо-

стей виконати судові рішення та сприяння процесу виконання;

- запровадити астрент для рішень зобов'язального характеру;
- запровадити ефективну компенсацію за затримки виконання рішення;
- зрівняти повноваження приватних та державних виконавців;

— створити механізми, які би

запобігали процесуальним зловживанням, надаючи суддям та/або виконавцям більше повноважень карати сторони, які вчиняють зловживання;

— замість «радянської» моделі відомчого контролю запровадити професійні стандарти контролю якості виконання.

Проблеми виконавчого провадження становлять серйозний і тривалий структурний недолік, який де-факто підриває авторитет судової влади як незалежної, а отже, і верховенства права, а також може мати негативні наслідки для процесу європейської інтеграції. Тож маємо ці проблеми перемогти.

1. Звіт за результатами дослідження сфери примусового виконання рішень судів та інших органів <https://www.pravojustice.eu/ua/post/prezentaciya-doslidzhennya-sferi-primusovogo-vikonannya-rishen-sudiv>

2. Камо грядеши, виконавча служба. <https://www.epravda.com.ua/publications/2013/08/6/388673/>

3. Аналіз «Передовий досвід держав-членів РЕ та стандарти РЕ щодо судового контролю за виконанням рішень національних судів». Йос Уйтхеаар. <https://www.coe.int/uk/web/kyiv/further-support-for-the-execution-by-ukraine-of-judgments-in-respect-of-article-6-of-the-european-convention-on-human-rights>

4. Річний звіт Асоціації приватних виконавців України за 2019 р. [Електронний ресурс] / Асоціація приватних виконавців України : офіц. веб-сайт. – Режим доступу : <https://drive.google.com/file/d/1KLBjLTz0Y2IIQD6vSvTvbEq1OtDo3Ku/view>

5. На вихід кожен другий. Уряд готує масштабне скорочення держслужбовців <https://www.epravda.com.ua/publications/2022/07/4/688781/>

6. Рішення, ухвалені на 1475му засіданні КМ РЕ, яке відбулося 19–21 вересня, щодо виконання Україною рішень Європейського суду з прав людини у таких справах (групах справ) - групи справ «Юрій Миколайович Іванов проти України» (заява № 40450/04), група справ «Жовнер проти України» (заява № 56848/00) та «Бурмич та інші проти України» (заява № 46852/13). <https://minjust.gov.ua/files/general/2023/10/06/20231006160232-60.pdf>

7. Рекомендація Rec (2003) 16 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо виконання рішень адміністративних і судових органів у галузі адміністративного права https://hcg.gov.ua/sites/default/files/field/rec_2003_16_2003_09_09.pdf

8. <https://rm.coe.int/european-commission-for-the-efficiency-of-justice-cepej-good-practice-16807477bf>

9. Глобальний кодекс примусового виконання. http://www.uihj.com/1er-forum-mondial-sur-lexecution_2162943.html

10. Глобальний кодекс цифрового виконання. <https://www.uihj.com/downloads-2/global-code-of-enforcement/>

«Не кожен в чорній мантиї – суддя...»

Я відчуваю, щось не так,
Якийсь душевний кавардак,
Чогось бажати зникла сила,
Неначе камера спустила
І мій застряг автомобіль.

Приперся в суд, волав, як дурень,
Чогось довести припекло,
Хоч дощ не капає крізь скло.
І я горів в пустому залі,
А судді тихо сумували,
Чекали, доки я заткнуся
І якнайшвидше уберусь.

Холодні очі, серце з льоду,
Забули, наче не була,
Присягу, що дали народу.
Слова, слова, пусті слова...

Ми були разом і на самоті,
Людина лише пил у їх житті.
Ми, наче піна, в їх бутті,
Що заважає далі йти.

Не кожен, хто в зеленому, солдат.
Не кожен в чорній мантиї – суддя.
Ти тримай мою руку, брат,
Не тільки в окопі війна.

Адвокат

Ігор Фомін

— **Пане Ігорю, Ви — відомий в Україні адвокат у галузі кримінального права. На Вашому рахунку безліч резонансних справ, у яких фігурують перші особи країни. Який із кейсів найбільше запам'ятався?**

— Мабуть, найбільш цікава і резонансна справа — проти Юрія Луценка. Сам Юрій Луценко людина непересічна, тому й справа проти нього така ж сама. Це була справжня битва, війна проти системи, яка відбувалась на багатьох фронтах. Її можливо було виграти тільки через розуміння суспільства і світової спільноти, що це не кримінальний злочин, а політичне зведення рахунків, намагання знищити опозиційних політиків і демократію в Україні.

— **Як війна вплинула на Вашу роботу? Які справи сьогодні домінують?**

— Адвокатське об'єднання «Фомін і партнери» стало значно меншим за чисельністю, однак якість ми зберегли.

Справи і далі резонансні, наші опоненти в них — НАБУ, САП, ДБР, Генеральна прокуратура. Не можу сказати, що в кримінальній юстиції щось змінилось на краще. Така ж неповага до прав людини, ігнорування потерпілих... І суди, які все більше не судять, а засуджують.

— **Ваш досвід включає спільну з колегами роботу і поза межами України — в Англії, Чехії, Німеччині, Іспанії, Франції, Ізраїлі, відкриті слухання в Європейському суді з прав людини. Законодавство та судочинство якої країни, на Вашу думку, найбільш досконале?**

— Як на мене, Україні треба брати найкраще з досвіду європейських країн. Найбільше мені сподобалось в Німеччині, Великобританії. Ключовим є рівність сторін у процесі і повага до прав

людини. Також, як на мене, має бути ліквідована стадія досудового розслідування. Є свідки — в суд, є докази — в суд. Якщо спрощено, то такий процес у Німеччині.

— **В одному зі своїх інтерв'ю Ви сказали, що сьогодні Україна спливає кров'ю своїх дітей, захищаючи демократію для всього світу. Що для Вас означає демократія?**

— Це право вибору. Право вибору, де жити, як будувати своє життя, знати, що ти сплачуєш податки на утримання державного апарату, де чиновники працюють на людину, а не на себе чи свого керівника. Велике значення для демократичного устрою має незалежний і справедливий суд. Це єдине місце, де людина може захиститись і вимагати відповідальності для порушників закону.

— **Ви займали високі керівні посади в органах судової влади, прокуратури. Що можете сказати про рівень демократії та незалежності там?**

— Я не довго працював у владі. Мабуть, це не моє. Маю імунітет до мідних труб та дурних амбіцій. В прокуратурі ніякої демократії не побачив, навіть поряд не стоїть. Це, як на мене, залишки установи радянських часів за своїми принципами і правилами. Взагалі не розумію, як можливо здійснювати захист прав людини на стадії досудового розслідування шляхом процесуального керівництва обвинуваченням. Така собі об'єктивність...

— **Яким Ви бачите демократичне правосуддя та демократичне суспільство?**

— Демократичне правосуддя — це правосуддя, в якому пряму участь бере народ України. В першу чергу, це суд присяжних, який в порушення Конституції України з 1996 до сьогодні так і не створений. В цьому суді професійний суддя має функції спіке-

ра та право негайно припинити процес і виправдати підсудного, якщо його невинуватість для нього є очевидною. Професійний суддя чи присяжний мають брати на себе відповідальність і мати мужність протистояти будь-якому тиску, постановляючи своє рішення ім'ям України.

Щодо демократичного суспільства — вважаю, що ми, громадяни України, побудували суспільство, де є всі демократичні інституції. Треба лише, щоб вони працювали в наших, а не чийось особистих інтересах.

— **Поговоримо про реформи судової системи, правоохоронних органів, прокуратури, які тривають роками і ніяк не дійдуть до свого логічного кінця. Чому, на Вашу думку, так відбувається?**

— Я не впевнений, що у нас в Україні відбуваються якісь реформи судової системи, правоохоронних органів чи прокуратури. Як на мене, просто міняють білих на червоних, створюють якісь міжнародні кадрові комісії, пхають на владні посади своїх людей за будь-якої можливості. Витягують їх незрозуміло звідкіля, часто далеких від розуміння, як працює система і що треба робити. Далі єдиний козир «реформаторів», що цих людей призначили після опитування міжнародних експертів. І що ж змінилось на краще?

Щодо логічного кінця цих реформ, то він вже близько. Багато піару і політики, а законів не знають, не розуміють і не поважають. Відсутній аналіз, що працює добре і не треба його чіпати, що не працює, чи працює недостатньо гарно і тут треба змінювати. Взагалі, незалежна судова влада нікому з «реформаторів» не потрібна.

— **Якщо говорити про судову систему загалом, то загалом відомо, що в Україні немає довіри до суддів та судів. Як можна подолати це явище?**

— Довіру напрацьовуєш все життя, а втратити її можливо за одну хвилину. Судді — живі люди. Знищуючи довіру до суду, в медіа ніхто зараз не заморочується правдою і фактами, ніхто не несе відповідальності за відкриті брехню і маніпуляції. «Свобода слова»? Упродовж років виливаються бруд на їх голови як за діло, так і у власних інтересах. Судді не захищені, тому вони пристосовуються до існуючих правил системи. Пишуть те, що від них вимагають, втрачають людяність і відчуття справедливості, за можливості компенсують свою тяжку працю незаконними винагородами. Не всі й не завжди, але така наша реальність. Рішення їх в більшості не обґрунтовані, не вмотивовані та не законні. Їх не скасовують, захоплюючи свавілля і безвідповідальність. Звідки взятись довірі?

Як це подолати? Суддя діє від імені України, його справедливості і законності є ставленням Держави до своїх громадян. Злочини проти правосуддя мають бути

не в самому кінці Кримінального кодексу, а в розділі про державні злочини. За злочини проти правосуддя має бути жорстка відповідальність. Захищаючи суд і суддів, підвищуючи їх авторитет і статус, ми маємо з них вимагати додаткової відповідальності за порушення етичних норм і законів. Для цього нам не потрібні іноземці в комісіях. Наприклад, за наявності повідомлення про отримання неправомірної вигоди, про дії під тиском телефонного права, можливо здійснювати перевірку із застосуванням детектора брехні, а за відмову від такої перевірки суддя має піти у відставку.

Має бути єдина і зрозуміла практика, яка формується Верховним Судом, обов'язкове скасування необґрунтованих рішень і зрозумілі критерії упередженості судді. Суддя у своєму рішенні зобов'язаний мотивовано відповідати на кожен довід захисника та обвинувача, пояснити, чому він обрав доказ одного і відмовив іншому. Мають зникнути з юри-

дичної практики відчуття чи почуття судді в оцінці доказів. Суд не може критично, поетично, чи меланхолічно ставитись до показів свідків, чи висновків експертиз. Один доказ має бути спростований іншим, якщо інший є, чи має бути доведена неправдивість показів свідка, чи експертного висновку. І свідок, і експерт мають надавати пояснення під присягою. Треба ліквідувати державну монополію на проведення криміналістичних експертиз та відомчі інститути. Має з'явитися розуміння проблеми, бажання її викоринити та, звісно, якісна професійна робота. Тоді все швидко зміниться.

— Як боротися із адміністративним впливом президентської інституції на суд? Можливо, якісь законодавчі важелі необхідно впроваджувати?

— Не треба звужувати існуючий вплив на судову систему виключно до президентської інституції. Вплив на суддю в будь-який спосіб є злочином проти

● ● ● ● ● ● ● ● ● ● Наш девіз: Nemo est supra leges

правосуддя і, відповідно, злочином проти держави. Судова корупція, виражена у застосуванні адміністративного ресурсу, позапроцесуальному впливі обвинувачення і захисту на прийняття того чи іншого рішення, тиску так званої громадськості чи будь-кого іншого, обіцянки швидкого професійного зросту, хабарі, та інші способи впливати на тих, хто уповноважений державою на прийняття рішень, повинні негайно присікатися і мати жорстку реакцію суспільства та правоохоронної системи, безальтернативно високе покарання в незалежності від статусу особи, що вчиняє такі дії, її посади чи будь-чого іншого.

— Ви неодноразово заявляли, що треба терміново змінити кримінальний процес і повернути дослідчу перевірку. Тобто детектив повинен спочатку дивитися, чи є взагалі подія злочину. Потім прокурор має ухвалити рішення про порушення кримінального провадження чи

відмову. Поясніть, будь-ласка, свою позицію. Які найперші кроки потрібні для реалізації такої пропозиції?

— Внесення до ЄРДР сьогодні є безконтрольною монополією сторони обвинувачення. Хочуть — вносять, хочуть — не вносять. Закон нахабно ігнорується, заяви потерпілих часто не розслідуються взагалі. Раніше порушення кримінальної справи вимагало попередньої перевірки (наприклад, можливо це пише хвора людина). Приймалось процесуальне рішення відповідальної особи, де описувались приводи та підстави порушення кримінальної справи. Якщо на момент винесення постанови відома особа, яка ймовірно вчинила злочин, рішення приймалось стосовно особи.

Відмова в порушенні кримінальної справи процесуальною особою оскаржувалась в суді, що дозволяло здійснювати судовий контроль. Зрозуміло було, хто приймає рішення про початок кримінального переслідування і

надалі буде за це нести відповідальність.

Ця стара процедура, з моєї точки зору, є більш досконалою ніж та, що існує сьогодні. З практики кримінальної юстиції США треба ще звернути увагу на приватне обвинувачення. Я впевнений, що необхідно надати особі право самостійно захищати свої права як потерпілого, здійснюючи приватне кримінальне провадження.

— Які, на Ваш погляд, законодавчі зміни потрібні, щоб притягувати чиновників за брехню в декларації?

— Є різні аспекти цього питання. Є помилки, є умисне не внесення майна чи доходу у декларацію. Треба розуміти конкретні обставини і лише тоді казати про відповідальність. Як на мене, чиновник має отримати право наймати аудитора для правильного заповнення цих декларацій і його обов'язок — лише надати спеціалісту реальну первинну документацію. Впевнений, що після цього 90% справ зникне з реєстру.

Дмитро ГАЛЬЧИНСЬКИЙ,
Керівник служби антимонопольного комплаєнсу управління договірної та загальноправової роботи Дирекції з правового забезпечення ТОВ «Метінвест Холдинг»

Контроль за концентраціями по-новому: зміни у світлі антимонопольної реформи

З 01.01.2024 набуде чинності Закон № 3295-ІХ «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення законодавства про захист економічної конкуренції та діяльності Антимонопольного комітету України», який серед експертної спільноти згадується в контексті антимонопольної реформи, найбільшої в Україні з часів прийняття у 2001 році Закону «Про захист економічної конкуренції».

Зміни є справді численними та, без перебільшення, формують нову правову основу регулювання відносин у конкуренції, у тому числі напрямів діяльності АМКУ. Одним із таких основних напрямів, що становить особливу цікавість у діяльності бізнесу, є контроль за економічними концентраціями.

Підвідомчість

Ефективна система контролю за концентраціями, як показує досвід провідних юрисдикцій, має чітко адресувати питання підвідомчості (jurisdiction) та аналізу концентрацій по суті (substantive analysis).

В свою чергу, визначення підвідомчості передбачає встановлення кола операцій, які визнаються концентраціями, та випадків, коли такі операції підлягають попередньому (ex-ante) контролю.

У поточній редакції Закону статті 22 і 24, які адресують питання підвідомчості, не зазнавали істотних змін ще з 2016 року. Тоді еволюційним надбанням законодавства стало впровадження так званого критерію «локального зв'язку» (local nexus), тобто обов'язкового зв'язку концентрацій, які підлягають попередньому контролю з боку АМКУ, із українською юрисдикцією, а також виключення критерію «частки ринку». Оцінка останньої відповідно до рекомендацій провідних інституцій є важливим елементом аналізу концентрацій по суті, але провокує значну юридичну невизначеність у питанні підвідомчості.

Законом № 3295-ІХ внесено нові суттєві зміни в частині підвідомчості, що вочевидь матиме вплив на інтереси бізнесу, його комерційні рішення і, можливо, загальний бізнес-клімат в Україні.

Поняття концентрації

Зазнала змін стаття 22 Закону, в першу чергу в частині визначення операцій, які призводять до набуття контролю і, таким чином, визнаються концентрацією суб'єктів господарювання. По-перше, на відміну від поточ-

ного регулювання, за Законом № 3295-ІХ набуття у власність чи одержання в управління покупцем часток, акцій або паїв, що забезпечує йому досягнення чи перевищення 25 або 50 відсотків голосів у вищому органі управління компанії — об'єкта придбання, визнається концентрацією лише за умови, якщо така операція забезпечить покупцю можливість чинити вирішальний вплив (контроль). В той же час, поза юрисдикцією АМКУ мають лишитися операції з частками, акціями або паями, які не призводять до виникнення або зміни контролю, що узгоджується з Регламентом Ради (ЄС) № 139/2004 щодо контролю за концентраціями.

Поточна редакція, запозичена з німецького закону про конкуренцію, на практиці часто призводила до необхідності звернення в АМКУ за попереднім дозволом у випадках придбання портфельними інвесторами міноритарних часток без жодних реальних прав управління. Такі операції не мали і не могли мати впливу на структуру ринку і, тим більше, результувати в обмеженні конкуренції, а контроль за ними скоріше розглядався бізнес-спільнотою як невинуватий адміністративний тягар.

Також відповідно до нової редакції статті 22 Закону концентрацією визнається набуття контролю шляхом укладення правочинів щодо придбання прав. Такий спосіб набуття контролю в чинній редакції статті 22 хоча й не згадується, однак впливає зі змісту поняття контролю, що визначене у статті 1 згаданого закону.

Набуття контролю «у договірний спосіб», крім того, детально описано АМКУ у Методичних рекомендаціях щодо застосування поняття контролю, затверджених протокольним рішенням АМКУ від 01.11.2018, яке у значній мірі базується на положеннях Консолідованого Комісії ЄС згідно з Регламентом Ради (ЄС) № 139/2004. При цьому, широке тлумачення положень пункту 2 частини другої статті 22 у поточній редакції Закону дозволяє АМКУ поширювати юрисдикцію також на інші операції, прямо не визначені у відповідному пункті, якщо це відповідає

суті відносин. Таким чином, такі зміни є скоріше косметичними, які, втім, сприяють підвищенню юридичної визначеності і є позитивним надбанням реформи.

З іншого боку, нова редакція статті 22 Закону залишає в периметрі підвідомчості АМКУ набуття контролю внаслідок суміщення одними і тими ж особами керівних посад в різних суб'єктах господарювання. Питання давно є дискусійним, оскільки подібний спосіб набуття контролю не визначений у конкуренційному законодавстві ЄС, яке передбачає можливість набуття контролю, що виникає із прав формувати органи управління та/або призначати керівних осіб суб'єкта господарювання, але не самого факту суміщення керівних посад.

На мою думку, у відповідній частині законодавства України щодо контролю за концентраціями потребує подальшої гармонізації із правилами контролю за концентраціями в ЄС.

Редакційних змін зазнали також інші положення статті 22 Закону, зокрема в частині випадків, що не вважаються концентрацією суб'єктів господарювання.

Вартісні показники учасників концентрації та їх розрахунок

Більш істотних змін з точки зору регуляторного впливу зазнала стаття 24 Закону, що встановлює випадки, коли операції, визначені як концентрація, підлягають попередньому контролю АМКУ.

Традиційно у регулюванні за концентраціями в ЄС обсяг доходу від реалізації товарів, робіт та/або послуг учасників концентрації використовується для визначення «європейського виміру» (Community dimension) концентрації та, як наслідок, їх підвідомчості Комісії ЄС.

В Україні таких показники два — обсяг доходу від реалізації товарів, робіт та/або послуг (товарів) та вартість активів. При цьому, та чи інша концентрація підлягає попередньому контролю за умови, коли відповідні параметри

ство у часи до 2016 року, до ситуації, про яку уже було згадано вище. Знову, як і раніше, постає питання конфлікту положень пункту 2 частини першої статті 24 Закону із положеннями частини другої статті 2 Закону, згідно з якими Закон застосовується до відносин, які впливають чи можуть вплинути на конкуренцію на території України. Не узгоджуються такі зміни і з рекомендаціями провідних європейських і міжнародних інституцій. Як один із прикладів можна навести Рекомендації ОЕСР ще 2005 року, згідно з якими країнам-членам ОЕСР рекомендується «поширювати свою юрисдикцію лише над тими концентраціями, які мають належний зв'язок з їх юрисдикцією»¹.

Доволі спірним є ще одне нововведення Закону № 3295-ІХ, очікуване бізнес-спільнотою протягом довгих років, водночас реалізоване, схоже, не у найкращий спосіб. Мова іде про неврахування для цілей визначення підвідомчості вартісних показників групи продавця, відносини контролю з яким повністю припиняються в результаті здійснення концентрації. Згідно з новою редакцією частини другої статті 24 Закону, такі зміни впроваджуються з умовою, якщо об'єкт набуття контролю (з урахуванням підконтрольних йому юридичних осіб) безпосередньо або опосередковано не має активів і при цьому не здійснював господарську діяльність на території України протягом останніх двох фінансових років та у поточному році. Важко зрозуміти логіку законодавця яким чином присутність об'єкта придбання в Україні, у тому числі нематеріальна та/або спорадична, має впливати на включення при розрахунку вартісних показників також ті, що стосуються продавця і його групи. Немає сумніву, що наявність такої додаткової умови суперечить положенням Регламенту Ради (ЄС) № 139/2004, про що також було наголошено у висновках Комітету ВРУ з питань інтеграції України до ЄС під час проходження законопроекту як в першому, так і в другому читаннях². Окрім очевидної невідповідності європейському регулюванню, нововведення також ускладнить визначення підвідомчості з практичного боку –

за новими правилами заявникам доведеться збирати інформацію за напрямками продажів об'єкта придбання за період, який перевищує два роки, замість одного, як це передбачено чинним регулюванням, правилами контролю за концентрації ЄС та більшості провідних юрисдикцій.

При розрахунку доходів від реалізації товарів, як і раніше, із відповідних сум учасникам концентрації слід вираховувати податки і збори, базою для оподаткування яких є оборот.

Водночас, Законом України № 3295-ІХ виключено положення щодо неврахування коштів, отриманих від реалізації товарів у межах однієї групи суб'єктів господарювання, за умови якщо відповідний облік ведеться, яке містить поточна редакція Закону. Таке положення відповідає регулюванню ЄС, спрямоване на більш коректне встановлення потенційної ринкової ваги суб'єктів господарювання при визначенні підвідомчості і є особливо важливим для вертикально інтегрованих компаній, внутрішньогруповий оборот яких формує значну частку загального обороту групи. І хоча Законом передбачено, що порядок обчислення показників встановлюється АМКУ, виглядає доцільним закріплення вищезгаданого правила саме на рівні закону, що унеможливило б випадки відхилень від нього.

Згідно інформації, розміщеної на офіційному веб-сайті відомства, АМКУ наприкінці жовтня схвалено проєкт змін до Положення про концентрацію, у тому числі повідомлено про спрощення механізму обчислення фінансових показників учасників концентрації, однак не поінформовано яким чином і у якій частині (на дату написання цієї статті текст для громадського обговорення не опубліковано).

Ще однією новелою Закону України № 3295-ІХ, що стосується розрахунку вартісних показників учасників концентрації, є імплементація правила, за яким сукупність правочинів, вчинених протягом двох років між одними і тими самими суб'єктами господарювання, що впливають

або можуть вплинути на умови обороту товарів на одному і тому самому ринку та суміжних з ним ринках, вважаються однією концентрацією суб'єктів господарювання на дату вчинення останнього правочину. На відміну від попереднього нововведення, це не викликає протиріч, відповідає регулюванню ЄС і спрямоване на уникнення учасниками концентрації попереднього контролю шляхом здійснення серії дрібних угод.

Інші зміни

Закonom № 3295-ІХ змінено розмір плати за подання заяви на концентрацію — передбачено його збільшення понад як у два рази, до 2500 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Знанали зміни також дефініції окремих термінів, визначених у статті 1 Закону. Серед таких, зокрема, визначення «єдиного майнового комплексу», що на етапі узгодження законопроекту викликало жваву експертну дискусію. Так, єдиним майновим комплексом за новими правилами визнаються активи, які сукупно забезпечують здатність суб'єкта господарювання здійснювати господарську діяльність або нарощувати присутність на ринку в економічно доцільні строки.

Закonom, при цьому, не визначено, що означає нарощення присутності на ринку та яким чином має встановлюватися економічна доцільність відповідних строків, що збільшує рівень дискреції АМКУ, а від так породжує більшу юридичну невизначеність; аналогічні питання стосуються терміну «повнофункціональна господарська діяльність».

Були змінені також деякі інші терміни та доповнено Закон новими.

Очікувані зміни, які не відбулися

Однією з довгоочікуваних змін, про яку варто згадати, є впровадження в національне законодавство правила (закріпле-

ного, зокрема, в Регламенті Ради (ЄС) № 139/2004) – щодо поширення дії рішення про надання дозволу на концентрацію також на обмеження, які безпосередньо пов'язані з такою концентрацією і є необхідними для її імплементації. Відповідне правило було частиною також і попереднього Регламенту, що діяв у том числі до скасування в ЄС у 2003 році системи попереднього контролю за узгодженими діями.

В Україні попередній контроль за узгодженими діями не скасований і здійснюється АМКУ окремо від контролю за концентраціями. Таким чином, на практиці часто виникають ситуації, коли транзакція містить декілька взаємопов'язаних умов, реалізація одних із яких лежить у площині контролю за концентрацією, а інших, хоча безпосередньо пов'язаних і необхідних для імплементації угоди в цілому — у площині контролю за узгодженими діями. Це призводить до необхідності ініціації паралельних процесів в АМКУ, а також додаткових часових і фінансових витрат для бізнесу на їх супроводження.

Висновки

Підсумовуючи аналіз змін, внесених Законом № 3295-ІХ в частині контролю за концентраціями, можна констатувати, що в цілому проєвропейський дух нового регулювання не завжди супроводжується прямою імплементацією відповідних положень законодавства ЄС, як це було очікувано бізнес-спільнотою. І мова, радше, не про поправки на особливості «українських реалій», до яких часто апелюють. Час покаже, як нові положення Закону будуть застосовуватися на практиці, і чи досягне реформа тих завдань, які ставилися перед законодавцем, в першу чергу — якісного поліпшення національної системи контролю за концентраціями відповідно до правил ЄС.

- <https://legalinstruments.oecd.org/en/instruments/OECD-LEGAL-0333>
- http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=71771

її учасників досягають чи перевищують встановлені законом «порогові» значення.

Закonom № 3295-ІХ до системи вартісних показників були внесені зміни. Як і станом на зараз, Закон передбачає два альтернативні тести, перший із яких залишився повністю незмінним, в той час як другий зазнав хоча візуально незначних, проте істотних з перспективи майбутнього правозастосування, змін.

Зокрема, згідно з новою редакцією пункту 2 частини пер-

шої статті 24 Закону з 01.01.2024 юрисдикція АМКУ поширюватиметься в тому числі на транзакції, в яких покупець, з урахуванням відносин контролю, має активи або дохід від реалізації товарів України не менше еквіваленту 8 мільйонів євро, а об'єкт придбання, з урахуванням відносин контролю, має дохід від реалізації товарів не менше еквіваленту 150 мільйонів євро будь-де у світі, без локального зв'язку з Україною. Такі зміни виглядають як крок назад, що повертає українське конкурентне законодав-

Практикуючий адвокат,
керівник юридичного відділу
девелоперської компанії

Богдан Буй

«Спочатку думати — потім інвестувати»

Пане Богдане, масштаби руйнувань української нерухомості перевищують обсяги усього нового житла, введенного в експлуатацію за останні сім років. Розкажіть про ринок нерухомості в умовах війни, аналізуючи власну практику.

Дійсно, збудованого та вже зданого в експлуатацію житла критично мало. На початку війни практично все будівництво в Україні зупинилося. Але, на щастя, поволі оживає. Хоча темпи і масштаби будівництва по країні доволі сильно відрізняються. Чим далі від лінії фронту, тим охочіше там будують і купують житло. Скажімо у Івано-Франківській чи Закарпатській областях взагалі будівельний бум.

Вже більше року, як працює державна програма «ЄОселя». Чи зверталися до Вас клієнти, які зіткнулися з труднощами при оформленні таких кредитів?

Програма «ЄОселя» передбачає пільгові іпотечні кредити під 3% для військових, правоохоронців, медиків і освітян; під 7% — для інших категорій, зокрема для тих, хто немає власного житла.

В «Дії» подається заявка, програма аналізує документи щодо доходів і людина отримує попереднє рішення, чи може вона взяти участь в цій програмі і на яких умовах. Визначається розмір першого внеску. За стандартних умов банки просять сплатити від 20% до 30% суми іпотеки. Однак, якщо є певні сумніви стосовно платоспроможності позичальника, банк може збільшити перший внесок.

Так, одному моєму клієнтові запропонували до сплати перший внесок у розмірі 50 % від вартості житла. Враховуючи ще

додаткові витрати (страхування іпотеки; разова комісія; послуги нотаріуса; оцінювання нерухомості тощо), такий високий розмір першого внеску змусив людину відмовитися від купівлі квартири по цій програмі. Але, на щастя, є низка забудовників, які ідуть назустріч своїм покупцям, надаючи їм певні вигідні пропозиції: відсоткова знижка для військовослужбовців та членів їхньої сімей; безвідсоткове розтермінування до здачі будинку в експлуатацію тощо. Відтак, ми змогли з клієнтом підшукати необхідне для нього житло у надійного забудовника.

На Вашу думку, які законодавчі ініціативи у сфері містобудівної діяльності допоможуть адаптуватися та вивести будівельну галузь на новий рівень у період воєнного стану з подальшою післявоєнною розбудовою країни?

У 2022 році було прийнято Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення вимог цивільного захисту під час планування та забудови території». В цьому Законі закріплені важливі моменти, серед яких є обов'язкове розміщення укриттів та бомбосховищ під час будівництва об'єктів; обов'язкове залучення представників ДСНС до розгляду містобудівної документації на засіданнях архітектурно-містобудівних рад та багато іншого. Також набрав чинності Закон України «Про гарантування речових прав на нерухоме майно», мета якого — захист інвесторів. Закон суттєво змінює правила на ринку. З'явилося поняття «спеціальне майнове право», яке є різновидом речового права (але не право власності). Запроваджується конструкція «майбутній об'єкт нерухомості», який визначається

як частина об'єкта незавершеного будівництва, яка після прийняття в експлуатацію об'єкта незавершеного будівництва стає самостійним об'єктом нерухомості (квартира, паркомісце тощо). Окрім цього, тепер замовник будівництва має визначити так звану «гарантійну частку» майбутніх об'єктів нерухомості, відчуження якої буде забороненим до тих пір, поки об'єкт будівництва не буде прийнято в експлуатацію.

- Продаж майбутніх об'єктів нерухомості стає можливим тільки після того, як замовник будівництва отримає всі необхідні дозволи щодо будівництва та забезпечить державну реєстрацію спеціального майнового права на всі майбутні об'єкти нерухомості

Закон зобов'язує замовників будівництва публікувати інформацію про запланований рік прийняття в експлуатацію, відомості про дозвільні документи із посиланням на відповідні документи в Єдиній державній електронній системі у сфері будівництва, відомості про хід виконання будівельних робіт із фотографіями тощо. Передбачається низка новаторських рішень, зокрема, повну діджиталізацію, але поки є певні технічні проблеми з реалізацією змін.

Прийняття цих законів спрямовано на те, щоб зробити безпечним, прозорим та безкорупційним будівельний ринок України. Внесення таких змін

у законодавство є абсолютною вимогою часу.

Наразі в уряді розробляють програми, які дозволять отримати житло чи компенсацію за нього. На Вашу думку, який механізм компенсації спрацював би найкраще?

Компенсацію за зруйноване або пошкоджене житло можна отримати за програмою «Відновлення», у два етапи: перший — отримання сертифіката на придбання нового помешкання; другий — грошові виплати на самостійну відбудову або ж ремонт житла. Обрати можна щось одне. І кожен з цих механізмів не є досконалим.

Для людей є незрозумілою вимога щодо державної реєстрації припинення права власності на знищене житло як умова одержання сертифікату.

В людини, яка фактично втратила своє житло, з'являється ще й страх юридично його втратити і залишитись без отриманої компенсації, адже є бюрократичні ризики у відмові в отриманні такої компенсації.

Друге — це заборона на продаж придбаного такого житла протягом п'яти років. Не слід забувати, що отримуючи компенсацію від держави, людина вже не зможе претендувати на цю суму коштів з репарацій від держави-агресора. Відтак, в такому випадку варто скасувати обмеження права власника вільно розпоряджатися житлом, придбаним за рахунок компенсації, адже це його конституційне право — розпоряджатися своєю власністю.

Окрім цього, щоб отримати житловий сертифікат на купівлю житла, людина повинна бути єдиним його власником. Тобто, якщо квартира належить декільком власникам, то отримати такий сертифікат поки що неможливо. Щоправда, планують розширити послугу й на житло, що має кількох власників.

Недоліком також є і те, що отриманими грошима на ремонт власного помешкання можна розраховуватися лише за будівельні матеріали чи послуги бізнес-партнерів програми «Відновлення». Переказувати гроші

на інші рахунки, знімати готівку, оплачувати за реквізитами та поповнювати картку не можна.

Іншим недоліком є те, що кошти на ремонт житла, які надійдуть на картку, можна витратити протягом 12 місяців. В іншому випадку вони повернуться до державного бюджету.

Звичайно, що в непрості часи неможливо знайти одне універсальне рішення, яке б задовольнило усіх, але і залишити все, як є, також буде не зовсім правильно.

Із якими проблемами найчастіше стикаються інвестори, що придбали нерухомість в так званих «недобросовісних забудовників»?

На жаль, у суспільстві відсутня культура звернення за правовою допомогою перед купівлею нерухомості. Нерухомість купують фактично наосліп — і звертаються за юридичною допомогою вже опісля.

У всіх проблеми різні: у когось із підключенням до мереж, у когось придбана квартира не відповідає заявленим у договорі вимогам, або ж забудовник змінив вартість квадратного метра, у зв'язку з чим квартира виросла в ціні. Часто забудовники затримують строки здачі будинку в експлуатацію. Але, звичайно, найбільше людей бентежить отримати «недобуд», коли забудовник з певних причин «заморозив» будівництво житлового комплексу.

Що в таких випадках слід робити інвесторам?

Потрібно кожну таку ситуацію ретельно вивчати, перш ніж приступати до дій. Писати претензію до забудовника чи вимагати розірвання договору з поверненням коштів не завжди може бути правильним рішенням. Адже подання претензії до забудовника, що той не здав будинок в експлуатацію, навряд чи пришвидшить цей процес.

При вимозі розірвати договір, як правило, за умовами договору забудовник має право значну частину сплачених коштів залишити собі у вигляді штрафу за одностороннє розірвання договору з ініціативи інвестора, а решту коштів може не повертати навіть протягом року. Якщо ж зверну-

тися до суду за захистом своїх прав, процес може затягнутися на роки.

Я не стверджую, що це безвихідні ситуації, а лише вказую на те, що варто звернутися до компетентного юриста, який вміє проаналізувати договори і знає, як зібрати належні докази та захистити якнайкраще ваші права та інтереси конкретно у тій чи іншій ситуації.

На що Ви рекомендуєте першочергово звертати увагу потенційним покупцям нерухомого майна?

Перед укладенням договору важливо звернути увагу на наявність:

— прав замовника будівництва на земельну ділянку та наявність дозвільних документів на будівництво (містобудівні умови та обмеження забудови земельної ділянки, дозвільні документи на будівництво, цільове призначення земельної ділянки тощо);

— технічних умов до інженерного забезпечення об'єкта будівництва;

— судових справ.

Звичайно, не слід забувати про репутаційну складову. Уважно проаналізуйте історію забудовника, відгуки, присутність в медіа-полі: що будували, де, коли, чи були скандали, невиконані обіцянки перед інвесторами.

Сьогодні варто обирати первинну чи вторинну нерухомість?

За кількістю плюсів первинний вид нерухомості значно виграє у порівнянні з вторинною нерухомістю. Це і великий вибір новобудов, продумані та сучасні планування квартир, розвинена інфраструктура, не потрібно витрачати кошти на заміну старих труб чи сантехніки. Не потрібно перевіряти «історію» квартири та турбуватися про наявність прописаних в ній осіб, наявність судових справ стосовно неї, суперечок між спадкоємцями. Потрібно лише перевірити забудовника і переконатись, що будівництво здійснюється згідно із чинним законодавством.

Вторинний ринок, в свою чергу, швидше підлаштовується під

сьогоднішні реалії, більш стабільний, не варто турбуватися, чи побудують будинок. Тим, хто бажає одразу після покупки заселитися, краще підійде варіант на вторинному ринку.

Якщо ж головне призначення нерухомості — створення бізнесу та заробіток коштів, то слід інвестувати в первинний ринок, причому в новобудови, що знаходяться на етапі будівництва.

Щодо ціноутворення, то деякі забудовники дають можливість інвестору виплачувати гроші поетапно, тоді як за готову нерухомість, як правило, доведеться віддати всю суму одразу.

Ціна на вторинному ринку встановлюється безпосереднім власником, і якщо забудовник новобудови зацікавлений в тому, щоб продати якомога більше квартир, щоб швидше реалізувати будівництво, то для продавця на вторинному ринку це угода іншого формату, яку він хоче здійснити з максимальною вигодою для себе, тому часто «свого» покупця очікує роками.

Досить популярним зараз є інвестувати в апартamenti. Чи безпечно це, враховуючи те, що поняття «апартamenti» відсутнє в українському законодавчому полі? Які переваги такої інвестиції?

Далеко не всі покупці розуміють, що апартamenti і квартира не тотожні поняття. Апартamenti не є житлом в юридичному розумінні. Досить часто забудовники будують апартamenti, називаючи їх квартирами, коли містобудівне законодавство не дозволяє законно побудувати житловий комплекс. Як правило, це трапляється через цільове призначення земельної ділянки.

Зміна цільового призначення вимагає від забудовника не тільки додаткового часу, але і фінансових витрат. Відтак, апартamenti стали своєрідною лазівкою для можливості спорудження приміщень для проживання на землях, що не передбачають можливості розміщення житлового будівництва. Але маркетингове ототожнення понять «квартира» та «апартamenti» призводить до введення недосвідченого інвес-

тора в оману. Щоправда, інвестиція в апартamenti має свої переваги, адже вартість квадратного метра в апартементах є значно нижчою, ніж квартири.

Апартamenti можна використовувати не тільки для проживання, але й для бізнесу. Якщо ж говорити про недоліки, то перш за все треба відзначити: так як це не є квартирою, то і оформити реєстрацію місця проживання в апартементах неможливо через юридичний статус таких приміщень. Тобто, прописатися тут неможливо.

Платити за користування міськими комунікаціями доведеться за тарифами для нежитлових приміщень, які є вищими, аніж для житлових площ. Оформити субсидію або пільгу не вийде.

Чи радили б Ви інвестувати у нерухомість в умовах війни?

В Україні запрацював Закон про гарантування прав на нерухомість, про який я вже згадував, який фактично забезпечує покупців від девелоперів-шахраїв. Цим Законом передбачається, що усі продажі будуть вносити у відповідний державний реєстр і забудовник не зможе продавати житло без усіх необхідних дозвільних документів або перепродавати одне й те саме житло кільком покупцям. Тому інвестиція в нерухомість для людей стала безпечною.

Однак, інвестування в нерухомість під час війни в будь-якому випадку є ризикованою справою, а тому не раджу вкладати кошти у першу-кращу пропозицію. Необхідно проаналізувати всі можливі ризики, прорахувати прибутковість, порівняти з іншими пропозиціями. Головний принцип: спочатку думати — потім інвестувати.

Сергій Заянчук

Адвокат Адвокатського об'єднання «Лещенко, Дорошенко і партнери»

Витребування нерухомого майна з чужого незаконного володіння органами прокуратури: огляд судової практики

Взаємовідносини з органами державної влади або місцевого самоврядування мають низку особливостей, однак у певних випадках це єдиний спосіб реалізації прав, зокрема, коли йдеться про отримання права користування чи право власності на земельну ділянку.

У таких правовідносинах трапляються непоодинокі випадки, коли сторони домовились про всі істотні умови, орган місцевого самоврядування надав усі необхідні дозволи, і, здається, вже нічого не заважає особі користуватись омріяною земельною ділянкою. Однак раптово виникає третій, неочевидний учасник цих правовідносин, який заявляє про свої вимоги щодо досягнутих домовленостей і навіть звертається до суду. І це прокуратура.

- З точки зору сторін договору оренди земельної ділянки, яка перебуває у власності органу місцевого самоврядування, ситуація виглядає абсурдною.
- Сторони погодили всі питання між собою, орендар офіційно сплатив орендну плату і всі витрати, які передували укладенню договору, а орган місцевого самоврядування своїм підписом підтвердив, що погоджені умови його влаштовують

З точки зору прокуратури, ситуація виглядає по-своєму логічно: мала місце змова сторін, орган місцевого самоврядування

діяв всупереч інтересів громади, тому прокуратура від його імені звертається до суду для скасування прийнятих рішень і визнання недійсним укладеного договору.

Розглянемо, яка склалась судова практика у подібних спорах.

Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного господарського суду у постанові від 21.12.2018 у справі № 922/901/17 зробив висновок, що самого лише посилання в позовній заяві на те, що компетентний орган не здійснює або неналежним чином здійснює відповідні повноваження, для прийняття заяви для розгляду недостатньо. У такому разі прокурор повинен надати належні та допустимі докази відповідно до вимог процесуального закону (наприклад, внесення відомостей до ЄРДР про вчинене кримінальне правопорушення на підставі статті 367 Кримінального кодексу України (службова недбалість); вирок суду щодо службових осіб; докази накладення дисциплінарних стягнень на державних службовців, які займають посади державної служби в органі державної влади та здійснюють встановлені для таких посад повноваження, за невиконання чи неналежне виконання службових обов'язків тощо).

Аналогічні висновки були зроблені й в інших постановках колегії суддів Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду: від 06.02.2019 у справі № 927/246/18, від 16.04.2019 у справі № 925/650/18, від 17.04.2019 у справі № 923/560/18, від 18.04.2019 у справі № 913/299/18, від 13.05.2019 у справі № 915/242/18, а також у постанові колегії суддів Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду від 10.10.2019 у справі № 0440/6738/18.

У подальшому Велика Палата Верховного Суду у постанові від 26.05.2020 у справі № 912/2385/18 також зробила низку висновків

щодо представництва прокурором інтересів держави:

«45. Велика Палата Верховного Суду звертає увагу на те, що захищати інтереси держави повинні насамперед відповідні компетентні органи, а не прокурор. Прокурор не повинен вважатися альтернативним суб'єктом звернення до суду і замінювати компетентний орган, який може і бажає захищати інтереси держави.

46. У Рішенні від 05 червня 2019 року № 4-р(II)/2019 Конституційний Суд України вказав, що Конституцією України встановлено вичерпний перелік повноважень прокуратури, визначено характер її діяльності і в такий спосіб передбачено її існування і стабільність функціонування; наведене гарантує неможливість зміни основного цільового призначення вказаного органу, дублювання його повноважень/функцій іншими державними органами, адже протилежне може призвести до зміни конституційно визначеного механізму здійснення державної влади її окремими органами або вплинути на обсяг їхніх конституційних повноважень.

78. Прокурор, звертаючись до суду з позовом, повинен обґрунтувати та довести бездіяльність компетентного органу.

83. Якщо суд після відкриття провадження у справі з урахуванням наведених учасниками справи аргументів та наданих доказів установить відсутність підстав для представництва прокурором інтересів держави в суді, суд залишає позовну заяву, подану прокурором в інтересах держави в особі компетентного органу, без розгляду...».

З урахуванням наведених висновків Великої Палати Верховного Суду, Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного господарського суду у постанові від 08.06.2021 у справі

№ 908/1053/17, від 23.05.2023 у справі № 908/980/17 неодноразово підкреслював, що у випадках недоведеності прокурором визначених законом підстав для представництва і захисту інтересів держави у спірних правовідносинах, недотриманням ним положень ч. 4 ст. 23 Закону України «Про прокуратуру» та недоведеності неможливості реалізації захисту інтересів держави безпосередньо органом, уповноваженим державою здійснювати відповідні функції у спірних правовідносинах – такий позов слід залишати без розгляду.

Такий висновок є цілком логічним, адже в першу чергу прокуратура має надати правову оцінку бездіяльності компетентного органу, а не звертатися до суду замість нього.

Тим більше, що сумніви у протиправній діяльності органу місцевого самоврядування під час укладення договору оренди земельної ділянки, мають бути підтвержені реальними документами, про які зазначив Верховний Суд: внесення відомостей до ЄРДР про вчинене кримінальне правопорушення на підставі статті 367 Кримінального кодексу України (службова недбалість); вирок суду щодо службових осіб; докази накладення дисциплінарних стягнень на державних службовців, які займають посади державної служби в органі державної влади та здійснюють встановлені для таких посад повноваження, за невиконання чи неналежне виконання службових обов'язків тощо.

Одних припущень прокуратури, що порушення мало місце, в контексті запровадженої в Україні презумпції невинуватості – явно недостатньо.

Судова практика має і протилежні правові позиції.

Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного господарського суду у постанові від 26.11.2020 у справі № 915/1818/18 визнав правомірним втручання прокуратури у правовідносини органу державної влади та суб'єкта господарювання після того, як орган державної влади та товариство з обмеженою відповідальністю погодили між собою всі істотні умови договору.

Верховний Суд у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду у постанові від 22.03.2023 у справі № 308/12828/19 дійшов висновку, що прокурору достатньо одночасно з поданням апеляційної скарги повідомити орган місцевого самоврядування для того щоб це вважалось належним «отриманням повноважень» на представництво цього органу в суді.

Велика Палата Верховного Суду у постанові від 28.09.2022 у справі № 483/448/20 окремо зазначила: «З огляду на те, що спірна земельна ділянка не могла бути передана в оренду для будівництва та обслуговування житлового будинку, господарських будівель і споруд, оскільки для цього існували законодавчі перешкоди, про які сторони оспорюваного договору знали чи повинні були знати, поведінка обох його сторін не була добросовісною».

Також в цій постанові було роз'яснено, що прокуратура не обов'язково має діяти від імені органу державної влади, який є учасником спірних правовідносин. У випадках, якщо прокурор має підстави вважати обидві сторони договору оренди земельної ділянки (і орган місцевого самоврядування, і особу приватного права) такими, що діють всупереч інтересів законодавства «відповідні органи можуть виступати відповідачами, а прокурор - позивачем в інтересах держави, зокрема і від імені територіальної громади як власника земельної ділянки водного та природно-заповідного фондів. За відсутності такого механізму звернення до суду захист відповідних публічних інтересів, поновлення колективних прав та інтересів територіальної громади і її членів, захист суспільних інтересів від свавілля органів державної влади чи органів місцевого самоврядування у значній мірі може стати ілюзорним».

Слід зауважити, що в цій справі спірна земельна ділянка дійсно не могла бути передана в оренду для будівництва та обслуговування житлового будинку, господарських будівель і споруд, оскільки розташована у межах прибережної захисної смуги, а саме на відстані 50 м від урізу води Ягорлицької затоки.

Таким чином, станом на сьогоднішній день однозначна судова практика щодо втручання такого державного органу як прокуратури у правовідносини осіб з органами державної влади та місцевого самоврядування ще наразі не сформована.

Однозначна судова практика щодо втручання прокуратури у правовідносини осіб з органами державної влади та місцевого самоврядування ще наразі не сформована

Для зменшення ризику такого втручання після укладення договорів варто звернути увагу на наступні моменти:

- 1 Чи буде укладення договору оренди земельної ділянки суперечити вимогам чинного законодавства? Орган державної влади або місцевого самоврядування може і сам помилятися в цьому питанні, тож його згода на укладення договору ще не гарантує відсутність проблем у майбутньому.
- 2 Чи завізовано проект договору штатним юристом органу державної влади або місцевого самоврядування, чи відсутні у нього заперечення щодо його укладення?
- 3 Чи відома інформація про вже подані прокуратурою позови стосовно попередніх орендарів земельної ділянки, щодо якої ведуться переговори?

Опрацювання цих питань не гарантує, що прокуратура не висловить свого інтересу щодо оскарження укладеного договору. Однак розуміння цих моментів дозволить побудувати у майбутньому стратегію судового захисту.

Засновник групи компаній VID

Віталій Джуринський

VIDI — сімейна компанія, побудована на принципах любові до Батьківщини та прагнення до успіху

Віталію, чому VIDI побудована саме як сімейна компанія та має у своїй основі серйозне ідеологічне підґрунтя?

Відповідаючи на це питання, перш за все, хочу низько поклонитися та подякувати своїм батькам. Адже ми з братом Олегом зросли в атмосфері сім'ї, де панувала любов, злагода і достаток. При

цьому батьки змалку прищепили нам почуття любові до Батьківщини та батьків, любов до праці як єдиного способу заробітку, людської скромності, поваги до гідності — власної та інших людей. Батьки вчили нас виключати заздрощі щодо людей навкруги, але при цьому прагнути бути лідерами. Мама говорила: «Хай люди мають, а у нас має бути краще».

Якщо додати до цих речей наступність поколінь від батьків до дітей та поважне ставлення до жінки як берегині роду — це і будуть головні сімейні цінності нашої родини. Ми їх випикували кілька років, графічно усі вони відображені у сімейному гербі Джуринських та його описі. Цим постулатам ми слідуємо і в сім'ї, і в бізнесі, і в суспільстві.

Щодо форми сімейного бізнесу — тут усе просто. Для Джуринських сім'я — це оберіг від зради, підступності, самотності, це почуття душевної гармонії, почуття захищеності, почуття впевненості у завтрашньому дні. Ми розуміємо, що усі життєві цінності, чесноти людської душі виховуються саме у сім'ї. Але сама по собі дружньою родина точно не буде. Потрібно добре попрацювати, аби вона стала такою. Багато думаючи над цим, вирішив, що правильніше об'єднувати її навколо труднощів, навколо роботи. Як не дивно, але сімейний бізнес для мене став ідеальною моделлю згуртувати і сім'ю, і нашу родину.

Моїм найкращим діловим партнером є мій брат Олег, який усе своє трудове життя, з 2002 року, працює зі мною пліч-о-пліч. Мій соратник — це мій син Олександр, який в компанії з 2008 року. На одному з підприємств групи працює старший син Олега Віталій. Робота за фахом у нашій групі знайдеться для усіх членів нашої родини, хто хоче працювати. До цього спонукає наш сімейний девіз — «Мрій! Трудись! Досягай!»

Ваш син має значні успіхи у сімейному бізнесі. Як вам вдається на практиці слідувати постулату спадкоємності поколінь?

Мені дуже приємно, що ми з сином успішно втілюємо у життя цей постулат — він полягає у тому, що батьки і діти разом крізь життя несуть сімейні цінності, разом працюють, а одвічна проблема конфлікту батьків та дітей у нас вирішується за допомогою любові та взаємної поваги.

Я хочу, щоб сімейна справа перейшла до рук наших дітей та онуків, і при цьому щоб сімейний бізнес розвивався та процвітав. Однак, ми знаємо про іншу тенденцію у бізнесі. Згідно з інформацією Міжнародної фінансової корпорації (IFC), сімейні компанії — найпоширеніша форма організації бізнесу в світі, проте приблизно 90% таких компаній не виживають після переходу у власність до представників третього покоління сім'ї. Причина — недостатня підготовка молодших поколінь до вимог бізнесу, що зростає. Тому свого часу ми ви-

Офіційний дилерський центр Volvo Car — Київ Аеропорт.

рішили: перш ніж VIDI перейде у управління наступних поколінь Джуринських, вони мають бездоганно вивчити сімейну справу.

Щодо Олександра — ми реалізували план щодо його освіти, це потужний сплав юридичної та економічної спеціальностей, він кандидат юридичних наук. Роботу в VIDI він починав на рядових посадах юриста, спеціалістів у продажах, сервісі, страховій компанії тощо. Так було передбачено семирічною програмою його адаптації і вивчення тонкощів бізнесу зсередини — він мав розуміти, як на практиці побудована робота на усіх напрямках. Коли виникла потреба, він спершу став менеджером проектів у нашому девелопменті, а потім і очолив його. І досить успішно.

Під його управлінням споруджено автоцентр Volvo Car — Київ Аеропорт, який, на думку виконавчого директора Volvo Cars Group Хесуса Фернандеса де Меси, «є найзатишнішим серед автоцентрів Volvo у Європі». Олександр керував спорудженням автоцентру Jaguar Land Rover Київ Захід, на відкриття якого у 2018 році приїздив особисто доктор Ральф Шпет, CEO виробника Jaguar Land Rover. Замість передбачених графіком півгодини на процедуру відкриття автоцентру доктор Шпет пробув на відкритті до останнього клієнта...

Скажу чесно — не тільки Олександр у мене вчиться. Я у нього теж. До прикладу, нещодавно під впливом його поради та слів про необхідність змінюватися, відповідати вимогам часу, я з'явився у соціальних мережах. Клопоту, звісно, додалося, але ми з ним разом тепер йдемо в ногу з часом.

Які були передвоєнні очікування у Вашому бізнесі, з чим команда VIDI входили в 2022 рік?

Почну з більш раннього періоду, ніж 2022-й. Є кілька ключових речей, які дозволили нам зробити VIDI такою, якою вона є зараз.

Перший — це період 2005-2006 років, саме тоді ми прийняли рішення, що основною діяльністю групи буде авторітейл. Перебуваючи у дюссельдорфському автостечку Kroymans Automeile, ми «підглянули» той варіант, у який повірили в умовах нашої країни. Воно й стало прототипом наших ключових локацій — VIDI Кільцева та VIDI Аеропорт.

Приїхавши з Дюссельдорфа, ми провели стратегічну сесію і визначили для себе план. Дніпро розділяє Київ на дві частини — правобережну та лівобережну. Усі кияни та гості міста знають, як складно перебратися через місто. Але кожен з наших потенційних клієнтів мінімум раз на рік потрапляє в аеропорт — коли летять у відпустку, відрядження.

Перші дні війни. Разом із командою організував робочі процеси, щоб найскоріше підготувати та видати автомобілі всім клієнтам, які планували прямувати у західні області України чи за кордон.

То ж тоді ми собі окреслили план: маємо землю в двох локаціях біля аеропортів Києва, будуємо один біля одного конгломерат автосалонів фасадом до великої магістралі — отримуємо точки колосального притягнення автовласників та тих, хто мріє ними стати, купивши автомобіль. І через те, що вони поряд один з одним, економимо на витратах. Цей план реалізується і понині.

З 2016 року ми впроваджуємо технології електронного маркетингу та здійснюємо тотальний реінжиніринг і діджиталізацію усіх внутрішніх процесів. Як наслідок, скорочується доля непродуктивних витрат, управління процесами можна здійснювати онлайн. У 2018 році VIDІ здійснила ребрендинг, напрацювала нові візію, місію та корпоративні гасла. Час підказав, що компанії необхідно позиціонувати себе експертом з вирішення будь-яких питань, пов'язаних із автотранспортом.

Навіть якщо клієнт тільки щось чув про автомобіль, потрібно не тільки знайти для нього гарне рішення, не тільки надати професійну пораду, але й зробити так, щоб і він, і його родичі, і його діти, і його друзі, і друзі його друзів назавжди залишилися у родині VIDІ. Автомобільній родині. Автодинастії. VIDІ Автодинастія — те, що мав знати клієнт про автомобіль, все інше відносилось до компетенції компанії. Неважливо, хто був її клієнтом — велика корпо-

рація, державна установа, стартап чи приватний підприємець, літня людина, бізнесмен чи молода сім'я, VIDІ мала для кожного з них найкращі пропозиції.

Завдяки саме цим крокам обмеження ковідної пандемії та кризи напівпровідників не стали на заваді розвитку нашого бізнесу у передвоєнні роки. Багаторічний досвід роботи, довіра клієнтів, відточені процеси діяльності, згуртований колектив однодумців дозволяв VIDІ достатньо впевнено почуватись на ринку. Ще б пак, компанія, основним напрямком діяльності якої став автомобільний рітейл, представляла у якості дилера інтереси 18 провідних автомобільних брендів, досягнувши частки у продажах 7,4% в Україні та 16,0% в Київському регіоні. Клієнтами дилерських центрів стали більше 235 тисяч киян, одеситів та мешканців інших міст та регіонів України.

Далі, як і для всіх, війна внесла свої корективи. Віталію, як відреагувала на повномасштабне вторгнення Ваша сім'я?

Діти з онуками живуть поряд з нами, тож ми швидко з'єдналися з братом та почали радитися, як нам бути у цій ситуації. Зазвичай у нас в сім'ї за все несуть відповідальність чоловіки, але ми, безумовно, думали про дітей та онуків. Цілком думали бажання батьків — аби вони були у безпеці.

Згадуючи про це зараз, я дуже вдячний своїй невістці Катерині, моїй дружині Наталії за їх рішення: оскільки ми, чоловіки, вирішили залишатися з колективом бізнесу і з нашими клієнтами — там де ми найбільше потрібні — вони сказали, що залишаються з нами. Моя невістка Катерина, маленька тендітна дівчина, сміливо підтвердила, що ми будемо усі разом, а дітей у випадку небезпеки ховатимемо у підвал.

Оскільки для нас роль жінки дуже важлива, наша з Олегом матуся благословила нас на захист України словами, що ми маємо боронити землю, на якій поховані наші батьки. Вона сказала, що дуже хоче перемоги України, а вона неможлива без участі кожного з нас. Тож вона сама нікуди не поїде, і дуже щаслива та пишається тим, що її діти, онуки залишаються на місці — зі своїм колективом, клієнтами, країною, там, де потрібна наша допомога. Війна не раз траплялась в історії українського народу, який постійно виборював право на власну національну ідентичність.

Наразі кожен відчув на собі те, що відчували наші предки, які потерпали від воєн та захищали землю від заздрісного ворога. Щоб допомогти країні вистояти, ми вирішили боротись.

А як зустріли війну на Ваших підприємствах? Які ключові рішення було прийнято?

Мали честь особисто привітати Главкома ЗСУ Валерія Залужного з Днем Збройних Сил України.

Які невідкладні заходи вжито, враховуючи наступ ворога на Київ?

Увесь автомобільний ринок з першого дня війни стикнувся з такими ж обмеженнями, як і інші ринки: на якийсь час зупинився імпорту автомобілів, запчастин та аксесуарів до них; одночасно розірвалися усі логістичні ланцюги постачання товарів, робіт і послуг — через заборону польотів над територією України, а також блокаду морських портів на Чорному (Одеса, Чорноморськ, Ізмаїл); Національним банком України було введено обмежувальні заходи щодо обігу іноземної валюти.

Тобто, якщо говорити про ринок, з перших днів війни і до зняття облоги з Києва він просто завмер.

Зранку 24 лютого, коли Київ та інші міста України вже зазнали гребної ракетної атаки з боку російських окупантів, телефони автоцентрів VIDІ «почервоніли» від дзвінків клієнтів, які стурбовано питали, чи працює автосалон, чи можна терміново отримати свій автомобіль із сервісу... Ближче до середини дня збільшилась кількість людей, які бажали якнайш-

видше підготувати свої автомобілі до дальньої поїздки у західні області України чи за кордон. Заради безпеки своїх клієнтів компанія, не вагаючись, прийняла рішення не відмовляти нікому. Не гаючи часу, фахівці терміново узялись за виконання великого обсягу сервісних та ремонтних робіт у безпрецедентно стислі строки.

Напруженою залишалась ситуація із забезпеченням запасними частинами. Їхнє постачання від імпортерів зупинилось. Спочатку допомагали власні запаси, а коли і вони вичерпалися, менеджмент вирішив розукомплектувати на запчастини автомобілі, що належали компанії, та за рахунок цього закінчити ремонт автомобілів клієнтів.

Які найперші рішення були прийняті у VIDІ стосовно персоналу групи?

Безпека персоналу та їхніх сімей стала дуже серйозним питанням. Майже п'ята частина, або 196 осіб з колективу VIDІ, працювала в компанії більше 10 років. Переважну більшість людей я знав особисто. З іншими в обов'язковому порядку підтри-

мував особисті контакти топ-менеджмент. На запитання, що їм робити, ми, не вагаючись, порадили рятувати свої сім'ї, насамперед тим, хто має маленьких дітей. Багато працівників дослухались поради та зайнялись забезпеченням своїх рідних.

Важливим було налагодити зв'язок між працівниками, аби компанія могла надати їм підтримку і прихисток у разі потреби. Були ті, у кого у будинках не було облаштованих бомбосховищ. Були налякані внаслідок «прильотів» ракет та уламків у двори їхніх будинків... Усіх, хто потребував допомоги, ми зібрали, організували їхнє проживання у безпечному місці. А згодом саме там створили штаб з управління всією нашою діяльністю.

Ми чули про те, що підприємства VIDІ взагалі не припиняли свою роботу під час війни. Розкажіть як це у Вас вийшло?

Минув перший тиждень війни. Київ неначе вимер. Потік клієнтів у центри припинився. Одного ранку, коли ми їхали із сином на роботу, я отримав телефонний дзвінок від мого близького

Передаємо до Сил Оборони України чергові броньовані автомобілі. Це результат співпраці VIDІ та ГО «Спілка підприємців теле та кіноіндустрії». Дякуємо телеведучому та продюсеру, одному із волонтерів Спілки підприємців теле та кіноіндустрії Юрію Горбунову за організацію збору на ці автомобілі.

На свій день народження перерахував 1 млн грн до фонду Повернись живим. Дякую особисто Тарасу Чмуту та його команді за можливість долучитися до благодійної справи, яку вони роблять.

друга, що став військовим: «Настав новий день, а значить ми ще на день стали ближче до перемоги. Як працюють ваші салони?»

Військові отримали допомогу від країн Заходу, але її потрібно терміново привести до ладу. Ви повинні працювати як об'єкт критичної інфраструктури, в цьо-

му, Віталію, і має бути твоя відповідальність за наближення перемоги». Його оптимізм надихнув мене продовжувати робити те, що я вмів робити найкраще.

Налагодити процес обслуговування клієнтів в умовах воєнного стану було непростим завданням, передусім з безпекових

міркувань. Менеджменту компанії спільно з Нацполіцією України вдалось вибудувати безпрецедентну систему роботи з клієнтами у салонах.

Автомобілі приймалися лише за попереднім записом, який здійснювався через кол-центр. Усі автомобілі, що доставлялись у центри VIDІ, ретельно перевірялись на предмет вибухівки, наявності зброї та боєприпасів у салонах та вантажних відділеннях.

Клієнти відносились до цього з цілковитим розумінням, адже все це робилось для їхньої безпеки. Компанія створила інформаційний вайбер-канал VIDІ.UA, щоб кожен міг залишатись на зв'язку.

Було встановлено, що на сервісних станціях VIDІ позачергово мають обслуговуватись автомобілі військових, волонтерів, поліції, ДСНС, медиків, інших екстрених служб міста. По суті, наші підприємства стали острівцями критичної інфраструктури міста, постійно виконуючи завдання із сервісного обслуговування та ремонту автотехніки.

Наразі фронту допомагає уся країна. Віталію, з чого почали свою допомогу військовим у групі VIDІ?

Свою допомогу фронту ми почали з того, що у перший день війни зробили передплату по усіх податках та зборах — вийшло щось під 50 млн грн, після цього зробили свій перший донат на допомогу ЗСУ — 2 млн грн.

Найважливішим завданням у той час стало надання матеріальної допомоги Силам оборони України. VIDІ забезпечила передачу військовим продуктів харчування, теплої одягу, ковдр, брезенту, пального, шин, відпрацьованого мастила для «бандерас смузі» і багато-багато іншого.

Військових потрібно було швидко забезпечити всім, від харчів до техніки, обладнання і, насамперед, автотранспорту. Завданням VIDІ була підготовка автомобілів до передачі військовим. Одна з локацій VIDІ стала пунктом збору автомобілів для цього — власних та наших партнерів. Доставкою автомобілів займалися працівники компанії, демонструючи справжню мужність, адже все це відбувалось в умовах

Я з сином Олександром та братом Олегом біля нашого родинного герба.

постійної загрози потрапляння під обстріли російських загарбників.

Загалом на початку війни VIDІ передала підрозділам Збройних сил України, Територіальної оборони Збройних сил України, Служби безпеки України, Національній поліції України, військовим адміністраціям 302 автомобілі.

Після «жеста доброї волі» рашистів щодо Києва і області наша допомога фронту стала системнішою. На даний момент 59 осіб зі складу працівників VIDІ служать у лавах ЗСУ, включаючи двох членів Наглядової ради. Перш за все, ми спрямовували свою допомогу на їх адресу — допомога їм та їх сім'ям, придбання амуніції та речей для побуту, яких їм не вистачало, передача автомобілів у військовій частині, де вони служать, тощо.

Ми не припиняли постачати автомобілі для потреб військових. Слід відзначити, що усі автомобілі, які VIDІ передає на фронт, проходять повне відновлення на наших сервісних потужностях.

За 11 місяців 2023 року військовим передано 30 броньованих автомобілів, 3 «швидкі допомоги»

та 2 пікапи. Загалом плануємо передати ще 8 броньованих автомобілів — якраз зараз ми їх відновлюємо.

Наша компанія працює з надання допомоги війську і в інших напрямках — закупівля дронів, участь у проектах під егідою благодійних фондів («Повернись живим», Фонд Сергія Притули, ГО «Відчуй») тощо.

Всього за 11 місяців поточного року на допомогу військовим спрямовано 20 млн грн.

Як відновлювалася робота підприємств VIDІ після зняття облоги Києва?

Відразу після вигнання окупантів за межі Київської області життя у столиці почало потроху нормалізуватись. Попит на послуги автосервісу невпинно зростає. Розуміючи певну інертність у логістиці запасних частин від імпортерів, ми досить оперативно забезпечили їх постачання від альтернативних постачальників.

Після Великодня почався тривалий період відновлення роботи дилерських центрів. Навіть після зміни логістичних маршрутів дилери не могли вчасно отримувати замовлені автомобі-

лі. Не було в наявності не тільки товарних автомобілів та автомобілів для тест-драйву, але навіть і демонстраційних. В очікуванні стабілізації з постачанням нових автомобілів дилерські центри VIDІ переорієнтувались на торгівлю вживаними автомобілями. Попит на них був, адже тільки за перші 2 місяці війни внаслідок бойових дій громадяни втратили понад 200 тисяч одиниць автотранспорту.

Віталію, як швидко VIDІ вдалося відновити свій кадровий потенціал? Чи усі люди, що працювали до війни, повернулися до роботи?

VIDІ відновила свій кадровий потенціал ще у кінці минулого року: на той момент у команді нараховувалося 1028 працівників (до війни — 1070). Станом на сьогодні — уже 1049 працівників. Крім того, 59 працівників мобілізовано до лав Сил Оборони України, 3 — загинуло на фронті, 1 — рахується у списках зниклих безвісти...

Деякі працівники VIDІ були відзначені державними та відомчими нагородами. Компанія пишається своїми захисниками та буде продовжувати опікуватись

Новий автоцентр Тойота Центр Київ ВІДІ Аеропорт відкритий у 2023 році.

ними, надаючи всіляку підтримку — усе, що їм буде потрібно, негайно, за першим запитом.

Лихо війни ще більше згуртувало колектив, виявило в ньому справжніх лідерів, внесок яких у спільну справу важко переоцінити.

А як вплинули на роботу VIDi обстріли ворога з метою вивести з ладу енергетичну інфраструктуру?

Так, для нас, як і для всіх, терористичні атаки з повітря, які посилились восени 2022 року, стали важким випробуванням. Розуміючи свою відповідальність за безперебійну діяльність об'єкта критичної інфраструктури, VIDi придбала декілька промислових дизель-генераторів сукупною потужністю 470 кВт, що дозволило відновити живлення виробничого і технологічного обладнання та не зупиняти роботу.

Важливим кроком підтримки з боку держави та міста стало рішення Голови КМВА, який, враховуючи важливість виконання мобілізаційного завдання підприємствами VIDi, включив їх до переліку споживачів електричної енергії, щодо яких була встановлена аварійна броня енергоспоживання.

Кілька слів про сьогоднішній день. Як впливають бойові дії на

бізнес VIDi, що змінилося, що стало краще, які нові виклики не дають Вашому бізнесу, так би мовити, «дихати на повні груди»?

Незважаючи ні на що, ми працюємо і нарощуємо обсяги. Протягом 2022 року фахівцями компанії були відремонтовані 71,3 тис. автомобілів, серед них комерційні автомобілі та автомобілі спеціального призначення. За перші 10 місяців 2023 року цей показник становить 72,9 тис. автомобілів.

Загальний обсяг продажів нових автомобілів у 2022 році склав 3 264 одиниць, що становить 7,36% загального ринку України та 16,42% ринку Київського регіону, за 11 місяців 2023 року було реалізовано 5 847 нових автомобілів, що становить 8,90% ринку України та 18,26% Київського регіону.

Незважаючи на падіння попиту на автомобілі, підприємства VIDi сплатили за результатами 2022 року 413,3 млн грн податків та зборів, що становить 7,7% від сукупного виторгу, в тому числі до місцевих бюджетів 66,3 млн грн. За 11 місяців 2023 року значення показників сплачених податків та зборів становить 572,0 млн грн, що вже перевищує показник і за увесь 2022 рік на 38,5%. У VIDi розуміють, що гроші із бюджету передусім скеровуються на підвищення обороноздатності українського війська, а тому вважаємо

справою честі неухильно виконувати податковий обов'язок перед державою.

Чи плануєте Ви найближчим часом розширення бізнесу? Як війна вплинула на інвестиційні плани VIDi?

Ми продовжуємо інвестувати у свій бізнес, адже це теж одна із складових наблизення перемоги. Нещодавно нами відкрито автоцентр Тойота Центр Київ VIDi Аеропорт у форматі 2S на Бориспільському шосе та автоцентр Джип VIDi Челендж на Великій Кільцевій.

Наступного року ми плануємо розпочати будівництво автоцентру формату 3S для Тойота Центр Одеса VIDi Пальміра, інвестиції у який складуть понад 6 млн доларів.

Віталію, серед усієї автомобільної спільноти Вас вважають найбільш активним поборником дерегуляції процедур на автомобільному ринку. Знаю, Ви активно співпрацювали з Європейською бізнес-асоціацією (ЕВА) стосовно законопроєкту 9083 щодо дерегуляції ринку вживаних автомобілів. Скажіть будь-ласка, які ще зміни у законодавство треба внести, аби автомобільний ринок у нашій країні був відкритим і прозорим?

Найперше, що зобов'язаний робити бізнес зараз, у війну, — працювати і сплачувати податки. Адже, як я уже говорив, саме податкові надходження є ресурсом держави на утримання армії. Мені син якось сказав, що зараз немає «сірої» маси: ти або патріот, або ворог. І у всіх питають після завершення війни: «А де ти був під час війни? Чим займався?» Звідси — платити податки від бізнесу мало, кожен на своєму ринку повинен шукати і давати рецепт, як збільшити їх надходження в принципі.

Саме тому команда нашого менеджменту співпрацює з МВС, ГСЦ МВС не перший день. Ми висловлювали досить немало пропозицій щодо дерегуляції ринку нових автомобілів — у багатьох останніх нововведеннях, які затверджені на рівні Уряду чи МВС, є наші пропозиції.

За участі VIDi, за підтримки Європейської бізнес-асоціації (ЕВА) та нашої профільної Всеукраїнської асоціації автомобільних імпортерів та дилерів, у Верховній Раді України опрацьовуються зміни щодо порядку торгівлі вживаними автомобілями (законопроєкт № 9083), що мають суттєво спростити процедуру торгівлі ними.

Щодо нових ініціатив — скажу так. Ми рухаємося в Європу, а там немає жорсткого поділу ринку за принципом нові і вживані автомобілі, адже переважна більшість вживаних машин продається тими ж дилерами, які торгують новими. У нас таке можливо тоді, коли усі учасники автомобільного ринку — нових і вживаних автомобілів — матимуть на ньому рівні права та можливості, не матимуть «люфту» для зловживань. Саме тому не лише ми, а й усі ключові учасники автомобільного ринку робимо усе, аби підтримати цей законопроєкт. Ми також пам'ятаємо, що потенціал його прийняття означає близько 30-35 млрд грн податків для держави додатково щороку.

І на завершення — кілька слів щодо Вашого прогнозу на майбутнє.

Наразі нам вдалось зберегти компанію для себе і своїх родин, для улюбленого міста, для України.

Закінчення війни, здійснення комплексу заходів щодо долучення України до північноатлантичної та європейської спільнот мають стати тригерами для бурхливої розбудови економіки, підвищення стандартів життя, піднесення гуманістичного суспільства, побудованого на принципах верховенства права.

Прогрес автомобільного ринку є складовою загальноекономічного розвитку країни та буде залежати від рівня добробуту українців, рівня ділової активності, рівня технологій, що використовуються, зокрема, у транспорті з екологічними двигунами, доступністю грошей, обсягів інвестицій у економіку тощо. VIDi впевнена у гарній перспективі автомобільного ритейлу, тож має намір займатись цим бізнесом і надалі.

Джуринські збудували компанію за моделлю приватного сімейного бізнесу, в діяльності якого поступово починають брати участь все більше членів родини. Важливо, що на сімейних принципах розвиваються відносини із всіма працівниками компанії.

VIDi — це історія про перспективи бути краще, про потенціал вміти більше та про секрети обрання шляху до щастя. Щоб особистий рух людей тривав без зупинок та перешкод, існує VIDi.

Я дуже хочу, щоб сімейна справа, яку колись започаткували ми з братом, була передана в турботливі руки наших дітей, онуків та правнуків. Все те, що об'єднує не одне покоління Джуринських, ми спробували втілити у цінностях VIDi. І я пишаюсь, що це спрацювало.

Компанія рік від року стає більш потужною та авторитетною. До її експертної думки дослухаються люди. Бажаю, щоб через VIDi Автодинастію вибудовувались династії автолюбителів серед наших клієнтів.

Нехай VIDi Автодинастія буде й надалі спонукати українців обирати найкращі автомобілі серед найвишуканіших пропозицій. Нехай діти й онуки наших працівників збудують в VIDi власні кар'єри, започатковуючи та продовжуючи свої трудові династії.

За нашим бізнесом стоїть сім'я та репутація. Ми — велика родина, і кожен може зростати та розвиватись разом із нами.

Адвокат,
керуючий партнер Адвокатського об'єднання ALERTES

Денис Терещенко

Планку якості досудового розслідування встановлює суд

На усіх можливих майданчиках, де обговорюються проблеми кримінального процесу, часто почали звучати думки про зниження якості роботи органів досудового розслідування. При цьому висувуються різні версії та аналізуються можливі причини, які сприяють негативним тенденціям. Дійсно, щоб подолати проблему та вилікувати «хворобу», спочатку потрібно з'ясувати її походження та правильно встановити «діагноз».

Простіше за все звинуватити у всьому складні часи, в яких нам випала доля працювати та чекати якогось покращення, що напевно колись відбудеться саме по собі. Але з іншого боку, якщо не прикладати практичних зусиль до виправлення ситуації вже сьогодні, то завтра це стане ще складніше, а післязавтра — неможливо.

На що хотілось би звернути увагу, розглядаючи озвучену проблему? На моє переконання, правоохоронні органи працюють саме так, як від них вимагають та як дозволяють. Найголовніша на сьогодні вимога до правоохоронців – давати швидкий та яскравий результат, оскільки суспільство вимагає видовищ. При цьому логічно, що страждає якість, а оскільки про неї особливо ніхто не питає, то і в пріоритеті вона відсутня.

Хто все ж таки має вимагати якість, якщо керівництво правоохоронних органів про неї не турбується? Відповідь є і вона проста — суд.

Потрібно розуміти, що зусилля сторін у кримінальному провадженні направлені за великим рахунком на те, щоб у кінцевому результаті отримати належну оцінку та досягнути позитивного результату в суді. Діючи відповідно до принципу змагальності, сторони працюють на те, щоб переконати саме суд у свої правоті та спроможності правової позиції.

Лише суд у рамках кримінального провадження наділений повноваженнями оцінювати доводи сторін про наявність або відсутність підстав для проведення обшуку, накладення арешту на майно, обрання запобіжного заходу, обґрунтованість повідомлення про підозру, та врешті-решт наявність або відсутність у діях особи складу кримінального правопорушення. Вирішення питання про належність та допустимість зібраних сторонами доказів також віднесено до компетенції суду.

- Таким чином, робимо
- висновок, що планку
- якості роботи сторін
- у кримінальному
- провадженні
- встановлює суд

Разом з тим, закриваючи очі на процесуальні порушення та фактично тим самим провокуючи їх систематичне повторення, суди самі створюють передумови

для зниження якості досудового розслідування. Хоча все більше саме представники судової системи поза судовими процесами звертають увагу на наявність такої проблеми, ключі до вирішення якої фактично перебувають у їхніх же руках.

Слідчі органи та прокурори при цьому йдуть по шляху найменшого супротиву: для чого витрачати зайві сили та намагатись дотримуватись вимог Закону під час розслідування кримінальних проваджень, якщо в суді процесуальні порушення залишаться непоміченими та не призведуть до негативних наслідків. Якісна робота не є швидкою, а саме швидкість на сьогодні на першому місці.

1. Змагання у соціальних мережах між органами: хто більше викладе фото з обшуків вимагає економії часу на звернення до слідчих суддів за відповідними ухвалами. Дивно трактуючи частину 3 статті 233 КПК, правоохоронці безпідставно проникають в офісні приміщення та житло осіб, проводять обшуки у приміщеннях за власним рішенням, не побоюючись при цьому будь-якої подальшої відповідальності. Адже обґрунтовано сподіваються на прихильність слідчого судді, який у подальшому піде на зустріч, не побачить відсутності законних підстав для невідкладного проникнення і винесе ухвалу про обшук, узаконюючи такі дії.

Риторичне питання: чи є шанси на припинення такої негатив-

Якісна робота не є швидкою,
а саме швидкість на сьогодні на першому місці

ної практики у разі однозначної позиції слідчих суддів — відмовляти у задоволенні клопотань про невідкладні обшуки за відсутності підстав у вигляді необхідності рятування життя, майна та переслідування злочинців? Розуміючи, що в такому випадку усі здобуті докази визнаються недопустимими, а за незаконне проникнення у приватне володіння – відповідальність аж до кримінальної, слідчий у більшості випадків би утримався.

2. Безпідставне накладення арешту на майно. Стаття 170 КПК містить чіткий перелік критеріїв, яким має відповідати майно для накладення на нього арешту в рамках кримінального провадження. Разом з тим, практика задоволення слідчими суддями клопотань органу досудового розслідування про арешт майна при відсутності достатніх підстав, є занадто поширеною. Арешт може бути накладено в рамках «фактового» кримінального провадження, у якому жодній особі не повідомлено про підозру з метою збереження речових доказів і тривати таке «збереження» може роками, позбавляючи конкретну особу права власності.

Чи не для того існує поняття «судовий контроль» під час досудового розслідування, щоб не допускати вищевказаних випадків? Чи мали б можливість правоохоронні органи чинити тиск на бізнес, безпідставно вилучаючи у підприємців матеріальні ресурси, якщо б не мали змоги отримувати в судах ухвали про арешт такого майна? На це питання також відповідь очевидна.

3. Обрання запобіжних заходів за необґрунтованими клопотаннями сторони обвинувачення. Стаття 177 КПК чітко вказує, що підставою для застосування запобіжного заходу окрім обґрунтованої підозри у вчиненні кримінального правопорушення, є наявність ризиків, які дають підстави стверджувати, що підозрюваний може переховуватись від слідства та суду, знищити або сховати докази, впливати на свідків та потерпілих, перешкоджати кримінальному провадженню іншим чином та продовжувати протиправну діяльність.

Разом з тим, під час обрання запобіжних заходів слідчі судді зазвичай занадто лояльно відносяться до обґрунтованості клопотань сторони обвинувачення, ігноруючи відсутність у них належних аргументів та доказів існування вищевказаних ризиків. Доходить до того, що у кримінальних провадженнях про службові кримінальні правопорушення прокурор під час обрання запобіжного заходу серед іншого стверджує про існування вірогідності вчинення підозрюваним інших кримінальних правопорушень, хоча таке твердження навіть звучить комічно, а не те що може бути доведено конкретними доказами.

Однак слідчому судді для задоволення клопотання прокурора дуже часто достатньо лише формального перерахування ризиків без посилань на конкретні матеріали, що підтверджують обставини їх існування, хоча цього прямо вимагає пункт 5 частини 1 статті 184 КПК.

4. Практика оцінювання судами доказової бази сторони обвинувачення на предмет допустимості. Ця проблема викликає особливе занепокоєння. На сьогоднішній день практика склалась таким чином, що за процесуальні порушення під час досудового розслідування майже неможливо притягнути слідчого або прокурора до відповідальності. Складно уявити, що саме має вчинити представник сторони обвинувачення, щоб понести покарання.

На мою думку, за відсутності належного відомчого контролю єдиним стимулом хоч якось пробувати дотримуватись кримінальних процесуальних норм є вірогідність отримати негативну оцінку в суді, зокрема у вигляді визнання недопустимими доказів, зібраних в позапроцесуальний спосіб.

Стаття 87 КПК чітко стверджує: недопустимими є докази, отримані внаслідок істотного порушення прав та свобод людини, гарантованих Конституцією та законами України.

Намагаючись підіграти сторони обвинувачення, судова практика на сьогодні йде таким шляхом,

що нібито не всі порушення КПК є істотними, деякі є лише формальними та не впливають на допустимість доказів. При цьому чомусь ігнорується стаття 2 КПК, в якій одним із завдань кримінального провадження визначається захист законних інтересів учасників кримінального провадження, до яких має бути застосована належна правова процедура.

- Користуючись
- лояльністю судів,
- які під час розгляду
- обвинувальних актів та
- дослідження доказової
- бази знаходять
- процесуальні
- порушення, але
- ігнорують їх, визнаючи
- формальними, сторона
- обвинувачення
- взагалі втрачає
- мотивацію
- додержуватись норм
- КПК, розуміючи
- відсутність наслідків
- їх порушень

Інші поширені на сьогодні формулювання, які ми часто зустрічаємо у судових рішеннях про «стандарт доказування поза розумним сумнівом», як правило, використовуються у випадках, коли сторона обвинувачення не допрацьовує, але суд, рятуючи її від провалу – закриває очі, знижуючи тим самим свої вимоги та стандарти.

Отже, на моє глибоке переконання, на сьогодні потрібно встановлювати інші стандарти досудового розслідування, відходити від практики швидких результатів та переходити до якісної роботи. На жаль, я не бачу у найближчий час перспектив, що дане питання всерйоз буде турбувати найвище керівництво правоохоронних органів, які змагаються між собою у кількісних показниках.

Надія на судову систему, яка підніме планку роботи на новий рівень, надаючи більш принципову оцінку роботі представників сторони обвинувачення.

Під час обрання запобіжних заходів слідчі судді зазвичай занадто лояльно відносяться до обґрунтованості клопотань сторони обвинувачення, ігноруючи відсутність у них належних аргументів та доказів існування вищевказаних ризиків

Справедливість та відповідальність за війну в Україні

У листопаді у Брюсселі (Бельгія) відбулася міжнародна конференція «Справедливість та відповідальність за війну в Україні». Захід було організовано спільними зусиллями Асоціації правників України, Міжнародної асоціації юристів (IBA) та Інституту з прав людини Міжнародної асоціації юристів (IBAHRI)

Місцем проведення першого дня конференції став парламент Бельгії. До учасників події з вітальним словом звернувся Семюель Коголаті, член Палати представників Бельгії, заступник голови парламентського комітету в закордонних справах, голова комітету з прав парламентаріїв Міжпарламентського союзу.

Відкрили конференцію Микола Стеценко, Президент АПУ, доктор Марк Елліс, виконавчий директор IBA, та баронеса Гелена Кеннеді, директорка IBAHRI.

Перша сесія заходу мала назву «Збір та збереження доказів злочинів Росії в Україні: досягнутий прогрес та наявні виклики». Модераторами панельної дискусії виступили Гелена Кеннеді та Микола Стеценко.

Спікери сесії обговорили кроки, вжиті державами, міжнародними органами й організаціями громадянського суспільства для документування злочинів, скоєних Росією в Україні. Предметом дискусії також стали передові практики, проблеми та рекомендації щодо подальших дій.

До обговорення долучилися:

- **Вікторія Прентіс**, Генеральний аторней Англії та Уельсу;
- **Ірина Недобор**, заступниця керівника служби Міністра закордонних справ України;
- **Керрі Боукер**, директорка програми eyeWitness to Atrocities;
- **Ельза Таке**, старша юридична радниця у TRIAL International;
- **Азім Ібрагім**, старший директор Newline Institute (відео).

Азім Ібрагім у відеозверненні розповів, що на запрошення

української сторони приїздив до України, аби з'ясувати, чи порушує Росія в нашій країні Конвенцію про запобігання злочину геноциду та покарання за нього. Пан Ібрагім побував на лінії фронту, поспілкувався зі свідками та зібрав докази.

Три експертні групи проаналізували зібрані ним матеріали та дійшли висновку, що РФ порушила Конвенцію про запобігання геноциду й несе відповідальність як держава за підбурювання до цього злочину, а почерк звірств свідчить про намір знищити українців як національну групу, що є порушенням статті 3(c) Конвенції про запобігання геноциду.

Тема другої панельної дискусії мала назву «Розгляд українським правосуддям справ про воєнні злочини: досягнення, виклики та можливості для вдосконалення». Сесію модерували Кася Мадера, журналістка BBC, та Емілі Фоул, керівниця проєктів IBAHRI.

У фокусі дискусії були зусилля України з розслідування злочинів, скоєних Росією, та переслідування винних. Учасники обговорили правовий та процесуальний аспекти судових проваджень у справах про воєнні злочини.

Спікерами сесії були:

- **Марк Елліс**, виконавчий директор IBA;
- **Станіслав Кравченко**, Голова Верховного Суду;
- **Олександр Баранов**, директор Координаційного центру з надання правової допомоги
- **Олександра Матвійчук**, голова Центру громадянських свобод;
- **Євгенія Бондаренко**, експертка Проєкту ЄС «Право-Justice».

Зокрема, Станіслав Кравченко презентував статистику щодо поточного стану справ в українській системі правосуддя та розгляду нею справ, пов'язаних з агресією РФ. Він повідомив, що з початком повномасштабного російського вторгнення 135 судів (17%) змінили територіальну юрисдикцію через неможливість здійснення правосуддя під час війни.

3-поміж цих судів на сьогодні 43% (59 судів) вже відновили свою попередню юрисдикцію.

Пан Кравченко додав, що зараз судовій системі бракує 2227 суддів, з січня по вересень 2023 року було звільнено 226 службовців Феміди, оголошено конкурс на заміщення 560 вакантних посад у місцевих загальних судах.

За словами Голови ВС, на сьогодні зареєстровано 16 000 проваджень за фактами злочинів проти національної безпеки України (до суду передано 5933), більш ніж 113 000 — за фактами воєнних злочинів (до суду передано 1499).

Станіслав Кравченко зазначив, що типовими випадками, які розслідують за ст. 438 КК України «Порушення законів та звичаїв війни», є:

- умисне вбивство цивільного населення;
- жорстоке поводження з цивільними особами;
- грабіж, знищення майна;

• руйнування цивільної/критичної інфраструктури, житлових будинків;

• напад на цивільний об'єкт, незаконне позбавлення волі цивільних осіб;

• накази про порушення законів та звичаїв війни.

«Спеціальний трибунал щодо злочину агресії — один крок вперед, два кроки назад?» — такою була тема третьої сесії, яку модерували Ірина Паліашвілі, членкиня АПУ, керуюча партнерка Ukrainian Legal Group, та Евеліна Очаб, програмна юристка IBAHRI.

У центрі уваги учасників панелі опинилися ініціативи зі створення Спеціального трибуналу щодо злочину агресії проти України, досягнутий прогрес у цьому питанні, виклики та шанси того, що трибунал стане реальністю.

Спікерами сесії були:

- професор **Філіп Сендс**, директор Центру міжнародних судів і трибуналів Університетського коледжу Лондона;

«Росія веде війну проти моєї країни в ім'я жадливої брехні про те, що Україна здійснює геноцид проти власного народу. Брехня для Росії є приводом для агресії та завоювання. Росія не надала жодних достовірних доказів — і не може надати. Насправді Росія перевернула Конвенцію про запобігання геноциду з ніг на голову. Міжнародна спільнота прийняла цю Конвенцію, щоб захищати. Росія ж посиляється на Конвенцію, щоб знищити», — сказав пан Кориневич

• **Антон Кориневич**, Посол з особливих доручень Міністерства закордонних справ України, уповноважений представник України в Міжнародному суді ООН);

• **Інга Мартінкуте**, членкиня правління Європейського товариства міжнародного права;

• **Олів'є Кортен та Вайос Кутруліс**, Вільний університет Брюсселя;

• **Кайл Меттьюз**, виконавчий директор Монреальського інституту вивчення геноциду.

Антон Кориневич у своєму відеозверненні наголосив, що для виправдання повномасштабної агресії проти України Росія з 2014 року цинічно зловживає Конвенцією про запобігання злочину геноциду та покарання за нього.

Він нагадав, що у грудні 2023 року світ відзначатиме 75-річчя Конвенції про запобігання злочину геноциду.

«Це може бути можливістю для міжнародної спільноти підтвердити свою прихильність до цивілізаційних та гуманітарних цілей Конвенції. Але якщо зловживання Росії залишаться без відповіді, ця річниця буде темною», — зазначив Антон Кориневич.

Четверта, фінальна сесія першого дня конференції мала назву «Жертви та постраждали на першому місці — захист, допомога, відшкодування». Її модераторами були Іван Городиський, Віцепрезидент АПУ, та Семюель Коголаті, член Палати представників Бельгії.

На цій панельній дискусії обговорили тему жертв, постраждалих і свідків, котра часто є недостатньо висвітленою, а також те, як забезпечити захист прав цих осіб та задоволення їхніх потреб.

До дискусії долучилися:

• **Ольга Буткевич**, президент Української асоціації міжнародного права;

• **Вільям Браудер**, засновник і керівник Global Magnitsky Justice Campaign (відео);

• **Маркіян Ключковський**, виконавчий директор Міжнародного реєстру збитків, завданих агресією РФ проти України;

• **Світлана Романова**, директорка з правового забезпечення Групи Метінвест;

• **Роман Ващук**, бізнес-омбудсмен в Україні;

• Максим Попов, радник Генерального прокурора.

Світлана Романова зазначила, що масштаб втрат, яких зазнала Україна внаслідок російської збройної агресії, обумовлює необхідність якнайшвидшого ухвалення комплексних рішень. Водночас вона наголосила, що будь-яке рішення повинне бути не лише результативним, а й максимально ефективним з точки зору як витрачених ресурсів, так і витраченого часу. Досягнення такого збалансованого результату в

розв'язанні проблеми правосуддя й забезпечення справедливості щодо всіх постраждалих у цій війні потребує максимальних зусиль, наголосила пані Романова.

На другий день конференції «Справедливість та відповідальність за війну в Україні», який був присвячений підбиттю підсумків, учасники зібралися в стінах Європейського парламенту на запрошення євродепутатів Анни Фотиґи, Девіда Леґи та Віоли фон Крамон-Таубадель.

Одним із ключових спікерів дискусії став Дмитро Кулеба, Міністр закордонних справ України. Він наголосив, що однією із основних причин продовження російської агресії проти України є надія Володимира Путіна на те, що війна на виснаження чи заморожений конфлікт дозволять Росії та її керівництву уникнути відповідальності за скоєні злочини.

«Ми вже бачили, як швидко можуть спалахувати війни. На жаль, в світі існує багато сил, які вірять у війну як дієвий спосіб досягнення їхніх цілей. Якщо ці сили побачать, що російська агресія призвела для Москви до певних неприємностей, але загалом дозволила досягти цілей цієї агресії, то ніщо не завадить їм повторити російські дії в інших частинах світу», — акцентував пан Кулеба

Міністр подякував Європарламенту та його членам за тверду й принципову позицію щодо необхідності покарання РФ, а представникам АПУ та ІВА — за їхні зусилля на підтримку створення Спеціального трибуналу.

Дмитро Кулеба зазначив, що трибунал також дозволить досягти справедливості в пам'ять про загиблих українських захисників.

Станіслав Кравченко, Голова Верховного Суду, розповів про те, як судова система України функціонує під час дії воєнного стану. Він зазначив, що хоча 2022 року українські суди розглянули на 30% менше проваджень, ніж до повномасштабної війни, уже зараз цей показник фактично повернувся на довоєнний рівень. Водночас через збільшення кількості кримінальних справ зросло навантаження на суди загальної юрисдикції, додав пан Кравченко.

Голова ВС повідомив, що, окрім проваджень за фактами воєнних злочинів, державної зради, колабораціонізму, українські суди розглядають багато корупційних справ, а також проваджень щодо порушення порядку несення військової служби. Повномасштабна війна спричинила зростання кількості справ і у інших судових юрисдикціях: зокрема, це питання відшкодування завданої бойовими діями шкоди, питання внутрішньо переміщених осіб та осіб, які перебувають за межами України.

Станіслав Кравченко акцентував на тому, що зараз українські суди стикаються з низкою інших проблем, окрім завантаженості: кадровий голод, брак фінансування, знищення чи пошкодження будівель судів внаслідок бойових дій тощо.

Микола Стеценко, Президент Асоціації правників України, розповів про спільні досягнення й напрацювання АПУ, ІВА та ІВАНРІ за час повномасштабної війни. Зокрема, це:

- запуск на другий день вторгнення Гарячої лінії безоплатної юридичної допомоги громадянам і бізнесу;

- спільна підготовка проекту резолюції ІВА про підтримку створення Спеціального трибуналу щодо злочину агресії;

- моніторинг судових проваджень у справах про воєнні злочини, який АПУ здійснювала за експертної підтримки ІВА та ІВАНРІ;

- збір доказів воєнних злочинів (за допомогою застосування eyeWitness to Atrocities, створеного ІВА) та розробка механізмів відповідальності та відшкодування збитків.

«Ці ключові теми залишаються першочерговими в нашій роботі та мають далекосяжні наслідки за межами війни в Україні. Коли ми всі спостерігаємо за подіями, які розгортаються в різних кутках світу, нам знову нагадують про важливість справедливості та відповідальності. Давайте об'єднаємо наш досвід, розум і пристрась, щоб досягти результатів», — резюмував Микола Стеценко.

Також у рамках другого дня конференції відбулося відкриття віртуальної виставки «Living the War».

Дарина Старовойтова

— **Сімейні спори під час війни, на жаль, набули більшої актуальності. Хто зараз частіше вертається за допомогою в розлученні — чоловіки чи жінки?**

— Більше звертаються з позовами жінки, втім, так було і до війни. Правда, так само частіше вони забирають (відкликають) свої позови. Можливо тому, що вони більше емоційні.

— **А примирення просять?**

— На двадцять справ — в середньому одне клопотання про примирення. Але зазвичай це просто спосіб потягнути час, «пограти на нервах», тому нічого спільного з реальним примиренням немає. Я вважаю, що цю норму потрібно прибрати з Сімейного кодексу, як і норму, яка не дає можливість розірвати шлюб подружжю, в яких є дитина віком до одного року.

— **Як Ви вважаєте, відстань між подружжям впливає на рішення про розлучення?**

— Безперечно. І зі спливом часу, який триває війна я в цьому переконуюсь. Це дуже великий термін для випробування стосунків.

— **Зараз суди швидко розглядають справи про розлучення?**

— Відносно швидко. Термін розгляду справ залежить від суду, судді, іншої сторони. Ці справи суди розглядають за 2-3 місяці, і в більшості випадків — без участі сторін. Іноді трапляється так, що інша сторона (відповідач) навіть не здогадується про наявність судового спору про розлучення.

Головний секрет швидкого розлучення — мати всі документи іншого з подружжя. Мені здається, що це елементарно — мати копію паспорту та коду свого чоловіка або дружини, знати місце його реєстрації (прописки), мати

копію свідоцтва про шлюб та народження дитини. Але кожен другий клієнт не має тих чи інших документів, тому ми разом починаємо пошуки інформації. Де пошукати таку інформацію — у мене є свої секрети.

— **Що зараз відбувається з аліментами? Війна — це підстава їх не платити?**

— Головний «тренд» — стягнення аліментів з військових.

- Як адвокат, який грає
- на полі як стягувачів,
- так і платників
- аліментів, зазначаю, що
- бувають випадки, коли
- аліменти — це спосіб
- збагачення для деяких
- недобросовісних
- стягувачів

Наприклад, жінка з дитиною виїхала з України через повномасштабне вторгнення і проживає десь за кордоном, має статус переселенця і отримує допомогу на себе і дитину (дітей). Батько залишився тут, боронить Україну (до речі, психологи відзначають, що велика кількість чоловіків йде проходити військову службу через втрату сенсу життя без родини). Мати подає на аліменти. Нормами Сімейного кодексу України надано право отримати судовий наказ про стягнення аліментів на одну дитину — одну четверту частку від доходів (назвемо її «спрощена процедура»). Для такої швидкої процедури не потрібно доводити, скільки коштів матір витрачає на дитину, варто тільки довести факт, що дитина проживає з матір'ю та що в дитині є батько. Все. Аліменти готові у формі судового наказу, який прямує до державного виконавця. В мене в практиці є випадки, коли матір «проживає своє краще життя» в Європі, знайшла ново-

го партнера, отримує допомогу, не працює, а також отримує аліменти. І маємо ситуацію: з одного боку, батьки зобов'язані утримувати свою дитину, але ж мають робити це в рівних частинах. З іншого боку — фактично обов'язок виконується лише батьком, який залишився в Україні, від відчаю пішов служити, втратив родину і забезпечує свою дружину і доньку аліментами в розмірі щонайменше 25000 грн.

І хоча є норма, яка передбачає, що служба у справах дітей перевіряє цільове витрачання аліментів, проте ця норма не діяла й до війни, а зараз взагалі є формальною.

— **А що робити, якщо батько не працює?**

— Для нього це ще гірше, ніж працювати на «мінімалці». Виконавець у разі, якщо платник аліментів не отримує дохід, нараховує його в середньомісячному розмірі по регіону. І іноді це виходять суми боргу під півмільйона.

— **Які ще проблеми заважають судам вирішувати сімейні спори?**

— Дійсно проблемними є спори про визначення місця проживання дитини та встановлення графіку спілкування з дитиною. Фактично розглядати такі справи дуже складно, іноді нереально, коли мати і дитина перебувають за межами країни. Окрім того, під великим питанням виконання таких рішень у разі відсутності матері та дитини в Україні. Встановлювати графік спілкування дитини з тим батьків, хто проживає окремо, може служба у справах дітей або суд. І знову ж таки, маємо ситуацію, коли батько, який залишився в країні, не може захистити свої права, спілкуватися з дитиною, повноцінно брати участь в її вихованні. І все залежить тільки від бажання матері. Таких запитів дуже багато, суди їх вирішити не можуть сьогодні.

5 порад від адвоката із сімейних справ

- 1 Спілкування — запорука нормального вирішення всіх питань, особливо якщо є дитина. Тому починайте всі процеси з діалогу.
- 2 Не варто «змішувати» в один процес розлучення, аліменти, питання стосовно дітей та поділ майна. Вирішити усі ці питання окремо — простіше і швидше.
- 3 Електронний суд — це добре, але не для подання позову про розлучення або стягнення аліментів. Тому краще готувати позов та додатки в паперовому вигляді — так точно буде швидше.
- 4 Аліменти — це питання, з яким не варто тягнути: час «грає» проти вас. Навіть якщо сьогодні ви не плануєте бути учасником судового спору, обов'язково повинні мати копію паспорту та ідентифікаційного коду подружжя.
- 5 Якщо ви прийняли рішення розлучитись — не варто економити на адвокаті. Почніть хоча б з консультації.

Нормами Сімейного кодексу України надано право отримати судовий наказ про стягнення аліментів на одну дитину — одну четверту частку від доходів

Віталій Бєліков

Директор департаменту з правових питань АТ «Укрпошта»

Який в Україні концептуальний підхід до державної власності, чи є проблемні аспекти?

Після набуття незалежності Україна отримала у власність активи промисловості і розпочалась сторінка нової ери — управління об'єктами державної власності.

Загальновідома догма — держава поганий власник. Чому? Тому, що органи державної влади мають здійснювати функції держави, визначені в Конституції України, які в першу чергу повинні бути спрямовані на реалізацію прав, свобод і законних інтересів громадян.

До речі, для більшості країн цивілізованого світу не відома така організаційно-правова форма здійснення господарської діяльності як «державне підприємство». Традиційно суб'єкти господарювання там створюються у формі акціонерних компаній (JSC), компаній з обмеженою відповідальністю (LLC), партнерств (LLP) та у інших менш традиційних формах, але точно не у формі державних підприємств.

В нашій країні цивільним законодавством визначено три форми власності: державна, комунальна та приватна. «Бонусом» у господарському кодексі зазначено ще й четверту форму власності — колективну, але це анахронізм, так звана спадщина совка, якої чомусь не поспішають позбутися.

Так ось, в країнах все того ж цивілізованого світу, як правило, існує тільки дві форми власності, державна та приватна. Комунальної немає. Тому що за загальною доктриною права все, що не є приватною власністю, належить державі, тобто є державною власністю. Те, чим володіють місцеві громади, є приватною власністю цих громад.

Як впливає така ситуація на економіку України, процеси роздержавлення?

Можна сказати, що в нашій країні існує нетрадиційне розуміння власності, а відповідно і ролі держави, а точніше державних органів влади, наділених

повноваженнями управляти державною власністю. Все це стало підґрунтям побудови так званого державного сектору економіки, що складається з суб'єктів господарювання, які належать державі або контролюються державою. Враховуючи, що форми ведення бізнесу і промислові технології суттєво змінилися з радянських часів, для підприємств державного сектору економіки виникла дилема — що робити з активами, а особливо нерухомим майном, яке не задіяне у виробничих процесах, а його утримання генерує значні видатки.

Звісно, можна сказати, що є Закон про приватизацію, і саме він покликаний вирішити це питання. Але ж ні. Все не так однозначно, приватизація — складний і не прозорий механізм.

Є певна альтернатива — «корпоратизація», коли державне підприємство перетворюється у акціонерне товариство. Тобто, у традиційну для розуміння і сприйняття інвесторами та цивілізованим світом організаційно-правову форму. Але, як кажуть в народі, «старі гріхи в рай не пускають». Совкова спадщина розуміння чиновниками старої формації своєї ролі, перш за все, як «кріпких господарників», призвела до створення складного процесу приватизації, який за роки незалежності довів свою повну неефективність як інструмент залучення інвестицій.

Корпоратизація — актуально та прогресивно? Як це реалізувати в Україні?

Корпоратизація — це про рух вперед, до сучасного цивілізованого світу бізнесу.

Поясню, чому. Акціонерні товариства за загальною правовою доктриною є власниками майна, яке їм передано в статутний капітал акціонерами, в рахунок оплати акцій. Тож це фактично альтернатива приватизації — державна власність, передана в статутний капітал в рахунок оплати вартості акцій, стає приватною власністю акціонерного товариства. До 2021 року такий підхід дозволив корпоратизованим «державним» акціонерним товариствам здійснювати продаж незадіяних

у виробничій діяльності активів у вигляді нерухомого майна, чим зменшити збитки на утримання таких активів, а отримані кошти направити на капітальні інвестиції для подальшого розвитку.

Але, на жаль, совкова спадщина дала знати своє. Генеральна прокуратура з 2021 року почала активно подавати позови до суду щодо акціонерних товариств, де єдиним акціонером є держава, щодо визнання незаконним відчуження нерухомого майна, оскільки, на думку прокуратури, це майно є державним, а отже не може бути відчужене. В нашій країні представники силових відомств традиційно не є фахівцями у корпоративному праві, тож і тут не виключення. Той факт, що акціонер не відповідає по зобов'язаннях акціонерного товариства, а акціонерне товариство не відповідає по зобов'язаннях акціонера, і крім того, акціонерне товариство є власником майна, яке передане йому в статутний капітал, розриває шаблон сприйняття, який формувався у правоохоронців через призму правового регулювання державних підприємств, які в силу вкрай специфічного національного законодавства не є власниками майна, переданого їм державою, а лише користуються таким майном.

Україна фактично опинилась на перехресті — рухатись до традиційних правил цивілізованого світу, або ж притримуватись правил та підходів, сформованих совковим минулим.

Вирішити долю має Велика Палата Верховного Суду. Статися це має майже за містичних обставин: 12 числа, 12 місяця о 12 годині поточного року відбудеться розгляд справи за номером 1212 (повний номер 917/1212/21). ВП ВС має дати правову оцінку і сформувати правову практику у таких правовідносинах.

Звісно, судова влада є незалежною, жодного впливу чи тиску не повинно бути, але дуже хочеться, щоб у нашій країні всі без виключень пам'ятали, що ми всі відповідаємо перед наступними поколіннями за те, якою буде Україна.

Ольга Драчевська

Директор та засновник юридичної компанії «Інколанс»,
к.ю.н., керуюча АБ «Ольги Драчевської»

Зняття особи з розшуку Інтерполом: поради адвоката

Мабуть, кожен хоч раз чув про таку організацію як Інтерпол — з кримінальних новин, детективних книжок чи кінофільмів. Проте не кожен знає, чим саме займається ця організація, як здійснює свою діяльність та як оголошує осіб у міжнародний розшук. Тож пропоную разом дослідити це питання.

Міжнародна організація кримінальної поліції (більш відома як Інтерпол) — це організація, яка об'єднує правоохоронні органи з різних країн задля боротьби та контролю за розповсюдженням міжнародної злочинності [1]. Організація координує зусилля поліції шляхом обробки даних в інформаційній системі Інтерпол, надаючи правоохоронцям інформацію, яка допомагає виявляти та затримувати фігурантів міжнародних злочинів.

Юрисдикція Інтерполу поширюється на всі види злочинів, причому її члени (станом на 2023 рік це 195 країн світу[2]) не можуть безпосередньо виконувати поліцейські функції на території країн-членів.

Українські правоохоронці почали співпрацювати з закордонними колегами ще в далекому 1990 року, коли було створено Національне центральне бюро (НЦБ) СРСР. А в 1992 році, після здобуття незалежності, Україна вступила до Інтерполу вже в статусі повноправного члена. Станом на сьогодні функції НЦБ виконує Національна поліція України[3].

Одним з головних завдань Інтерполу є тримання під постійним контролем міжнародного пересування злочинців. Країни-члени організації отримують від Інтерполу доступ до баз даних, які допомагають перевіряти певних людей, їхні документи та транспортні засоби.

В Інтерполі діє система повідомлень й міжнародних запитів про співпрацю та сповіщення щодо наявності загрози, які й допомагають країнам-членам ефективно обмінюватися інформацією щодо злочинів.

Усього існує вісім типів повідомлень, так званих карток Інтерполу, сім з яких умовно поділені за кольорами:

- червоний — розшук підозрюваного/обвинуваченого/засудженого до екстрадиції;

- жовтий — розшук осіб, зниклих безвісти, або тих, хто не може ідентифікувати себе самостійно;

- блакитний — збирання відомостей про особу, її місце знаходження в інтересах кримінального провадження (не обов'язково має бути статус підозрюваного та обрано запобіжний захід);

- чорний — невідомі загиблі;
- зелений — потенційні злочинці, рецидивісти тощо;

- помаранчевий — попередження про серйозну загрозу власності або здоров'ю людей;

- фіолетовий — злочинні схеми, знаряддя злочину тощо.

Восьмою ж називають «окрему картку», до якої належать особи, організації та компанії, що знаходяться під санкціями Ради безпеки ООН.

Більше детально хочу зупинитися на найпоширенішій картці, яку видає Інтерпол, а саме червоній.

На вимогу країни-члена, міжнародного суду або трибуналу Інтерпол може видати на особу, яка переховується, червоне повідомлення.

Віднесення особи до червоних списків може створити для неї низку неприємних наслідків, від проблем під час отримання візи і до фактичного затримання.

Говорячи простіше, червона картка — своєрідний сигнал для всіх країн-членів організації, що відповідну особу необхідно затримати.

Одним з головних завдань Інтерполу є тримання під постійним контролем міжнародного пересування злочинців

Зверніть увагу, що лише факт присвоєння особі відповідного статусу у базі Інтерполу не є ствердженням її винуватості у вчиненні злочину, оскільки він лише свідчить, що одна з країн учасниць організації видала рішення про її арешт

Червона картка може бути опублікована, зокрема, за наступних умов:

- злочин розглядається як серйозне правопорушення загального права і визнається кримінальним у більшості національних юрисдикцій;

- розшук спрямований на притягнення до відповідальності, якщо мінімальний строк покарання становить не менше 2 років позбавлення волі, або на відбування покарання строком не менше 6 місяців позбавлення волі;

- запит відповідає цілям Інтерполу, служить цілям міжнародного співробітництва і не є інструментом для незаконного переслідування, зокрема, він не має політичних, військових, релігійних або расових мотивів, не стосується порушень адміністративного характеру, приватних цивільних справ тощо;

- особа оголошена в розшук відповідно до чинного законодавства з метою

притягнення до відповідальності або відбуття покарання.

- існує дійсний ордер на арешт, який видається у формі рішення суду про застосування запобіжного заходу, такого як тримання під вартою.

Червона картка – назавжди?

Ні, у разі встановлення підстав для видалення інформації з бази даних необхідно звернутися із відповідним запитом до Інтерполу, а саме до одного з його структурних органів — Комісії з контролю за файлами[4].

На Комісію покладаються повноваження щодо перевірки того, що інформацію щодо розшукуваної особи внесено та опрацьовано в базі даних Інтерпол відповідно до вимог організації. Комісія займається розглядом клопотань на отримання доступу, виправлення або видалення даних щодо осіб, які перебувають у міжнародному розшуку, та щодо яких були видані та опрацьовуються повідомлення, у тому числі й червоного кольору.

Звертаю увагу на можливість особи звернутися до Комісії з метою перевірки наявності будь-якої інформації (зокрема, наявності карток) щодо неї в інформаційній системі Інтерпол.

У випадку, якщо особа вважає, що включення її до списку розшукуваних осіб було здійснено з порушенням правил, вона має право звернутися з запитом на коригування або видалення інформації, надаючи при цьому обґрунтовані докази такого порушення.

Якщо запит буде схвалено, інформацію виключать та нададуть особі відповідне підтвердження цьому. Крім того, заявнику буде надіслано повідомлення щодо майбутніх дій, які

Інтерпол планує вжити після розгляду запиту. У випадку відмови Комісії в коригуванні або видаленні інформації, передбачена можливість перегляду такого рішення Комісією за умови наявності відповідних підстав і дотримання спеціальних вимог. Під час розгляду клопотання Комісія може призначити тимчасові заходи щодо блокування повідомлення до ухвалення нею остаточного рішення.

Превентивне клопотання є запобіжником неправомірного розшуку. Особа має право подати до Комісії превентивне клопотання задля того, щоб при надходженні запиту на внесення до бази даних Інтерпол інформації стосовно неї Комісія одразу звертала увагу, чи було забезпечено дотримання принципів прав людини та чи не було зі сторони правоохоронців допущені зловживання системою Інтерполу.

Серед іншого, для всебічного з'ясування певних обставин Комісія також може надіслати запит заявнику для надання пояснень щодо запиту НЦБ перед остаточним рішенням про задоволення чи відмову у задоволенні відповідного запиту НЦБ.

Підсумовуючи вищезазначене, можна сказати, що Інтерпол відіграє важливу роль у забезпеченні міжнародної безпеки й правопорядку, сприяє налагодженню співпраці між правоохоронними органами з усього світу задля боротьби з транснаціональною злочинністю.

1. What is INTERPOL? (Електронний ресурс) // офіційний сайт Інтерполу. - Режим доступу <https://www.interpol.int/Who-we-are/What-is-INTERPOL>
2. Member countries (Електронний ресурс) // офіційний сайт Інтерполу. - Режим доступу <https://www.interpol.int/Who-we-are/Member-countries>
3. Постанова КМУ від 25.03.1993р. №220 «Про Національне центральне бюро Інтерполу» (Електронний ресурс) // сайт Верховної Ради. - Режим доступу <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/220-93-%D0%BF#Text>
4. Commission for the Control of INTERPOL's Files (CCF) (Електронний ресурс) // офіційний сайт Інтерполу. - Режим доступу <https://www.interpol.int/Who-we-are/Commission-for-the-Control-of-INTERPOL-s-Files-CCF>

Червона картка — своєрідний сигнал для всіх країн-членів організації, що відповідну особу необхідно затримати

Адвокат Адвокатського об'єднання «Лещенко, Дорошенко і партнери»,
аспірант Кафедри конституційного, міжнародного права та публічно-правових дисциплін
Київського університету інтелектуальної власності та права Національного університету
«Одеська юридична академія»

Данило Трясов

Основні перешкоди для розвитку приватного права в Україні

Військова агресія російської федерації проти України та введення воєнного стану вплинуло майже на всі сфери життєдіяльності людини в Україні, зокрема й на стан цивільних правовідносин між суб'єктами приватного права в Україні. Отже, основною перешкодою для розвитку і гальмування приватного права в Україні на сьогодні є збройна агресія РФ.

24 лютого 2022 року на всій території України був введений воєнний стан, який на сьогодні має певний вимушений обмежувальний вплив на розвиток цивільних правовідносин між суб'єктами приватного права в Україні та економіки країни.

Цивільно-правові відносини охоплюють частину правовідносин, які потребують упорядкування відповідно до економічного та політичного стану суспільства. Цивільне законодавство України присвячено врегулюванню майнових та особистих немайнових відносин серед значної кількості учасників таких правовідносин, зокрема фізичних, юридичних осіб, територіальних громад, посадових осіб органів місцевого самоврядування, держави тощо. Разом із цим, перед цивільним правом сьогодні ставлять такі виклики, яких країна не знала раніше. Напад держави-терориста спричинив значні зміни в суспільному житті, що має бути відповідно відображено й у нормах чинного законодавства.

Введення воєнного стану означає, насамперед, обмеження прав громадян, що є вимушеною необхідністю. Слід погодитися з думкою, що «ведення в державі правового режиму воєнного стану й оголошення стану війни є важливими воєнно-політичними і правовими актами вищого політичного керівництва держави, проти якої існує безпосередня загроза або здійснено збройну

агресію, і мають важливе значення для забезпечення національної безпеки та оборони й життєдіяльності держави».

Конституція України передбачає низку прав громадян, які не можуть бути обмежені під час воєнного стану. Серед них: рівність конституційних прав і свобод та рівність перед законом (ст. 24); заборона позбавлення громадянства і права змінити громадянство (ст. 25); невід'ємне право на життя (ст. 27); право на повагу до людської гідності (ст. 28); право на свободу та особисту недоторканність (ст. 29); право направляти індивідуальні чи колективні письмові звернення або особисто звертатися до органів державної влади, органів місцевого самоврядування та посадових і службових осіб цих органів (ст. 40); право на житло (ст. 47); рівні права й обов'язки подружжя у шлюбі та сім'ї, рівні права дітей (ст. 51–52); право на судовий захист (ст. 55); право на відшкодування за рахунок держави чи органів місцевого самоврядування матеріальної та моральної шкоди, завданої незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових і службових осіб при здійсненні ними своїх повноважень (ст. 56); право знати свої права і обов'язки (ст. 57); незворотність дії в часі законів та інших нормативно-правових актів (ст. 58); право на професійну правничу допомогу (ст. 59); право не виконувати явно злочинні розпорядження чи накази (ст. 60); право не бути двічі притягнутим до юридичної відповідальності одного виду за одне й те саме правопорушення (ст. 61); презумпція невинуватості (ст. 62); право не давати показання або пояснення щодо себе, членів сім'ї чи близьких родичів, коло яких визначається законом (ст. 63).

Норми ЦК України беззаперечно діють у сфері забезпечення дотримання перелічених прав. Окремі норми цього Кодексу безпосередньо можуть бути реалізовані виключно в умовах воєнного стану, зокрема ст. 353, відповідно до якої в умовах воєнного або надзвичайного стану майно може бути примусово відчужене у власника з наступним повним відшкодуванням його вартості.

Підставою для обмеження права власності в умовах воєнного стану став Закон України «Про затвердження Указу Президента України «Про введення воєнного стану в Україні» від 24 лютого 2022 року. Статтею 3 вказаного Указу закріплено можливість обмеження на період дії правового режиму воєнного стану конституційних прав і свобод людини і громадянина, передбачених статтями 30–34, 38, 39, 41–44, 53 Конституції України, а також введення тимчасових обмежень прав і законних інтересів юридичних осіб в межах та обсязі, що необхідні для забезпечення можливості запровадження та здійснення заходів правового режиму воєнного стану.

Незважаючи на визнання можливості та необхідності у деяких випадках втручання у право приватної власності та обмеження його в інтересах суспільства, такі випадки втручання визнаються винятковими. Такі обмеження повинні бути засновані на балансі інтересів людини, суспільства та держави.

Саме до випадків такої необхідності балансу інтересів людини, суспільства і держави можна віднести випадки примусового відчуження об'єктів права приватної власності в умовах воєнного стану (реквізиція).

Реквізиція як спосіб припинення права приватної власності передбачена у ст. 353 ЦК України,

відповідно до якої у разі стихійного лиха, аварії, епідемії, епізоотії та за інших надзвичайних обставин, з метою суспільної необхідності майно може бути примусово відчужене у власника на підставі та в порядку, встановлених законом, за умови попереднього і повного відшкодування його вартості.

В умовах воєнного або надзвичайного стану майно може бути примусово відчужене у власника з наступним повним відшкодуванням його вартості.

Отже, за загальним правилом, в рамках ревізії примусове відчуження майна здійснюється на умовах попереднього відшкодування вартості.

Однак воєнний стан є винятковою ситуацією, коли майно може бути примусово відчужено навіть без попереднього відшкодування вартості. У подальшому особі або відшкодовується вартість ревізованого майна, або повертається ревізоване майно, за умови, що воно зберіглося та що особа звернулася до суду з вимогою про його повернення (ч. 6 ст. 353 ЦК України).

В умовах воєнного або надзвичайного стану приватні власники перебувають у найбільш уразливому становищі. Особливо проблематичним може бути визначення вартості ревізованого майна.

Особливості примусового відчуження приватного майна в умовах воєнного стану деталізуються у Законі України «Про правовий режим воєнного стану» та Законі України «Про передачу, примусове відчуження або вилучення майна в умовах правового режиму воєнного чи надзвичайного стану».

Відповідно до ст. 23 Закону України «Про правовий режим воєнного стану», примусове відчуження майна, що перебуває у приватній або комунальній власності, в умовах правового режиму воєнного стану, якщо не було здійснено попереднє повне відшкодування вартості такого майна, тягне за собою наступне повне відшкодування його вартості в порядку, визначеному законом.

Якщо майно, що було примусово відчужене у юридичних і фізичних осіб, після скасування

правового режиму воєнного стану зберіглося, колишній власник або уповноважена ним особа має право вимагати у судовому порядку повернення такого майна на умовах, визначених законом. Колишній власник майна, примусово відчуженого у зв'язку із запровадженням та здійсненням заходів правового режиму воєнного стану, може вимагати взамін надання йому іншого майна, якщо це можливо.

Захист права приватної власності в умовах воєнного стану також є ускладненим і не завжди власники мають гарантії захисту своїх порушених прав. Так, від початку російської збройної агресії, сотні, якщо не тисячі цивільних об'єктів були пошкоджені чи зруйновані, серед них значна частина об'єктів приватної власності. Звичайно, за таких обставин виникає закономірне питання щодо захисту порушеного права власності, отримання компенсації за пошкоджене чи зруйноване майно, відшкодування заподіяної шкоди. Однак не менш очевидним є складність цього питання, адже механізм захисту права власності у цьому випадку є вкрай проблемним для реалізації.

Тому виникає певний дисонанс між суб'єктами цивільних правовідносин, одним з яких є держава. Все це знижує довіру з боку титульних власників майна до держави, що є певною перешкодою для розвитку приватного права в Україні.

Війна та воєнний стан в Україні вже більше півроку продовжують впливати на життя людей і всієї країни в цілому. На жаль тривалість воєнного стану та війни в країні породжує та затверджує нові реалії повсякденного життя, трансформуючи в тому числі і правову реальність, створюючи реальність нового роду – «правову повсякденність воєнного стану». Це спричиняє залежність певного роду: чим далі триває війна, тим більш звичайним та повсякденним стають її правові реалії. З огляду на це, фраза «правова повсякденність воєнного стану» не потребує слів «в умовах...». Скоріш за все, чим далі буде тривати війна, тим скоріше ми спостерігатимемо все частіше використання слів «в умовах...» не з фразою

«в умовах воєнного стану», а з фразою «в умовах мирного часу».

Наразі ми стаємо свідками зміни правової повсякденності з правової повсякденності мирного часу на правову повсякденність війни та воєнного стану.

Однією зі сфер повсякденного правового життя людини, що зазнала впливу воєнного стану, стало спадкове право.

Воєнний стан оголив ті проблеми та нормативно-правові прогалини, що були непомітними в умовах мирного часу. Іноді рішення, що приймаються органами влади з приводу таких прогалин та проблем, призводять до колізій, які ще доведеться вирішувати судовим суб'єктам правозастосування.

В свою чергу, нотаріусам як суб'єктам правозастосування доводиться приймати юридично значущі рішення вже сьогодні, ще до того, як законодавець вирішить ці проблеми чи судова практика певним чином скоригує юридичну практику.

Відповідно до п. 3 Постанови Кабінету Міністрів України від 28.02.2022 № 164 «Деякі питання нотаріату в умовах воєнного стану» (у редакції від 19.04.2022) визначено, що «...на час воєнного стану перебіг строку для прийняття спадщини або відмови від її прийняття зупиняється. Свідоцтво про право на спадщину видається спадкоємцям після закінчення строку для прийняття спадщини».

Чинна редакція п. 3 Постанови Кабінету Міністрів України від 28.02.2022 № 164 «Деякі питання нотаріату в умовах воєнного стану» передбачає вже зупинення строку не більше ніж на чотири місяці.

У свою чергу, Цивільний кодекс України, у контексті строків прийняття або відмови від прийняття спадщини, жодним чином змінено не було.

Склалася ситуація, коли норма, створена органом виконавчої влади (Кабінет Міністрів України), входить у колізію з нормою ЦК України, оскільки норма Постанови, з правової точки зору, створила додаткове регулювання одних і тих самих правових відносин у такому формулюванні, яке сприй-

Цивільний кодекс України, у контексті строків прийняття або відмови від прийняття спадщини, жодним чином змінено не було

нялося як суперечливість між Постановою та Кодексом.

По-перше, виникає питання дотримання принципу розподілу влади на законодавчу, виконавчу та судову, закріпленого статтею 6 Конституції України. Тобто нормативно-правовий акт органу виконавчої влади сформульований таким чином, ніби ним змінено регулювання, запроваджене Цивільним кодексом України. Оскільки це не ситуація правозастосування, в процесі якого перевага віддається підзаконному нормативному акту, а ситуація, коли нормативним актом, прийнятим органом виконавчої влади, врегульовані одні і ті ж самі правовідносини, що й кодексом — актом вищої юридичної сили, прийнятим органом законодавчої влади.

По-друге, у декількох своїх рішеннях Конституційний Суд України дійшов висновку, що оскільки Держава Україна є правовою державою, то в ній існує сувора ієрархія нормативних актів, відповідно до якої постанови та інші рішення органів виконавчої влади мають підзаконний характер і не повинні викривляти сутність і зміст законів (Рішення КСУ від 19.06.2001 № 9-рп/2001). За таких умов ставиться під сумнів дія згаданої Постанови, зважаючи не стільки на згадане Рішення КСУ, скільки на принцип ієрархії нормативних актів.

По-третє, і найцікавіше з огляду саме на правозастосування і необхідність здійснення суб'єктом правозастосування тлумачення норм, – це причини та мотиви, з яких Постановою Кабінету Міністрів України були врегульовані дані правовідносини саме таким чином та у такий спосіб.

Причини очевидні — війна, яка спричинила для багатьох людей неможливість здійснення

ними своїх прав. Мотиви – забезпечення прав тих спадкоємців, які через війну, окупацію, блокаду, знищення майна та документів, депортацію, необхідність виїхати з України заради збереження життя та інших причин, не мають можливості звернутися до нотаріуса, наприклад, із заявою про прийняття спадщини та, відповідно, претендувати на отримання спадщини після померлого спадкодавця.

Таким чином, Постанова покликає забезпечити права та інтереси більш слабкого учасника цивільних правовідносин, що однозначним чином може бути витлумачене як вклад у підтримання та дотримання принципу на якому засновані цивільні правові відносини – принципу юридичної рівності учасників цивільних відносин (ст. 1 ЦК України).

Однак Книга 6 «Спадкове право» Цивільного кодексу України не передбачає зупинення строків для прийняття спадщини чи відмови від прийняття спадщини, але і не містить його прямої заборони. Застосовуючи за аналогією закону (ст. 8 ЦК України) статтю 263 ЦК України як випадок законодавчого регулювання зупинення строків, а саме позовної давності, можна змодельовати також зупинення строків прийняття спадщини. Застосування ч.ч. 2 та 3 ст. 263 ЦК України за аналогією закону до цивільних правовідносин, у зв'язку з зупиненням перебігу строку прийняття спадщини призводить до того, що строк для прийняття спадщини, який не закінчився на момент введення в дію воєнного стану, буде відновлений з моменту закінчення строку на який він зупинявся.

Таке зупинення строків прийняття спадщини тягне за собою неможливість видачі свідоцтва про право на спадщину раніше ніж сплине строк для прийняття

спадщини та строк на який він зупинявся як це і передбачено в останній редакції п. 3 Постанови Кабінету Міністрів України від 28.02.2022 № 164 «Деякі питання нотаріату в умовах воєнного стану».

Відтак, залишаючи питання дотримання Конституції України конституціоналістам, дана ситуація може бути представлена як конкуренція принципів права – принципу ієрархії нормативних актів та принципу юридичної рівності учасників цивільних відносин.

Конфліктність цієї ситуації об'єктивується у тому, що правозастосування за даних умов Постанови та ст. 1270 ЦК України одночасно є неможливим. Суб'єкту правозастосування потрібно пройти етапи інтерпретативного вибору — яку норму застосовувати до реальної життєвої ситуації, як її витлумачити та як аргументувати правозастосування саме цієї норми та саме у такий спосіб.

Вибір на користь ЦК України означає, що суб'єкт правозастосування віддає перевагу принципу ієрархії нормативних актів, вибір на користь Постанови — перевага принципу юридичної рівності учасників цивільних відносин. Така нестандартна ситуація ставить нові питання перед суб'єктом правозастосування і, по суті, є своєрідним викликом, оскільки це вже не просто вибір між нормами, які потрібно застосувати, це вибір, якому з принципів права необхідно слідувати.

Питання, що постає у такій ситуації, вимагає перегляду обсягів дискреції суб'єкта правозастосування, а саме — чи має право суб'єкт правозастосування обирати, якому принципу йому слідувати, і якщо дійсно має право — то що саме стає критерієм такого вибору.

Мирослава Сорока

— «Кохання коханням, а чеки зберігайте» — Вам як юристу імпонує ця фраза? Раціональний підхід вбиває романтику чи є необхідним для кожної пари?

— Вступаючи у відносини, завжди хочеться вірити в їхню довговічність. Чи варто замислюватись про ризики? Це питання завжди резонне.

Статтю 21 Сімейного кодексу України визначено, що шлюбом є сімейний союз жінки та чоловіка, зареєстрований у державному органі реєстрації актів цивільного стану. Проживання однією сім'єю жінки та чоловіка без шлюбу не є підставою для виникнення у них прав та обов'язків подружжя.

Можна сказати, що шлюб — це угода, а будь-яка угода передбачає розділ «форс-мажорні обставини». Своїм клієнтам я завжди раджу подумати про це до того, як поставити підпис у РАЦСі.

В інтернеті можна зустріти безліч порад про те, як підготуватися до розлучення. Втім, всі вони стосуються ситуацій, коли шлюб уже тріщить по швах і ось-ось розпадеться, коли подружжя вже злі один на одного і лише намагаються урвати собі шматок краще, адже образи сильніші за здоровий глузд. Я ж завжди за підхід «перш ніж одружуватися — подумайте, як будете розлучатися».

Ні, я не вважаю, що це вбиває романтику. Я вважаю, що це нівелює ризику та непорозуміння у майбутньому. Чіткі межі щодо спільної власності та дотримання цих меж — це запорука подальшого взаєморозуміння.

— Які засоби захисту майна у шлюбі ефективні?

— Для захисту майнових прав у відносинах існують дієві інструменти та псевдоінструменти.

Відповідно до частини 1 статті 70 СК України, у разі поділу спільного майна частки подружжя є рівними, якщо інше не визначено домовленістю між ними або шлюбним договором. З цього випливає, що найдієвішими інструментами захисту майна, набутого у шлюбі, є шлюбний договір та договір про розподіл майна подружжя.

Шлюбний контракт — ідеальний спосіб домовитися «на березі» про те, як і що слід поділити у разі припинення шлюбних відносин.

- Часто молоді люди одружуються,
- не маючи у власності нерухомості, дорогих авто та іншого. А під час шлюбу поступово наживають різне майно, але мають різне уявлення про те, що кому і як належить

Жінка часто думає, що це спільна сумісна власність, а чоловік — що все майно зароблено ним, оскільки дружина сиділа вдома з дітьми.

Попередня ж домовленість ставить все на свої місця і дозволяє навіть у разі розлучення зберегти цивілізовані стосунки, не втратити гідність та не травмувати скандалами дітей. Тут важ-

ливо пам'ятати, що розлучення припиняє шлюб, але не перериває батьківських обов'язків. Саме тому я завжди рекомендую молодим сім'ям укласти шлюбний контракт.

Можу порадити такі справді дієві інструменти та захисні заходи:

1) не зберігайте всю готівку в одних руках, якщо це не ваші руки, адже в разі чого саме готівка «зникне» першою;

2) не зберігайте загальні заощадження на банківському рахунку без доступу до рахунку чи у банківських сейфах — є високі шанси не побачити цих грошей;

3) подарунки не підлягають поділу: якщо на весіллі батьки презентували, наприклад, будинок, то перш ніж вважати його спільною власністю, ознайомтесь з договором дарування: якщо прізвище там лише однієї людини, то будинок спільною власністю не є, розраховувати на нього у разі розлучення навряд чи вийде;

4) обережніше ставтеся до маніпуляцій із заповітами — були випадки, коли сім'я переоформлювала свою квартиру на родичів, а батьки за це робили заповіт — звичайно, лише на одного з подружжя...

— А що буде із боргами, які виникли під час шлюбу?

— Відповідно до ч. 3 ст. 368 ЦК та ч. 1 ст. 60 СК майно, набуте подружжям за час шлюбу, належить дружині та чоловікові на праві спільної сумісної власності. Майном згідно з ч. 1 ст. 190 ЦК вважаються не лише предмети матеріального світу, а також майнові права й обов'язки, зокрема

Проживання однією сім'єю жінки та чоловіка без шлюбу не є підставою для виникнення у них прав та обов'язків подружжя

боргові зобов'язання, які при розлученні підлягають розподілу.

- Боргові зобов'язання, які виникли у період шлюбу, підлягають розподілу в разі, якщо такі борги були в інтересах сім'ї, а не особистим боргом одного

Особисті борги чоловіка та дружини при розлученні не підлягають поділу. Відповідальність за них покладається на того з подружжя, на кого зареєстрований цей борг, або на того, у інтересах якого було укладено борг.

До особистих боргів відносяться: кредити, отримані без відома та/або згоди другого з подружжя, витрачені на власні потреби; кредити, отримані до реєстрації шлюбу; кредити, отри-

мані після розірвання шлюбу; заборгованість, якщо вона виникла в той час, коли сімейні відносини чоловіка і дружини були фактично припинені, але не були оформлені документом, що свідчить про розірвання шлюбу.

— Які нюанси можуть виникнути у так званому «громадянському» шлюбі?

— Про громадянський/цивільний шлюб багато хто має досить спотворене уявлення. Цікаво, що 90% жінок, які перебувають у такому шлюбі, вважають, що вони одружені, при цьому 70% чоловіків вважають себе вільними та неодруженими. Так буває, що партнери по-різному розуміють відносини. Необхідно врахувати це, розставляти всі крапки над «і» прямо, а головне – вчасно.

Для цивільного шлюбу обов'язкова наявність таких ознак: постійне спільне проживання на одній території; спільний бюджет та спільне планування витрат та доходів; взаємні зобов'язання стосовно один одного.

Такий шлюб має певні слабкі сторони: батьківство дітей необхідно доводити у судовому порядку, якщо інший із партнерів заперечує це; неможливо отримати пенсію у разі втрати годувальника; при укладанні угод щодо розпорядження майном не потрібна згода партнера; гроші, взяті в кредит одним із співмешканців, будуть у розпорядженні лише боржника; складності під час пропуску одного з партнерів до іншого до лікарні, в'язниці тощо; у разі смерті партнера та наявності у нього хоч якихось родичів у вас майже немає шансів на спадщину за відсутності заповіту.

На мій суб'єктивний погляд, псевдоінструментом для захисту майнових прав є партнерський договір, укладений парою у відносинах без реєстрації шлюбу. Укладання таких договорів не передбачено законодавством, тому їх легко визнати недійсними в судовому порядку. Це стосується і гучних «партнерських угод» в одностатевих відносинах – низка умов таких угод прямо суперечить актам цивільного законодавства, через що такі угоди вважаються недійсними.

Я завжди за підхід «перш ніж одружуватися — подумайте, як будете розлучатися»

Захисник зник безвісти, потрапив у полон чи загинув: що робити родині?

Наразі в Україні значна частина правників багато часу й зусиль покладає на допомогу потерпілим військовослужбовцям та їх родинам, представництво потерпілих у низці судових проваджень, зокрема, за фактом зникнення військових безвісти, взяття їх у полон або загибелі.

Втім, на практиці слідчі настільки завантажені кількістю таких проваджень, що нерідко органами досудового розслідування не забезпечується проведення невідкладних слідчих дій. У таких справах необхідна постійна комунікація з рідними військовослужбовців і представниками відповідних держорганів, збір та належна процесуальна фіксація доказів щодо обставин зникнення безвісти, ініціювання встановлення в судовому порядку певних фактів, що мають

юридичне значення, ініціювання проведення необхідних слідчих (розшукових) дій і встановлення обставин, які мають значення для справи.

Координаційний штаб з питань поводження з військовополоненими розробив Дорожню карту дій родичів у випадках, якщо член родини, зарахований до лав ЗСУ (у тому числі ТрО) правоохоронних органів (далі – Захисник), зник безвісти, потрапив у полон чи загинув.

По суті, це роз'яснення для родин військовослужбовців щодо:

— інформації, якою необхідно володіти;

— як діяти у разі втрати зв'язку із захисником;

— алгоритму дій у разі його зникнення безвісти, потрапляння у полон, загибелі, а також щодо всіх питань, пов'язаних зі статусом, пільгами та виплатами родинам захисників.

Перелік даних, якими рекомендовано володіти родинам Захисника:

- прізвище, ім'я та по батькові;
- дата народження;
- копія паспорта;
- дані військкомату, з якого був мобілізований;
- назва та номер військової частини чи підрозділу проходження служби;
- номер та контактні дані місця постійної дислокації військової частини;
- посада та звання;
- військово-облікова спеціальність (якщо відомо);
- особовий номер (індивідуальний податковий номер);
- номер військового квитка чи тимчасового військового квитка (скан-копія) чи жетону;
- прізвище, ім'я, по батькові та контакти колег по службі, побратимів;
- телефон гарячої лінії частини, бригади, угруповання;
- прізвище, ім'я, по батькові та контакти безпосереднього командира;
- прізвище, ім'я, по батькові та контакти командира частини.

Вищезазначений перелік інформації може допомогти родинам Захисників у критичних ситуаціях.

Також варто попередньо домовитися із військовим про те, що він буде систематично повідомляти про своє актуальне місцеперебування (населений пункт, без точної локації) та періоди, в які ймовірно він буде не на зв'язку.

Якщо втратили зв'язок із Захисником

У Координаційному штабі з питань поводження з військовополоненими зазначають: якщо Захисник не виходить на зв'язок кілька днів, не варто одразу панікувати, адже причиною цього може бути відсутнє мобільне покриття, розряджений телефон через відсутність електроенергії

тощо. Спочатку варто заспокоїтися і з'ясувати всі обставини.

«У першу чергу спробуйте сконтактуватися з колегами по службі, які можуть бути поряд, безпосереднім командиром, командиром частини. Якщо із частини вам повідомляють, що Захисник знаходиться на бойовому завданні та не обліковується як безвісти зниклий, полонений, загиблий, поранений тощо — зберігайте спокій та очікуйте, коли він вийде з вами на зв'язок, в іншому разі — через 2 дні повторно зверніться до частини, щоб уточнити інформацію», — йдеться у Дорожній карті Координаційного Штабу.

Зник безвісти за особливих обставин: алгоритм дій родини

Особою, яка зникла безвісти за особливих обставин, є особа, зникла безвісти у зв'язку із збройним конфліктом, воєнними діями, тимчасовою окупацією частини території України. Така особа має права та особливий статус, визначений законом.

Близькі родичі та члени сім'ї мають право на отримання достовірних відомостей про місцеперебування особи, зниклої безвісти за особливих обставин, обставини її загибелі (смерті), місце поховання (якщо воно відоме).

- У випадку тривалої втрати зв'язку із Захисником (з дні і більше) варто зв'язатися з військовою частиною (гаряча лінія, безпосередній командир, командир частини) та дізнатися причину відсутності зв'язку із воїном. Також збережіть номер телефону, з якого Захисник останній раз виходив на зв'язок із вами

При отриманні усної інформації від безпосереднього командира, колег, командира частини, по гарячій лінії, про те, що Захисник зник безвісти чи у випадку ситуації з постійною втратою зв'язку від 3 днів і більше, варто одразу дізнатися подробиці останнього місця перебування військового, обставини ситуації, після чого зник зв'язок, інформацію про координати, де був останній раз на зв'язку, за якими координатами був направлений тощо.

За можливості, максимально точно з'ясуйте та зафіксуйте координати місця події, після якої було втрачено зв'язок із Захисником. Встановіть зв'язок із територіальним центром комплектування та соціальної підтримки (в минулому — військкоматом), з якого була мобілізована особа, перевірте наявність/відсутність повідомлення від частини про підтвердження статусу зниклого безвісти або зверніться до установи, організації, де служить Захисник (Головні Управління Національної поліції області, райвідділки національної поліції, обласні ГУ СБУ, ГУ ДСНС та інші). В інтернеті є вітчизняні ресурси, які дають можливість самостійно виконати запити з проханнями знайти особу: телеграм-канали з пошуку людей під час війни.

Важлива рекомендація: не розповсюджуйте та не публікуйте у соціальних мережах світлини Захисника у військовій формі з локацією останнього місця його перебування (зникнення) та вказанням номеру військової частини. Розголос цієї інформації може нашкодити його здоров'ю чи життю, або створити перешкоди його пересуванню. Трапляються випадки, коли місцеві жителі переховують Захисників або ж вони самостійно намагаються вийти з оточення у цивільному одязі.

Необхідна інформація зібрана: що родичам робити далі?

У разі зібраної у повному обсязі інформації про зниклого військового, родичам необхідно

подати Заяву про розшук особи, зниклої безвісти за особливих обставин до відповідного територіального органу Нацполіції України. У заяві вказується максимально повна відома заявнику інформація щодо Захисника та його зникнення — всі відомі обставини щодо місця перебування, особливих прикмет (татування, шрами, пірсинг тощо), речей, які він міг би мати із собою (мобільний телефон, документи, прикраси) тощо. Також родичі захисника додатково мають здати біологічні зразки для порівняння ДНК-профілів.

Заяву в Національну поліцію можна подати:

— письмово, безпосередньо у відділку поліції (оптимальний варіант);

— зателефонувати на гарячу лінію 0 800 212 151;

— надіслати лист на електронну пошту: rozshuk_znyklyh@police.gov.ua;

— скористатися чат-ботом: https://t.me/poshuk_znyklyh.

Реєстраційний номер заяви необхідно зареєструвати в журналі єдиного обліку. Після направлення заяви потрібно отримати витяг з ЄРДР (відповідно до ст. 60 КПК України), де безпосередньо буде зазначено ПІБ слідчого у справі.

Протягом 24 годин після отримання заяви Уповноваженим від Нацполіції України, відомості, зазначені у заяві про розшук особи, зниклої безвісти за особливих обставин, підлягають внесенню до Єдиного реєстру осіб зниклих безвісти за особливих обставин.

Якщо поліцією встановлюється факт, що Захисник перебуває в полоні, або заручниках, або є докази смерті — тоді правоохоронні органи передають за підслідністю цю справу до СБУ для продовження проведення досудового розслідування.

Родині варто звернутися до СБУ, щоб дізнатися контакти слідчого у справі, аби комунікувати надалі з ним.

Додаткові платформи для пришвидшення пошуку

Додатково можна звернутися до Робочої Групи Ради ООН з прав людини з питань насильницьких, або недобровільних зникнень (далі — Робоча група РПЛ). Є практика, коли родини Захисників отримують інформацію від Робочої групи РПЛ про полон військового.

Із копіями направлених вам документів ви можете звертатися до МКЧХ з метою підтвердження статусу полону в російській сторони.

Також для негайного початку пошуку військового необхідно надати інформацію про ситуацію, заповнивши анкети в:

— Червоний хрест (МКЧХ) (при наявності, додати документи, які отримали від Робочої групи РПЛ);

— Уповноваженому з питань осіб, зниклих безвісти за особливих обставин;

— Національне інформаційне бюро;

— інші організації.

Переконайтеся, що вказана особа наявна в базах пошуку зниклих безвісти цих організацій. У подальшому необхідно відслідковувати самостійно будь-які зміни в ситуації за допомогою моніторингу інтернет простору, контакту з військовою частиною, іншими доступними способами. При будь-яких змінах, появі нової інформації — слід невідкладно надавати уточнення у вказані організації.

Якщо Захисник понад півроку перебуває в статусі «зниклий безвісти за особливих обставин»

У разі, якщо Захисник пропав безвісти у зв'язку з воєнними діями на строк більше ніж 2 роки (або мінімум 6 місяців за окремих умов), родина може звернутися до суду з заявою про визнання його померлим та в подальшому

звернутися за отриманням відповідних виплат.

Заява подається родичами померлого або їх законними представниками, у ній відповідно до ст. 318 ЦПК України повинно бути зазначено:

— який факт заявник просить встановити та з якою метою;

— причини неможливості одержання або відновлення документів, що посвідчують цей факт;

— докази, що підтверджують факт;

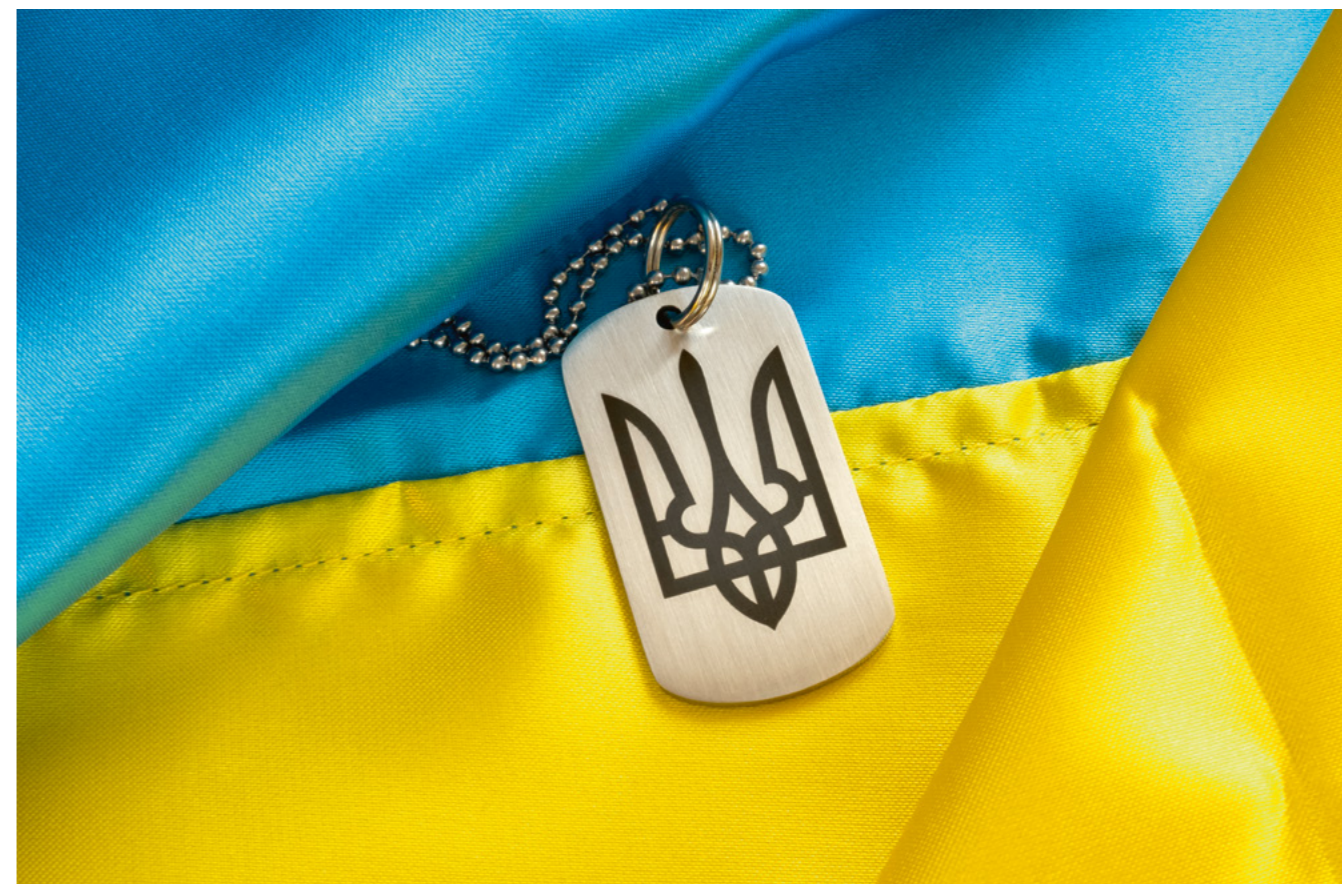
— докази, що підтверджують викладені заявником обставини (наприклад, письмові свідчення очевидців, фото таблицю з місця поховання, медичні документи про смерть тощо);

— довідка про неможливість відновлення втрачених документів (наприклад, письмова відмова органів державної реєстрації актів цивільного стану).

Згідно частини 2 ст. 46 ЦК України, фізична особа, яка пропала безвісти у зв'язку з воєнними діями, збройним конфліктом, може бути оголошена судом померлою після спливу двох років від дня закінчення воєнних дій.

З урахуванням конкретних обставин справи суд може оголосити фізичну особу померлою і до спливу цього строку, але не раніше спливу шести місяців.

У відповідності до роз'яснень, даних в п. 13 Постанови Пленуму Верховного Суду України № 5 від 31.03.1995 року «Про судову практику в справах про встановлення фактів, що мають юридичне значення», громадянин може бути оголошений в судовому порядку померлим у разі неможливості встановлення факту його смерті, який встановлюється судом за умови підтвердження доказами, що ця подія мала місце у певний час та за певних обставин. І головне, що є важливим, особа, яка визнається померлою у зв'язку з воєнними діями, може бути визнана такою з дня її вірогідної смерті, а не з того дня, коли рішення суду набуло чинності (ч. 3 ст. 46 ЦК України). Це важливо, тому що і виплати будуть

призначатися сім'ям з дати визнання особи померлою.

Рішення суду про визнання Захисника померлим є підставою для одержання свідоцтва про смерть у органах ДРАЦС. Ухвалене судом рішення у справах про встановлення факту смерті особи на тимчасово окупованій території України, визначеній Верховною Радою України, підлягає негайному виконанню і негайно видається учасникам справи після проголошення такого рішення або невідкладно надсилається судом до органу державної реєстрації актів цивільного стану за місцем ухвалення рішення для державної реєстрації смерті особи.

Потрапив у полон чи заручники: алгоритм першочергових дій родини

При отриманні усної інформації від безпосереднього командира, колеги, командира частини, від працівників за місцем служби по гарячій лінії, що Захисник

потрапив у полон, чи у випадку отримання такої інформації від самого полоненого, від ворожих осіб, які його захопили у полон тощо, отримання відомостей з мережі інтернет (YouTube, Telegram чати/канали, веб-сайти, соціальні мережі тощо), варто з'ясувати всі подробиці місця перебування Захисника, інформацію про координати, де він був помічений /зафіксований на фото- чи відеоматеріалах, коли був останній раз на зв'язку, за якими координатами був направлений тощо. Родичам необхідно зібрати всі можливі факти і докази, необхідні для розшуку людини — скріншоти повідомлень, аудіозаписи розмов, відео з камер спостережень, відео з ворожих ресурсів тощо, та надати ці відомості у відповідні установи (організації).

Першочергово необхідно звернутися до:

— Національного інформаційного бюро (якщо ще не зверталися);

— до Об'єднаного центру з пошуку та звільнення полонених при СБУ за тел. +38 (067) 650 83 32; +38 (098) 087 36 01 або листом на

електронну адресу: united.centre.ssu@gmail.com;

— подати заяву до територіального підрозділу Національної поліції про безвісти зниклих громадян, їх викрадення або потрапляння у полон.

Також необхідно зафіксувати реєстраційний номер заяви та забрати витяг із ЄРДР, де буде зазначено ПІБ слідчого. За кожним фактом зникнення, викрадення або потрапляння у полон органом досудового розслідування відкривається кримінальне провадження. У разі потреби разом із наданням заяви про вказаний факт здається біологічний зразок для виведення ДНК—профілю для подальшого їх порівняння. Зразки відбираються у біологічних батьків або дітей зниклої особи (для цього необхідно мати при собі паспорт та свідоцтво про народження дитини).

Дана категорія справ далі передається Нацполіцією до СБУ для подальшого проведення досудового розслідування. Відповідно, родині Захисника необхідно звернутися до СБУ, щоб діз-

натися ПІБ слідчого у справі для подальшої взаємодії з ним.

У Координаційному Штабі також рекомендують розпочати вести «щоденник», у якому (бажано з першого дня) записувати всю важливу інформацію:

- наявну інформацію про Захисника, який опинився у полоні;

- всі події та дії, що будуть відбуватися (ПІБ та телефони людей, з якими спілкувалися чи будете спілкуватися, час та дату телефонних розмов, подання звернень або заяв (дату та виконавців), короткий зміст відповідей на ваші звернення тощо).

Українські сервіси з пошуку зниклих або загиблих

Для самостійного пошуку інформації, фотографій можна звертатися до наступних державних органів:

- Територіальний центр комплектування та соціальної

підтримки (за місцем проживання);

- Військова частина, інший силовий підрозділ (СБУ, ГУ НП тощо), де Захисник був зарахований до особового складу;

- Національне інформаційне бюро (НІБ): цілодобова гаряча лінія — 1648 та міський номер: +38 (044) 287-81-65; сайт: <https://nib.gov.ua>; Telegram bot: https://t.me/nib_uncsr_bot;

- Об'єднаний центр з пошуку та звільнення полонених при СБУ: +38 (067) 650-83-32; 067) 650-83-32 (цілодобово).

Якщо неможливо забрати та юридично ідентифікувати загиблих

Якщо ви дізналися про смерть Захисника шляхом отримання усної інформації від безпосереднього командира, колег, командира частини, по гарячій лінії або з інтернет-ресурсів (ворожих чатів), необхідно:

- максимально дізнатись подробиці про місце, координати місця події та обставини загибелі Захисника, зв'язавшись з безпосереднім командиром, колегами, командиром частини або встановити зв'язок із установою чи організацією, де служив Захисник;

- звернутись у відділення Національної поліції по місцю проживання рідних із заявою про відкриття справи по факту смерті особи.

Далі цю справу поліція передає за підслідністю до СБУ для проведення досудового розслідування.

Відповідно, родині необхідно:

- звернутися до СБУ, аби дізнатися ПІБ слідчого у справі для подальшої взаємодії з ним;

- повідомити про ситуацію, заповнивши відповідні анкети у різні установи (організації);

- встановити зв'язок з Районним центром комплектування та соціальної підтримки, з якого була мобілізована особа за місцем прописки, або з устано-

вою чи організацією, де здійснює службу Захисник (СБУ, ГУ НП) та перевірити наявність/відсутність повідомлення про підтвердження статусу зниклого безвісти чи Акту про настання смерті.

У випадку відсутності інформації у Районному центрі комплектування та СП/СБУ/ГУ НП про статус зниклого безвісти чи Акту про настання смерті — зв'язатися з командиром частини через гарячу лінію частини з проханням надати відповідне повідомлення.

Якщо знайшли інформацію самостійно

Якщо вдалося самостійно знайти фото загиблого на вказаних ресурсах, тобто є фотодокази, а тіло знаходиться на непідконтрольній Україні території, з метою включення тіла загиблого до бази обміну та подальшого отримання тіла необхідно:

- повідомити про зміну ситуації, нову інформацію, до тих організацій, де ви заповнювали анкети (НІБ, Червоний хрест тощо);

- повідомити про зміну ситуації, нову інформацію у Районний центр комплектування та СП/СБУ/ГУ НП;

- повідомити про зміну ситуації, нову інформацію у військову частину, повторно висловити прохання надати Акт про настання смерті;

- повідомити про зміну ситуації, нову інформацію Уповноваженого з питань осіб, зниклих безвісти за особливих обставин;

- повідомити про зміну ситуації, нову інформацію слідчого у справі (відповідно до вже поданої вами заяви до поліції);

- організувати збір ДНК у рідні першого коліна особи, що загинула;

- відслідковувати інтернет-ресурси ворога, там може бути інформація, що тіла забрали ними і відповідно повідомити про зміни тим установам, з якими ви синхронно взаємодієте.

При цьому варто звернути увагу на той факт, що якщо ви отримали від Районного центру

вої державної адміністрації або органами місцевого самоврядування місце, час та порядок поховання загиблого (померлого) військовослужбовця;

— зібрати документи, необхідні для оформлення допомоги на поховання;

— зібрати документи, необхідні для подання клопотання про призначення пенсії (допомоги) сім'ї загиблого (померлого) військовослужбовця;

— зібрати документи, необхідні для оформлення одноразової грошової допомоги у зв'язку зі смертю Захисника.

Поховання військовослужбовців

Під час організації поховання загиблого (померлого) військовослужбовця за рахунок військової частини закуповуються такі предмети ритуальної належності: труна, труна оцинкована (за потреби), подушка, похоронне покривало, санітарний (патологоанатомічний) мішок (за потреби), надгробний хрест, транспортувальний ящик (за потреби), ритуальний вінок, державний прапор, який після поховання передається близьким родичам загиблого (померлого).

Крім того, військовою частиною можуть оплачуватись інші ритуальні послуги (виготовлення написів на надгробних хрестах, написи на траурних стрічках ритуальних вінків, послуги кремації).

Особисті речі загиблого (померлого) військовослужбовця передаються за актом під особистий підпис одного з членів сім'ї, близьких родичів або спадкоємців загиблого (померлого).

Докладнішу інформацію містить Інструкція «Про організацію поховання військовослужбовців, які загинули (померли) під час проходження військової служби».

Грошові виплати сім'ям загиблих

Відповідно до чинного законодавства, статус сім'ї загиблого дає право на отримання соціальних

комплектування та СП/військової частини/СБУ/ГУНП Акт про настання смерті, то його недостатньо для отримання Свідоцтва про смерть державного зразка. Свідоцтво можна отримати на підставі рішення суду і відповідно з цим рішенням звертатися до ДРАЦС (колишній РАГС), де мають видати Свідоцтво про смерть державного зразка.

Щоб звернутися до суду, вам потрібно скласти заяву та додати докази про настання смерті (*Акт про настання смерті, фото, посилання на інтернет-ресурс тощо*). До заяви додати копії документів (копію паспорта позивача, військовослужбовця; свідоцтво про народження; ідентифікаційний код, витяг з книги бойових дій тощо).

Як зазначають у Координаційному Штабі, державою ведеться постійна робота з організації обміну тіл загиблих.

Для контролю та забезпечення всією необхідною інформацією органів, що виконують такі функції, необхідно надати інформацію про ситуацію з заповненням анкет у Червоний хрест,

Уповноваженому з питань осіб, зниклих безвісти за особливих обставин, НІБ тощо.

Важливо: переконайтесь, що інформація у вказаних організаціях про Захисника наявна в їх базах тіл, що підлягають обміну; відслідкуйте самостійно будь-які зміни в ситуації за допомогою моніторингу інтернет-простору, контакту з військовою частиною, іншими доступними способами; при будь-яких змінах, появі нової інформації — надавайте уточнення у вказані організації.

Тіло загиблого забрали та ідентифікували: що далі?

При повідомленні родини від Районного центру комплектування та СП про смерть Захисника (з наданням відповідного сповіщення) необхідно:

— уточнити дату та час доставлення тіла загиблого Захисника;

— узгодити з військовим комісаром, представниками місце-

Виплата грошового забезпечення членам сімей військовослужбовців, які добровільно здалися в полон, самовільно залишили військові частини (установи, організації), місця служби або дезертирували, — не здійснюється

пільг, до яких належать, зокрема, пільги на оплату житлово-комунальних послуг, побутові послуги, медичне обслуговування, забезпечення житлом.

Родинам Захисників, які потрапили в полон, стали заручниками, інтернованими, або зниклими безвісти, проводяться виплати в межах грошового забезпечення Захисника, відповідно до Порядку, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 30 листопада 2016 року № 884.

Безвісно відсутнім для цілей цієї виплати військова частина вважає зниклого військовослужбовця, щодо якого понад 15 днів відсутні відомості про місце його перебування, за виключенням відомостей про самовільне залишення військової частини або місця служби.

Виплата грошового забезпечення здійснюється таким членом сімей: дружині (чоловіку), а в разі її (його) відсутності — повнолітнім дітям, які проживають разом з нею (ним), або законним представникам (опікунам, піклувальникам) чи усиновлювачам неповнолітніх дітей (інвалідів з дитинства — незалежно від їх віку), а також особам, які перебувають на утриманні Захисника (члени сім'ї, які були на його повному утриманні або одержували від нього допомогу, яка була для них постійним і основним джерелом засобів до існування), або батькам рівними частками, якщо військовослужбовці не перебувають у шлюбі і не мають дітей.

У разі письмової відмови однієї з осіб від виплати грошового забезпечення, її частка рівномірно розподіляється між іншими особами, які мають право на її

одержання. Виплата грошового забезпечення здійснюється з дня захоплення Захисника у полон або у заручники, а також інтернування в нейтральних державах або зникнення безвісти, членам сімей Захисників за їх заявою.

Заява подається на ім'я командира (начальника, керівника) військової частини (установи, організації) через територіальні центри комплектування та соціальної підтримки/ГУ НП/ ГУ СБУ, або за місцем постійної дислокації такої військової частини, особі, уповноваженій на ведення діловодства та прийом документів від родичів Захисників.

До заяви додаються:

— копії сторінок паспорта повнолітніх членів сім'ї з даними про прізвище, ім'я та по батькові і реєстрацію місця проживання (перебування);

— довідка про реєстрацію місця проживання (перебування) членів сім'ї (у разі відсутності такої інформації в паспорті); копія свідоцтва про шлюб (у разі наявності);

— копії свідоцтв про народження дітей (у разі наявності);

— копія довідки про ідентифікаційний код (для осіб, які через свої релігійні переконання відмовилися від коду, — копія сторінки паспорта з такою відміткою).

Командир (начальник, керівник) військової частини (установи, організації) розглядає протягом 15 днів подані документи та приймає рішення щодо виплати або відмови у виплаті грошового забезпечення, про що повідомляє заявнику в письмовій формі.

Одноразова грошова виплата сім'ям загиблих 15 млн грн

Право на призначення та отримання цієї одноразової грошової допомоги мають члени сім'ї, батьки та утриманці загиблого (померлого) Захисника. Сім'ям загиблих осіб виплачується одноразова грошова допомога в розмірі 15 000 000 гривень, яка розподіляється рівними частками на всіх отримувачів.

Днем виникнення такого права є дата загибелі особи в період дії воєнного стану, що зазначена у свідоцтві про смерть.

Виплата одноразової грошової допомоги здійснюється також сім'ям Захисників, які померли внаслідок поранення (контузії, травми, каліцтва), отриманого під час захисту Батьківщини у період дії воєнного стану, не пізніше ніж через один рік після поранення (контузії, травми, каліцтва).

Виплати здійснюються відповідно до Постанови Кабміну від 28 лютого 2022 року № 168, яка діє лише на період воєнного стану.

Одноразова грошова допомога у разі загибелі (смерті), інвалідності або часткової втрати працездатності без встановлення інвалідності 187 880 грн — 2 013 000 грн (на 2023 рік)

Згідно із ст. 16-2 Закону № 2011-XII та Постановою КМУ № 975 одноразова грошова допомога призначається і виплачується у розмірі, кратному до одного прожиткового мінімуму (ПМ), встановленого законом на 1 січня року, у якому настала подія.

Днем виникнення права на отримання одноразової грошової допомоги є: у разі загибелі (смерті) військовослужбовця, військовозобов'язаного та резервіста — дата смерті, що зазначена у свідоцтві про смерть; у разі встановлення інвалідності — дата, зазначена у довідці медико-соціальної експертної комісії, а у разі повторного огляду та зміни групи інвалідності — дата, зазначена у довідці медико-соціальної експертної комісії про первинне встановлення інвалідності; у разі встановлення ступеня втрати працездатності без встановлення інвалідності — дата, зазначена у довідці медикосоціальної експертної комісії. У разі загибелі (смерті) Захисника під час виконання ним обов'язків військової служби або внаслідок захворювання, пов'язаного з виконанням ним обов'язків військової служби, або смерті Захисника, звільненого з військової служби, протягом року після звільнення з військової служби, якщо смерть настала внаслідок поранення, контузії, каліцтва, захворювання, пов'язаних з виконанням обов'язків військової служби, родині передбачається грошова допомога у розмірі 750 ПМ, або 2 013 000 грн.

У разі загибелі (смерті) Захисника, що настала в період проходження ним військової служби або внаслідок захворювання чи нещасного випадку, що мали місце в період проходження ним військової служби, або смерті Захисника, звільненого з військової служби, протягом року після звільнення з військової служби, якщо смерть настала внаслідок поранення, контузії, каліцтва, захворювання, нещасного випадку, пов'язаних із проходженням військової служби; або загибелі (смерті) військовозобов'язаного або резервіста, якого призвано на навчальні (або перевірочні) та спеціальні збори чи для проходження служби у військовому резерві, що настала під час виконання обов'язків військової служби або служби у військовому резерві, — родині передбачається грошова допомога у розмірі 500 ПМ, або 1 342 000 грн.

У разі встановлення військовослужбовцю інвалідності: I групи — 400 ПМ — 1 073 600 грн;

II групи — 300 ПМ — 805 200 грн;
III групи — 250 ПМ — 671 000 грн.

Захиснику (крім строкової служби), інвалідність якого настала в період проходження військової служби або внаслідок захворювання, пов'язаного з проходженням ним військової служби, або встановлення особі, звільненій з військової служби, інвалідності не пізніше ніж через три місяці після звільнення її з військової служби чи після закінчення тримісячного строку, але внаслідок захворювання або нещасного випадку, що мали місце в період проходження зазначеної служби, — родині передбачається грошова допомога у розмірі від 120 ПМ (322 080 грн) до 70 ПМ (187 880 грн).

У разі часткової втрати працездатності, без встановлення інвалідності, розмір допомоги становить: % втрати працездатності, зазначений у висновку МСЕК 50 — 70 ПМ (прожиткових мінімумів). Станом на 1 січня 2023 року 1 ПМ становить — 2684 грн. Одноразова грошова допомога призначається і виплачується рівними частинами членам сім'ї, батькам та утриманцям загиблого (померлого) військовослужбовця, військовозобов'язаного та резервіста.

Перелік документів для отримання одноразової грошової допомоги

Члени сім'ї, батьки та утриманці загиблого (померлого), яким призначається та виплачується одноразова грошова допомога, подають такі документи:

— заява кожного повнолітнього члена сім'ї, батьків та утриманців Захисника, які мають право на отримання допомоги, а у разі наявності малолітніх та/або неповнолітніх дітей — іншого з батьків або опікунів чи піклувальників дітей про виплату одноразової грошової допомоги;

— витяг з наказу про виключення загиблого (померлого) Захисника із списків особового складу військової частини (підрозділу, органу);

— витяг з особової справи про склад сім'ї Захисника, призваного на навчальні (або перевірочні) та спеціальні збори чи для проходження служби у військовому резерві;

— документ, що свідчить про причини та обставини загибелі (смерті) Захисника, зокрема про те, що він не пов'язаний із вчиненням ним кримінального чи адміністративного правопорушень або не є наслідком вчинення ним дій у стані алкогольного, наркотичного, токсичного сп'яніння, або навмисного спричинення собі тілесного ушкодження чи самогубства.

До заяви додаються копії: свідоцтва про смерть Захисника; свідоцтва про народження Захисника — для виплати одноразової грошової допомоги батькам; свідоцтва про шлюб — для виплати грошової допомоги дружині (чоловікові); документів (відповідних сторінок за наявності), що посвідчують особу (паспорт громадянина України, тимчасове посвідчення громадянина України, посвідка на постійне проживання, посвідчення біженця, посвідчення особи, яка потребує додаткового захисту) членів сім'ї, з даними про прізвище, ім'я та по батькові (за наявності) особи, до яких внесено відомості про реєстрацію місця проживання, та довідку про реєстрацію місця проживання (у разі, коли відомості про реєстрацію місця проживання до таких документів не внесені); свідоцтва про народження дитини — для виплати одноразової грошової допомоги дитині; документа, що засвідчує реєстрацію фізичної особи у Державному реєстрі фізичних осіб — платників податків, виданого органом доходів і зборів (для фізичної особи, яка через свої релігійні переконання відмовляється від прийняття реєстраційного номера облікової картки платника податків, офіційно повідомила про це відповідний орган доходів і зборів та має відмітку в паспорті громадянина України, — копію сторінки паспорта з такою відміткою); рішення районної, районної у м. Києві та Севастополі держадміністрації, виконавчого органу міської, районної умісті, сільської,

селищної ради або суду про встановлення над дитиною-сиротою, дитиною, позбавленою батьківського піклування, опіки, піклування (у разі здійснення опіки або піклування над дітьми Захисника); рішення суду або нотаріально посвідченого правочину, що підтверджуватиме факт перебування заявника на утриманні загиблого (померлого) (надають особи, які не були членами сім'ї загиблого (померлого), але перебували на його утриманні); постанови відповідної військово-лікарської комісії щодо встановлення причинного зв'язку смерті Захисника (контузії, травми або каліцтва), захворювання з виконанням військових обов'язків; у разі наявності рішення суду, яке набрало законної сили, з питань призначення та виплати одноразової грошової допомоги членам сім'ї, батькам та утриманцям загиблого (померлого), яким призначається та виплачується допомога, подають також копію відповідного рішення суду.

Чи може родина загиблого Захисника отримати доступ до його банківського рахунку?

Кошти на банківських рахунках, відкритих на ім'я Захисника, є його приватною власністю. У разі його загибелі, такі кошти, а також цінності, які перебувають у банківських ячейках, переходять у спадщину відповідно до спадкового законодавства.

Спадкоємцями є наступні особи (у порядку черговості): діти (зокрема, зачаті за життя загиблого, а народжені після смерті), інший з подружжя та батьки; рідні брати та сестри, його прабабуки з обох боків; рідні дядько та тітка; особи, які проживали зі спадкодавцем однією сім'єю щонайменше п'ять років; утриманці спадкодавця, які не були членами його сім'ї.

Для отримання права на кошти Захисника, що переходять у спадщину, спадкоємцям потрібно звернутися до нотаріуса, який по закінченню 6 місяців з моменту смерті Захисника — власника ра-

хунку видасть свідоцтво про право на спадщину.

Щоб отримати інформацію про кошти на рахунках загиблого Захисника, його спадкоємці мають право звернутися до будь-якого нотаріуса. Нотаріус надішле відповідні запити до українських банків.

Щоб отримати кошти з рахунку померлого Захисника, спадкоємцю потрібно звернутися в банк, де відкритий рахунок, та надати їм перелік документів: паспорт

спадкоємця; ідентифікаційний номер; свідоцтво про право на спадщину, завірене нотаріально, або відповідне рішення суду про спадщину (за наявності); свідоцтво про смерть вкладника (в деяких банках); заповіт Захисника (за наявності).

Якщо кошти на рахунку заповідаються кільком спадкоємцям, має бути вказано розподіл частки між спадкоємцями (наприклад, рівні частки або одному одну третину, іншому — дві третини тощо).

Шлюбний договір — прояв поваги чи акт недовіри?

Правові реалії та перспективи укладення шлюбного договору

Шлюб — серйозний крок, що призводить до великої кількості правових зобов'язань та обов'язків між подружжям. В Україні, як і в багатьох інших країнах, визнається важливість укладення шлюбного договору, необхідного для узгодження прав та обов'язків сторін у подружніх взаємовідносинах.

Незважаючи на введений в Україні із 24 лютого 2022 року воєнний стан, кількість бажаючих зареєструвати шлюб збільшилась. Це деякою мірою зумовлено появою розуміння, що жити слід сьогодні і зараз, бо завтра може не бути. Тому все більше пар не відкладають весілля, а приймають швидкі рішення.

Саме тому досить актуальними є реалії та перспективи укладення шлюбного договору між подружжям в нашій країні.

Історично Україна подолала досить складний шлях щодо формування та укладення шлюбних договорів.

До 1960-х років такі угоди були практично неприпустимими, оскільки шлюб розглядався як сакральне об'єднання. Проте, зі зміною поглядів суспільства, а також із суттєвою зміною середнього шлюбного віку жінок та чоловіків, інститут укладення шлюбного договору набуває все більшої популярності.

Обґрунтована необхідність у шлюбних договорах стає більш очевидною. Постійний розвиток українського законодавчого контексту у цій сфері сприяє розумінню шлюбних договорів в якості інструменту, спрямованого на захист прав та інтересів подружжя. Укладення шлюбного договору може бути розумним та корисним рішенням для багатьох пар у будь-якій країні світу, в тому числі й Україні.

Анна ВАКУЛІНА,
адвокат Адвокатське об'єднання «WinLex»

5 важливих причин укладення шлюбного договору в Україні

1. Процес розподілу майна. Шлюбний договір може визначити, яким чином буде розподілятися спільне майно подружжя у випадку розірвання шлюбу.

Саме шлюбний договір допоможе уникнути можливих конфліктів у майбутньому.

- Чітко прописані умови договору можуть значно спростити процес розірвання шлюбу та розподілу майна

2. Фінансові умови. Шлюбний договір може включати положення про фінансові зобов'язання щодо аліментів, розподілу боргів.

3. Діти та опіка. Договір може визначати права та обов'язки батьків стосовно виховання дітей, їх навчання, медичної допомоги та інших аспектів піклування.

На нашу думку, це один із найважливіших пунктів, оскільки завжди у суперечках подружжя насамперед страждають діти, а це неприпустимо.

4. Захист бізнесу. Якщо один з партнерів має власний бізнес, шлюбний договір допоможе захистити цей бізнес при розлученні.

5. Забезпечення спокою дитини. Якщо у вас є діти від попередніх шлюбів чи відносин, шлюбний договір допомагає встановити фінансові та правові аспекти їх опіки, забезпечуючи стабільність та спокій у випадку розлучення.

Шлюбний договір в Україні — це документ, який уклада-

Ольга НОВОСЬОЛОВА,
адвокат, Адвокатське об'єднання «WinLex»

ється між майбутнім подружжям (особами, які вже подали заяву на реєстрацію шлюбу до органів ДРАЦС), або подружжям, яке вже зареєструвало шлюб у встановленому законом порядку, з метою регулювання їхніх прав та обов'язків у шлюбі.

На укладення шлюбного договору до реєстрації шлюбу, якщо однією із сторін є неповнолітня

особа, потрібна письмова згода її батьків або піклувальника, засвідчена нотаріусом (стаття 92 СК України).

Форма укладення та набрання чинності

Пункт 2.1 пункту 2 глави 5 розділу II Порядку вчинення нотаріальних дій нотаріусами України,

Якщо шлюбний договір укладено подружжям, він набирає чинності у день його нотаріального посвідчення

Одним із ключових аспектів шлюбного договору є його виконання. Це означає, що у разі необхідності розірвання шлюбу зміст договору буде враховано, забезпечуючи справедливість та рівність сторін

затвердженого наказом Міністерства юстиції України від 22 лютого 2012 № 296/5, визначає шлюбний договір як договір щодо вирішення питань життя сім'ї (шлюбний договір), яким регулюються майнові відносини між подружжям, у тому числі визначаються їхні майнові права та обов'язки як батьків.

Роз'яснюючи права та обов'язки, які набудуть особи після посвідчення шлюбного договору, нотаріус в обов'язковому порядку зобов'язаний донести сторонам, що умови шлюбного договору щодо переходу права власності на нерухоме та інше майно, якщо законодавством передбачено спеціальний порядок набуття цього права, вважаються виконаними лише після належного його оформлення. Нотаріусом повинна роз'яснюватись також можливість внесення змін до шлюбного договору, право сторін за взаємною згодою припинити дію шлюбного договору, а також визнати його частково або повною мірою недійсним у суді тощо.

Шлюбний договір укладається в письмовій формі в трьох оригінальних примірниках та посвідчується нотаріально. Слід звернути увагу на те, що згідно з частиною першою статті 220 Цивільного кодексу України у випадку невиконання сторонами вимоги закону про нотаріальне посвідчення договору такий договір є нікчемним. Нікчемним є правочин, недійсність якого встановлено законом та визнання його недійсності судом не потрібне. Фактично, нікчемний правочин (договір) – це такий, що ніколи і не укладався (постанова ВП ВС від 04.04.2019).

Відповідно до положень статті 95 СК України, якщо шлюбний договір укладено до реєстрації шлюбу — він набирає чинності у день реєстрації шлюбу.

У шлюбному договорі може бути встановлено загальний тер-

мін його дії, а також строки тривалості окремих прав та обов'язків, та може бути встановлена чинність договору або окремих його умов і після припинення шлюбу.

При укладенні шлюбного договору в Україні у 2023 році слід враховувати певні нюанси. Зважаючи на це, виділимо особливості шлюбного договору з огляду на практику Верховного Суду:

— шлюбний договір не може укладатись за дорученням (постанова Верховного Суду від 25.09.2019 у справі № 757/10715/17);

— законодавство містить заборону ставити одного з подружжя в «надзвичайно невідповідне матеріальне становище» (постанова ВС від 26.02.2020 № 755/19197/18);

— діє заборона врегулювання особистих відносин подружжя, відносин між ними та дітьми;

— договір не може зменшувати обсяг прав дитини, установленний законодавством;

— заборона діє також на передачу у власність одному з подружжя нерухомого майна та іншого майна, право на яке підлягає державній реєстрації (стаття 93 СК України).

Необхідно мати чіткі знання про зміст та умови договору, оскільки будь-які нечіткості чи недоречності можуть призвести до його недійсності. Компетентний адвокат з достатнім досвідом у цій сфері є критично необхідним для успішного укладення шлюбного договору.

Слід враховувати, що шлюбний договір не може містити положень, які суперечать суспільному порядку чи моралі. Наприклад, він не може обмежувати права на спадщину дітей, порушувати принципи суспільного порядку тощо.

Шлюбний договір — це зріла ідея для тих, хто намагається уникнути судових спорів при вирішенні можливих майнових питань, якщо, звичайно його буде укладено з принципом поваги, любові та розуміння один до одного, а не як інструмент психологічного тиску.

Укладення шлюбного договору є складним та відповідальним процесом, оскільки від нього залежать права та обов'язки подружніх пар. Україна у 2023 році відкрита для сучасних підходів у цьому важливому юридичному питанні, спрямованому на захист інтересів сторін у шлюбі. Чітко прописані умови, реєстрація та знання законодавства допоможуть побудувати стійкий та довірчий шлюбний договір, який враховуватиме інтереси обох сторін та забезпечуватиме їхню юридичну захищеність у майбутньому.

- З кожним роком
- у сучасному
- суспільстві шлюбний
- договір набирає
- все більшого попиту,
- із зростанням
- добробуту населення
- поширюється
- і практика укладання
- шлюбних договорів

Таким чином, шлюбний договір в Україні у 2023 році має великий потенціал для створення стійких та збалансованих відносин між подружжям. За умови правильного підходу та фахової підтримки він може стати важливим інструментом захисту прав та інтересів подружніх пар, сприяючи стабільності та благополуччю у шлюбі.